هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

90

سالی/ 2013 – بەرگی نەوەت

چاپی یەکەم/ سالی 2013

پێریست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی دەسپێكی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/3/12 ل 5

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (1) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دووشەممە 2013/3/18 ل 13

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (2) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2013/4/1 ل 43

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (3) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/4/2 ل 93

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (4) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2013/4/3 ل 153

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (5) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2013/4/8 ل 185

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (6) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2013/4/10 ل 233

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (7) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2013/4/15 ل 297

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (8) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/4/16 ل 327

ثانيا: في حالة عدم اشعار حكومة الاقليم من قبل الحكومة الاتحادية، خلال مدة 30 ثلاثون يوما من تاريخ تبلغها، استعدادها للتباحث حول مستحقات الاقليم المالية، او مضي 90 تسعون يوما من تاريخ بدء التباحث دون التوصل الى اتفاق حول هذه المستحقات، او مضي 90 تسعون يوما من تاريخ استلام الحكومة الاتحادية طلب الاقليم دون استجابة له وذلك بسكوتها عنه او رفضها له صراحة او ضمنا، يحق للاقليم، بعدئذ، حينئذ اتخاذ مايراه مناسبا من الاجراءات لاستحصال حقوقه المالية بموجب احكام هذا القانون بما فيها انتاج وتصدير وبيع النفط الخام والغاز لتغطية اي مستحق مالي تمتنع الحكومة الاتحادية عن دفعه سواء كان قبل نفاذ هذا القانون او بعده

المادة السابعة:

يلتزم الاقليم في القرارات والاجراءات التي يتخذها وفق هذا القانون باحكام قانون النفط والغاز رقم 22 لسنة 2007 ومن ضمنها تعامله مع الواردات المستحصلة ويمارس مسؤولياته وفق المبادئ والمعايير الخاصة بمبادرة الشفافية في الصناعات الاستخراجية (ei) (ti).

المادة الثامنة: لايعمل باي نص قانوني او قرار يتعارض واحكام هذا القانون

المادة التاسعة: لوزير الثورات الطبيعية وبالتنسيق مع وزير المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون

المادة العاشرة: على المجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون

المادة الحادي عشر: ينفذ هذا القانون اعتبارا من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان)

بەڕێز د.ارسلان بايز-سەرۆكی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەكانی یاسایی و دارایی و پیشەسازی و وزە و سەرجەم پەرلەمانتارە بەڕێزەكان ئەكرێ، فەرموو بۆ خاڵی دواتر،

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خاڵی دووەمی بەرنامەی كار بریتیە لە خوێندنەوەی پرۆژە یاسای (قانون التعديل الاول للهيئة العامة في اقليم كوردستان في المناطق المتنازع عليها رقم 2 سنة 2010)، ئەم پرۆژەیە لە لایەن سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە بە نووسراوی ژمارە 321 لە 27 ڕەشەمێ 2712 بەروار 2013/3/18 هاتۆتە پەرلەمان، پرۆژەكە بریتیە لە 6 مادده لەگەڵ ئەسبابی موجەبە، تكایە بفەرموون بە تەوزیع كردنی بەسەر لیژنە تایبەتەكان، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بايز-سەرۆكی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە یاسایە بەسەر لیژنەكانی یاسایی ناوخۆ و سەرجەم پەرلەمانتارە بەڕێزەكان دابەش ئەكرێ، فەرموو بۆ خاڵی یەكەم كە بوو بە خاڵی سێیەم، لیژنەی پێشمەرگە فەرموو بۆ سەر سەكۆی لیژنەكان

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی دەربارەی پرۆژە یاسای هەموار کردنی یەکەمی یاسای ئیمتیازاتی سوجەنائی سیاسی و موعتەقەلینی ڕەقەم 11 ی ساڵی 2011 بە زمانی عەرەبی ئەیخوێنمەوە، تەبیعی پاش ڕاست کردنەوەی هەندێ هەڵەی چاپی

الى/رئاسه برلمان كوردستان-العراق

م/تقرير حول مشرع القانون

اجتمعت لجنة الشؤون القانونية بتاريخ 27 رەشەمێ 2712 كوردي المصادف ليوم 2013/3/17 ميلادي لدراسة مشروع قانون التعديل الاول لقانون امتيازات السجناء والمعتقلين السياسيين الكوردستانيين رقم 11 لسنة 2011 المقدم من قبل العدد القانوني لاعضاء البرلمان والمحال الى لجنتنا بعد القراءة الاولى له في البرلمان بجلسته الاعتيادية المرقمة 25 في 2012/12/3 وبعد المناقشة والمداولة توصلت اللجنة الى مايلى:

بالنسبة للمادة الاولى من المشروع، تقترح اللجنة الغاء الفقرة اثنين منها نظرا لان الامر يتعلق بتعديل قانون وزارة الشهداء والمؤنفلين رقم 8 لسنة 2006 وصياغتها كالاتي:

المادة الاولى: تعدل الفقرة الثالثة من المادة الاولى وتقرأ كالأتي:

ثالثاً: اللجنة، اللجنة المختصة بالنظر واقرار طلبات المشمولين باحكام هذا القانون

المادة الثانية: تقترح اللجنة صياغتها كالاتي:

تعدل مقدمة الفقرة اولا من المادة الرابعة من القانون وتقرا كالاتي:

اولاً: تشكل لجان خاصة برئاسة القاضي في مراكز المحافظات يرشحهم مجلس القضاء في الاقليم وعضوية ممثلين بدرجة مدير للنظر واقرار طلبات المشمولين باحكام هذا القانون ويمثلون الجهات الاتية:

1-مجلس الوزراء

2-وزارة الداخلية

3-وزارة المالية والاقتصاد

4-جمعية السجناء السياسيين في الاقليم

ثانيا: يثبت السجين او المعتقل السياسي بالطرق القانونية وفقا لاحكام القانون الاثبات النافذ المرقم 107 لسنة 1979 المعدل امام اللجنة المشكلة بموجب هذا القانون.

الماده الثالثة:

تقترح اللجنة الغاء المادة من المشروع والابقاء على الاصل نظرا لالقائها اعباء مالية على الحكومة ومخالفتها لضوابط صرف سلفة العقار

المادة الرابعة:

تقترح اللجنة الغائها ايضاً لان الامر يتعلق بتعديل قانون وزارة الشهداء والمؤنفلين لاقليم كوردستان.

المادة الخامسة:

لمجلس وزراء اصدار الانظمة والتعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون

المادة السادسة:

على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

المادة السابعة لايعمل باي نص قانوني او قرار يتعارض مع احكام هذا القانون

المادة الثامنة:

ينفذ هذا القانون اعتبارا من تاريخ نشره في الجريدة رسمية (وقائع كوردستان) وتسري احكامه على المعاملات المقدمة قبل نفاذه

الاسباب الموجبة

لقد ظهرت من خلال تطبيق قانون امتيازات السجناء والمعتقليين السياسيين مشاكل ومتاعب متعددة واجهه المشمولين باحكامه، وجعل عبأ على كاهلهم خصوصا البعيدين عن العاصمة اربيل بسبب تواجد لجنة مختصة واحدة فيها، وصعوبة احضار شهود الاثبات امام تلك اللجنة حصرا بسبب بعد المسافات ومخاطر الطرق وغلاء كلفة التنقل والمبيت والخدمة لهؤلاء المناضلين ولتفادي تلك الصعوبات وتسهيلا لتطبقها فقد شرع هذا القانون.

راجين التفضل بالاطلاع وعرض اصل المشروع وتقرير اللجنة على البرلمان للمناقشة وابداء الرأي المناسب والتصويت

مع التقدير

بەرێز محمد احمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاپۆرتی لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و شەهیدان

بۆ/بەرێز سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان-عێراق

بابەت/وەڵام

سڵاوێکی گەرم....

ئاماژە بە پرۆژە یاسای هەمواری یەکەمی ماف و ئیمتیازاتی زیندانی کراو راگیراوانی سیاسی لە لایەن (10) ئەندامی بەرێزی پەرلەمانەوە واژووی لە سەر کراوە و لە ڕۆژی 2012/11/27 پێشکەشی پەرلەمانی

کوردستان کراوه له ڕۆژی 2012/12/3 له دانیشتنی ئاسایی پەرلەمان خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراو ڕووبەڕووی لێژنەکەمان کرایەوە، بفەرموو له گەڵ ڕای لێژنەکەمان لەو بارەیەوە .

لەگەڵ ڕێزماندا....

وێنەیەك بۆ:

لێژنەی یاسایی له پەرلەمانی کوردستان له گەڵ ڕێزماندا.

ماددەی یەکەم:

1- **هەموارکردنی بڕگەی (سێ یەم) له ماددەی یەکەم، و بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە :**

سێ یەم: لێژنە : لێژنەی تایبەت به تەماشاکردن و بڕیاردان له سەرداواکاری ئەو کەسانەی که حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە.

2- **زیاد کردنی بڕگەیەك بۆ مادەی یەکەم، و دەبێتە زنجیرەی (شەشەم)، و بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە :**

شەشەم: وەزارەت: وەزارەتی کاروباری شەهیدان ئەنفالکراوان له هەرێمی کوردستان

ماددەی دووەم:

پێشەکی بڕگەی (یەکەم) له ماددەی چوارەم له یاساکە هەموار دەکرێ، و بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە:-

یەکەم:-چەند لێژنەیەکی تایبەت به سەرۆکایەتی دادوەرێك دادەمەزرێت که ئەنجومەنی داد وەری له هەرێمی کوردستان دەی پاڵێوێ له پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان و ئیدارەی گەرمیان ئەرکیان تەماشاکردن و بڕیاردانە له سەر داواکاری ئەوکەسانەی که حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، پەیوەست دەبن بەبەڕێوەبەرایەتی گشتی زیندانیان و گیراوانی سیاسی کوردستان و نوێنەرایەتی ئەم لایانانە دەکەن:

1- **ئەنجومەنی وەزیران.**

2- **وەزارەتی ناوخۆ**

3- **وەزارتی دارایی و ئابوری**

4- **نوێنەرێك له کۆمەڵەی بەندکراوە سیاسیەکان له هەرێمی کوردستان.**

دووەم: زیندانی کراوی سیاسی یان گیراوی سیاسی به ڕێگەی یاسایی، بەپێ ی حوکمەکانی یاسای (ابیات) ی کارپێکراو ژمارە(107)ی ساڵی (1979)ی هەموارکراو ، له بەردەم لێژنەی پێکهاتوو بەپێ ی حوکمەکانی ئەم یاسایە ساغ دەبێتەوە.

ماددەی سێ یەم:

لێژنەکەمان ڕای وابووکەماددەکە وەك خۆی بمێنێتەوەو پێویست به هەموارناکات

ماددەی چوارەم:

زیاد کردنی ماددەیەك بۆ یاسا کە، و بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە:

پێکهێنانی بەرێوەبەرایەتی گشتی زیندانی کراو و ڕاگیراوانی سیاسی ، و بەستنەوەی بە وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراوان،بەرێوەبەرەکەی هەڵگری بڕوانامەی زانکۆیی بێت و خاوەنی شارەزایی و پسپۆڕی بێت و لەم بەرێوەبەرایەتیانە پێك دێت:

1- **بەرێوەبەرایەتی بەرێوەبردن و خۆیەتی.**
2- **بەرێوەبەرایەتی و ژمێریاری و وردبینی.**
3- **بەرێوەبەرایەتی ئامارو پلان دانان.**
4- **بەرێوەبەرایەتی خزمەتگۆزاری و کاروباری زیندانیان و گیراوانی سیاسی لە پارێزگاکانی هەرێم و ئیدارەی گەرمیان.**

ماددەی پێنجەم:

ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە پێڕەو وڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاری جێ بە جێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

ماددەی شەشەم:

پێویستە لە سەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بە جێ بکەن.

ماددەی حەوتەم:

کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك ناکرێت لە گەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بێت

ماددەی هەشتەم:

ئەم یاسایە لە ڕۆژی بلاۆکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) جێ بە جێ دەکرێت.

((هۆیەکانی دەرچوونی))

لەمیانەی جێ بەجێ کردنی یاسای ئیمتیازاتی زیندانی کراو و راگیراوی سیاسی کوردستان چەندین کێشە روبەرووی ئەو کەسانە بۆیەوە کە حوکمەکانی یاساکە دەیانگرێتەوە، لە وانە بوونی تەنها لێژنەیەك لە هەولێری پایتەخت و دووری رێگاو ئامادەکردنی شایەت و تێچونی کرێی رێگاو مانەوە لە پێناو خزمەتکردنی ئەم تێکوشەرانە و دوورکەوتنەوە لەو گرفتانەو ئاسانکاری لە جێ بە جێ کردنیدا ئەم یاسایە دەرچویندرا.

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك محمد.

بەرێز محمد احمد شارەزووری:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە وەڵامی حکومەت لەسەر ئەم یاسایە هاتۆتەوە، لەسەر داواکاری حکومەت بووە کە کێشەیەك بۆ زیندانیانی سیاسی دروست بووە، ئەم زیندانیە سیاسیانە خۆیان سەربە وەزارەتی شەهێدانن، بەلاًم ئێمە لە

یاساكە لە ئەنجومەنی وەزیران دامان نابوون، ئەنجومەنی وەزیران خۆی داوای كردووە، ئەڵێ بچێتە سەر وەزارەتی شەهیدان

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

باشە مادده، مادده بیخوێننەوە، ڕەئی جەنابی وەزیریش وەرئەگرین و پەرلەمانتارە بەڕێزەكانیش موناقەشەی ئەكەن، فەرموو مادده، مادده

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

المادة :1

1-تعدل الفقرة الثالثة من المادة اولا، وتقرأ كالأتي:

ثالثا اللجنة، اللجنة المختصة بالنظر واقرار طلبات المشمولين باحكام هذا القانون

2-تضاف فقرة الى المادة اولا وتصبح بتسلسل سادسا وتقرأ كالأتي:

سادسا:الوزارة:وزارة الشهداء والمؤنفلين لاقليم كوردستان

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی

بەڕێز عونی كمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەكەین، تەنها داوامان كردیە بڕگەی شەشەكە نەبێتەوە، لەبەر ئەوەی بابەتەكە پەیوەستە بە وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال كراوان، و ئەو ناوەی لە ناوەڕۆكی پرۆژەكە زۆر تیكرار نەكرایەتەوە، بۆیە پێویست ناكات، لەبەر ئەوەی ئێمە وتیتمان تەنها (تعدل الفقره الثالثة من المادة اولا وتقرا كالاتي:

ثالثا اللجنة، اللجنة المختصة بالنظر واقرار طلبات المشمولين باحكام هذا القانون)

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی پێشمەرگە

بەڕێز محمد احمد شارەزووری :

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

ئێمە لە میانی جێ بەجێ كردنیی ئەو یاسایە كە ئەم لیژنانە سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانن و، بەڕێوەبەرایەتیەكە سەر بەوەزارەتی شەهیدانەو، حكومەتیش خۆی داوای كردووە، ئەڵێ ئەم لیژنەیە لەبەر ئەوەی بەڕێوەبەرایەتیەكە سەربە وەزارەتی شەهیدانە و لیژنەكەش سەربە ئەنجومەنی وەزیرانە، بۆ

ئەوەی کێشە و مەشاکیل دروست نەبێ و مەعامەلاتیان دوانەکەوێ حکومەت خۆی ڕازیە و لیژنەی ئێمەش پێشنیاری کردووە بێتە سەر وەزارەتی شەهیدان

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر

بەرێز صباح احمد محمد(ئارام)وەزیری شەهیدان و ئەنفال کراوان:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا زۆر زۆر سوپاسی بەرێز سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان و بەرێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان و ئەندامانی بەرێزدەکەم، بۆ ئەو هاوکاریەی تا ئێستا کردووتانە بۆ شەهیدان، درێغیتان نەکردووە لە یاساکان، بە تایبەتی زیندانیانی سیاسی، سەبارەت بە هەموار کردنەوەی ئەم یاسایە، یەکەم، ئێمە لاریمان نیە، سەبارەت بەم هەموار کردنە کە پێشکەش کراوە بۆ ماددەی یەکەم لاریمان نیە، ماددەی دووەم بڕگەی یەکەم.....

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر لەگەڵ کام لایەنی؟چونکە دوو ڕەئی موختەلیف هەیە

بەرێز صباح احمد محمد(ئارام):وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان:

.....ئەوەی کە لەبەر دەستی منە، ئەوەی لیژنەی شەهیدانە ئەوەی کە لەگەڵ بەرێز کاك محمد شارەزوری باسم کرد، ئەوەی تر بە عەرەبیە، ئەوەی لە ئەنجومەنی وەزیران هاتووە، بەڵام تێکڕا ئەوەی لە ماددەی یەکەم باس کراوە کە پێناسەی لیژنە کراوە، لیژنەی تایبەت بە سەیر کردن و بڕیار دان لەسەر داواکاری ئەو کەسانەی کە حوکمەکانی ئەم یاسایە ئەیانگرێتەوە، ئەوە پێمان باشە، و ئەوەی تر زیاد کردنی بڕگەیەك بۆ ماددەی دووەم، ناوهێنانی وەزارەت، وەك وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوان لە هەرێمی کوردستان، ئەوەش هەر پێمان باشە، ماددەی دووەم لیژنەکە باسی ئەکات

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟ (عمر عبدالرحمن، سالار محمود، سەردار رشید، د.ڕۆژان عبدالقادر، جمال طاهر، هاژە سلیمان، سەرهەنگ عبدالرحمن، پەیمان عزالدین، ڤیان عبدالرحیم، عبداللە مەلا نوری، کوێستان محمد، عبداللە محمد امین، نەریمان عەبداللە، پەروین عبدالرحمن)، فەرموو کاك عمر.

بەرێز عمر عبدالرحمن:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستە ئەم ڕاپۆرتەی لە لیژنەی یاسایی خوێندرایەوە، ڕاپۆرتی ئێمەیە و خۆشم موشارەکەم تیا کردووە، بەڵام تەحەفوزم لەسەری نووسیوە، لە ئەسلی پرۆژەکە کە باس لە تەعدیلەکە کراوە، باسمان لەوە کردووە

که وەزارەتی شەهیدان و موئەنفیلین لەم یاسایە ئیزافە بکرێ، بۆچی؟ حیکمەتی ئەم تەعدیلە کە ئێستا پێشکەش کراوە لەسەر ئەم یاسایە ئەوەیە کە ئەو لیژنەی کە کاروباری زیندانی سیاسی ئەبات بەڕێوە لە کۆمەڵێك کەس پێکهاتووە، وەکو لە یاساکە باس کراوە ، لە ماددەی 4 باسی لەسەر کراوە، ئەم لیژنەیە مورتەبیتە بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانەوە، بۆتە تەنیا لیژنەیەك کە لە هەرێمی کوردستان کارەکانی زیندانیانی سیاسی ئەبات بەڕێوە، ئەم لیژنەیە لەبەر ئەوەی تاکە لیژنەیە لە هەرێمی کوردستان ئەرکێکی زۆری خستۆتە سەر ئەو زیندانیانەی کە لە هەموو لاکانی کوردستانەوە دێنە هەولێر، تەبیعی کە دێنە هەولێر موستەلزەماتی ئیسپات کردنی چۆنیەتی کارەکەیان پێویستی بە شاهیدە، پێویستی بە هەندێ موستەمسەکاتە، ئەمە بۆتە هۆی ئەوەی کە عەرقەلەیەکی زۆر، مەسرەفێکی زۆر، جگە لە مەخاتری ڕێگە و هاتوچۆ، بۆیە ئێمە ویستمان لەم یاسایە کە پێشکەشمان کردووە، و بە تەئکید حکومەتیش خۆی هاوڕا بووە لەگەڵمان، و هەروەها جەنابی وەزیر بە نووسراوی ژمارە 28 لە 2012/11/20 باسی لەسەر ئەوە کردووە کە پێویستە ئەم لیژنەیە ببسترێتەوە بە گوێرەی یاسای ژمارە 11 ی 2011 ەوە بە وەزارەتی شەهیدانەوە، دیارە حیکمەت لەوە ئەوەیە کە لیژنەکە تەفعیل تر بێ، کارئاسانی زیاتر بۆ زیندانیانی سیاسی بکرێ، و لە ئەنجومەنی وەزیران ببێتەوە و بێتە سەر ئەم وەزارەتە، کە ئیش و کاری خۆی بە ئاسانی تر ئەبات بەڕێوە، لەبەر ئەوە من هاوڕام لەگەڵ ئەوەی لیژنەی یاسایی ئیلغا بکرێ، ئیزافە بکرێ لەگەڵ ئەوەی کە لیژنەی شەهید و ئەنفال باسی کردووە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سالار

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا جێی خۆیەتی دەست خۆشی لە سەرۆکایەتی پەرلەمان بکەین کە ئەم بابەتەی خستە بەرنامەی کارەوە، چونکە ئەوە داوایەکی سەرەکی ئەو کەسانە بوو کە حوکمەکانی ئەم یاسایە وەکو سوودمەند ئەیانگرێتەوە، من پشتگیری دەقاودەقی ڕاپۆرتی لیژنەی کاروباری شەهیدان ئەکەم، چونکە لیژنەی کاروباری شەهیدان و جینۆساید لەم مەسەلە زۆر ماندوبوون، و لیژنەیەکی موختەصن، بۆیە تەصەوورم وایە لە هەموار کردنەکە لیژنەی یاسایی توانیویانە خەلەلەکان دەستنیشان بکەن، تەنها لە ماددەی یەکەم، بڕگەی یەك، ئەگەر بکرێ وشەیەك بۆ لیژنەکە ئیزافە بکرێ، کە ئەڵێ لیژنەی تایبەت بە سەیر کردن و بڕیاردان لەسەر داواکاری ئەوانە، تەنها لە پێش وشەی سەیر کردن وەرگرتنیش ئاماژە پێ بکرێ، چونکە ئەوەی لە لیژنەی یاسایی هاتووە کە وشەی پێداچوونەوە ئیزافە کراوە، ئەو فایلانەی کە وەرگیراوە لەوانەی بە حوکمی ئەو وشەیە پیاچوونەوە بکرێ و خەڵکێکی تر تووشی ڕۆتین ببێ، و ئەمە لە سولبی ئیختیصاصی وەزارەتی کاروباری شەهیدانە، بڕگەی دووەم بچەسپێنرێ و هاوکاری لیژنەی شەهیدانیشە، و پێم وایە لەماوەی ڕابردوودا ئەم یاسایە دەرچووێندرا، دەرکەوت خەلەلەکان لە کوێن، و خەڵکێکی زۆر

پێوەی ماندووبوون، و لەهەمان کاتیش ئێمە ئاگادارین کە کەس و کاری سەربەرزی ئەنففال کراوان لە ساڵیادی ئەنفال لە چەمچەماڵ لە ساڵیادی ئەنفال بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمان، و لە کەلار لە ڕۆژی 4/14 لە یاداشتی خۆیان بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمان حکومەتی هەرێمی کوردستان، داوایان کردبوو ئەم مەسەلەیە بە زوویی هەموار بکرێتەوە، جێی خۆیەتی لەو ڕوانگەوە دەست خۆشی لە حکومەت و پەرلەمان دەکەم بە تایبەتیش لیژنەی شەهیدان بۆ ئەم موناقەشەی ئەمڕۆ، سوپاس

بەڕێز د. ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سەردار

بەڕێز سەردار رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

بەخێرهاتنی ئەم میوانە بەڕێزانە ئەکەم، دیارە ئەم یاسایە هەر وەکو ئەزانن لە ساڵی 2011 دەرچووە لەم پەرلەمانە، وەکو پێویست تا ئێستا کارەکانی نەچۆتە پێشەوە، بە هەوڵی هەمەلایەنەی پێشمەرگە و شەهیدان و جینۆساید و زائیدەن ئەو بەڕێوەبەرایەتیەی کە کاك ئەحمەد سەرپەرشتی ئەکات، من لە نزیکەوە ئاگام لێیانە، کاری زۆر باشیان کردووە بۆ ئەوەی کارئاسانی بکەن بۆ جێ بەجێ کردنی هەرچی ماف و ئیمتیازاتی زیندانیانی سیاسیە کە ئەو یاسایە لە عێراق لە ساڵی 2006 دەرچووە، و چۆتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، و زۆرێك لەو داخوازیانەی ئەوێ جێ بەجێ کراوە، و دەست خۆشی لە پەرلەمانی کوردستان ئەکەم، وەك هاوکارم کاك سالار وتی ئەم یاسایە خرایە بواری دەرچوون و ئێستاش ئەم هەموارەی هاتووە، من سەرنجێکی وام نیە جگە لەوەی کە پشتگیری تەواوی ئەو لیژنەیە بکەم کە لیژنەی پیشمەرگە و شەهیدانە، لەبەر ئەوەی ئەوان زیاتر لە واقیعی مەسەلەکە دا ئەژین، و تەعامولیان لەگەڵ زیندانیانی سیاسیە، بۆیە من پشتگیریان ئەکەم لەوەی داوایان کردووە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆرە ڕۆژان

بەڕێز د.ڕۆژان دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەربارەت بە ماددەی یەکەم، ئەو ماددەیە تایبەت بە پێناسە کردنی هەندێ دەستەواژەیە کە زیاتر لە یەکجار لە ناو یاساکە دووبارە ئەبێتەوە، بەڵام ناوی وەزارەتی شەهیدان لە یاساکە، هەموو ماددەکانی یاسای ژمارە 11 ی ساڵی 2011 تەنها یەکجار لە ماددەی 4 باس لەو وەزارەتە کرایە، ئەویش بە شێوەیەك کەوا وەزارەتی شەهیدان نوێنەرێکی ئەبێ لەو لیژنەی کە بە پێی ماددەی 4 پێکهاتووە، جگە لە وەزارەتی شەهیدان، وەزارەتی ناوخۆ و وەزارەتی دارایی و ئابووری نوێنەریان هەیە لە لیژنەکە، و پێویستی بەوە نەکردیە ناوی ئەو وەزارەتانە بێت، یان پێناسە بکرێن، ئەگەر مەبەست ئەوەیە ئەرکی ئەو جێ بە جی کردنە بە وەزارەتی شەهیدان ڕاسپێردێ ئەوە ئەبێ بگەڕێینەوە بۆ یاسای وەزارەتی شەهیدان ژمارە 8ی

ساڵی 2006، كە بە هیچ شێوەیەك لە ناو یاسای وەزارەتی شەهیدان باسی زیندانی سیاسی نەكرایە، تەنها باسی شەهیدو مەفقودو موئەنفەل كرایە، ئێستا ئێمە وەكو ئەوەی بێین یاسای وەزارەتی شەهیدان هەموار بكەین ئەركێكی نوێ بەو وەزارەتە ڕاسپێرین، لە مادده 4 كە باس لە لیژنەكە كرایە باس لەوە كرایە سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانە، ئێستا ئەو مادده تەعدیل ئەكرێت، ئەو ئەركەی بە ئەنجومەنی وەزیران ڕاسپێردرایە ئەدرێتە وەزارەتی شەهیدان، كە وەزارەتەكە لە ئەرك و ئامانجەكانی بە هیچ شێوەیەك باسی زیندانی سیاسی نەكرایە، بابەتێك و پرسێكی نوێیە بەو وەزارەتە ڕادەسپێردێ، بۆیە بە هیچ شێوەیەك لەگەڵ ئەوە نیم وەزارەتی شەهیدان لە پێناسەكان زیاد بكرێ، لەبەر ئەو دوو هۆكارە كە لەگەڵ ئەركی وەزارەت ناگونجێ، هەروەها تەنها یەكجار ناوی وەزارەتی شەهیدان هاتیە لە ناو بڕگە و بەندەكانی هەموو ماددەكانی یاساكە، سەبارەت بە زیاد كردنی پێناسە یان هەموار كردنی پێناسەی لیژنەكە پێویستە لیژنەكە پێناسەكەی هەموار بكرێ، بەلأم لیژنەی موختەصە لە عەرەبیەكە لابرێ، (اللجنه الخاصه) یان (اللجنه المشكله وفق احكام الماده الرابعه من هذا القانون) نەك (منصوص) ئەوە لە ڕووی قانونیەوە دەقیق ترە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

كاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال طاهر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیە ئەو مولاحەزەیەم هەیە كە پشتیوانی دكتۆرە ڕۆژان ئەكەم، ئەگەر بێتو سەیری یاسایەكە بكەین، یاسای ژمارە 11 ی ساڵی 2011 فیعلەن یەكجار ناوی وەزارەتی شەهیدان و موئەنفیلین هاتووە، وەكو گوتی خاڵی دووەم لە ماددەی چوارەم، وابزانم لێرە پێویست ناكات، چونكە وەزارەت دووبارە نابێ، و ئەگەر هاتو ئەوەشمان ئیقرار كرد تەعدیلی لیژنەی قانونی، ئەگەر بێین زمانەوانی سەیر بكەین تەواو نیە، نووسراوە (اللجنه المختصه بالنظر واقرار طلبات مشمولین) تەواو نیە، ئەگەر بنووسن (اللجنه المختصه بالنظر في طلبات المشمولين باحكام هذا القانون واقرارها) باشترە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو هاژە خان

بەڕێز هاژە سلیمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە من بەراستی لەگەڵ ئەو ڕاپۆرتەم كە لیژنەی پێشمەرگە و شەهیدان پشتگیریان لێ كردووە، و لەگەڵ تەعدیل كردنەكەم وەكو خۆی كە لە بڕگەی یەكەم دا هاتووە، و دەربارەی بڕگەی دووەم یەكێك بووم لەو ئەندامانەی كە لەسەر هەموار كردنەكە واژووم كردووە، دەربارەی بڕگەی دووەم لە راستیدا هەرچەند

دكتۆره ڕۆژان تەوزیحی دا دەربارەی ئەوەی کە وشەی وەزارەت زیاد بکرێ یان نا وەکو تەعریف؟ بەڵام دیارە ئەو بەڕێوەبەرایەتیە سەر بە وەزارەتە، یەعنی پێم وایە ئەبێ ئەو وشەیە لەوێ تەعریف بکرێ، چونکە ئەوان ئیش و کاریان سەربەوەزارەتە، ناکرێ، بۆیە پێویست بە تەوزیحێك هەیە لێرە، ئەگەر ئەو بەڕێوەبەرایەتیە کە ئیش و کارەکان بەڕێوە ئەبات سەر بە وەزارەتە ئەبێ لێرە وەزارەتەکە تەعریف بکرێ و بزانرێ ئەوانە ئیش و کاریان سەر بە وەزارەتە، و پێشنیارێکی تریشم هەیە، ئەگەر هاتو وشەی وەزارەت لێرە تەعریف کرا ئەبێ وشەی وەزیریش تەعریف بکرێ، چونکە وەزیر شەخصی یەکەمە لە بەڕێوە بردنی سیاسیەتی وەزارەت، و ئێمە لە زۆربەی زۆری ئەو یاسایانەی کە پێشتریش دەرمان کردووە کاتێ کە وەزارەت تەعریف ئەکەین وەزیریش تۆماتیکی دوای وەزارەت تەعریف ئەکەین، بۆیە من ئەو پێشنیارە ئەکەم، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سەرهەنگ

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم برگەیە ئەوەی کە تایبەت باسی لیژنەکان ئەکات، فرسەتێکی باشە ئێمە لێرە لە وەزارەتی بەڕێز بپرسین ئایا ئەو وەزارەتانە تا ئێستا هیچ مامەڵەیەکی زیندانیانی شەری ناوخۆیان وەرگرتووە کە وەکو لە یاساکە دەرمانکردووە و نیەتی موشەریعیش زۆر وازیحە؟ ئێمە ئەگەر بە بیری جەنابتانی بێنمەوە لە پرۆتۆکۆلی ژمارە 70 لە ماددەی 5 لە بڕگەی چوار ئەڵێ (هەرکەسێك بە هۆکاری سیاسی لە هەرێمی کوردستان بەند کرابێ زیندانی کرابێ یان گیرابێ یان ڕاگێرابێ یان دەست بەسەر کرابێ مەشمولە بەو یاسایە)، بەڵام ئەوەی مایەی سەرنجە ئەوەیە کە لە وەقائیعی کوردستان کە دەرچووە لەسەر ئەم یاسایە باسی ئەوە ئەکات ئەڵێ (هەرکەسێك لە هاووڵاتیانی هەرێم) بەراستی ئەمە پێچەوانەی ناوەڕۆکی پرتۆکۆلەکەیە، ئەبێ پەرلەمانی کوردستان لەسەر ئەم مەوزوعە قەسەی هەبێ، و لەکاتی خۆشی کە ئەم یاسایە دەرچوو ئێمە باسی ئەوەمان کرد ئەوە قۆناغێکی ناخۆش بووە کە بەسەر میللەتی ئێمە هاتووە ئەبێ ئیعتیراف پێ بکەین، و ئێستا ئەبێ ئیش بکەین بۆ سڕینەوەی ئاسەواری ئەو حاڵەتە ناخۆشانەی کە بەسەرمان هاتووە، و دەیان کەس، سەدان کەس، هەزاران کەس لەو شەڕە تیا چووە، ئێستا هەمووی شەهیدانەی هەیە و مووچەی هەیە، بۆ زیندانیان کە لەو شەڕە زیندانی بوون ئەو حەق و حیسابەیان بۆ نەکردووە بەراستی؟ بۆ سڕینەوەی ئاسەواری ئەو کارەساتە نابێ شەرم بکەین لە ماوەی ڕابردوو بەسەر میللەتی ئێمە هاتووە، و بەراستی حەقە ئەو مەسەلەیە ئەمڕۆ یەکلایی بکەینەوە، و فرسەتێکی زۆر باشە، چونکە ئەوە حەقی شەرعی خۆیانە، و پێویستە ئەو ماف و ئیمتیازاتانەی کە لەم یاسایە هەیە بە زیندانیانیشەوە و بە شەڕی ناوخۆش بدرێ، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو پەیمان خان.

بەڕێز پەیمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا من هۆکارەکانی درەچوواندنی ئەم یاسایە بەوە دەست پێ ئەکەم کە دەستیان خۆش بێ، یەکێك لە هۆکارە گرنگەکانی دەرچوواندنی ئەم یاسایە ئەڵێ لەبەر ئەوەی لە کاتی جی ٚ بەجێ کردنی یاساکە دەرکەوت کە موشکیلە و مەتابیعی زۆر لە ڕووی جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە هەیە، واتە هۆکاری هەموار کردنی ئەم یاسایە لە ئەوەیە کە لە ئەرزی واقیعدا جێ بەجێ کردنەکەی هەندێك کێشەی لێ کەوتۆتەوە، یەکێ لە کێشەکان لە ڕاستیدا کە ئەبوایە ئەمە وەکو گلەییەك ئاراستەی هەم وەزارەتی شەهیدانی ئەکەم، هەم ئاراستەی لیژنەی پێشمەرگەی پەرلەمانی ئەکەم کە ئەبوایە جەنابیان بیانزانیبایە لەبەر ئەوەی ئەو دوو لایەنە لە هەموو لایەنێك زیاتر ئەو کێشەیەی کە کاك سەرهەنگ باسی کرد زیندانیانی شەڕی ناوخۆ ڕووبەڕوویان بۆتەوە، ئەمە یەکێکە لەو کیشانەی، و ئەگەر ئێمە بگەڕێینەوە بۆ ئەو پرۆتۆکۆلانەی کە کاك سەرهەنگ ئیشارەتی پێدا، و خۆشمان بیرمان بێ، چونکە ئەوەندە ساڵانێکی دوور و درێژ نیە بیرمان چووبێتەوە، چەند سەعاتێ دانیشتنەکانی پەرلەمان دواکەوت، لەبەر ئەوەی زۆرینەی دەنگ ڕەئی وابوو کە ئەمە جێگەی بکرێتەوە، بەڵام بە تەنیا گرفتەکەمان لەسەر ئەوە بوو کە موستەلەحی شەڕی ناوخۆی تیا نەبێ، و هەمووومان موتەفیق بووین لەسەر ئەوەی کە ئەو ناوە لەبەر ئەوەی ناوێکی بەدناوە و ناخۆشە لە زاکیرەی کوردی، لە یاساکە نەبێ، بەڵام گرنگ ئێمە چارەسەری حاڵەتی ئەو کەسانە بکەین کە فیعلەن ساڵانێکی زۆر زیندانی سیاسی بوون، و بەڵگەیان هەیە لەوەی کە زیندانی بوون، تەنانەت بەڵگەی سەلبی ئەحەمەریشیان هەیە، یەعنی ڕێکخراوە نێودەوڵەتیەکانیش، بۆیە مەفروزە لێرە لەسەری بوەستین، ئەو هەڵەیەی کە لە وەقائیع کراوە بۆ ئەوەی کە ئەو ماددەیە بگۆڕدرێ، و نیەتی موشەریع بشاردرێتەوە، چونکە ئەسل ئەوەیە، ئێمە سەردانی بەڕێز وەزیری شەهیدانیشمان کرد، پێمان وت کە نیەتی موشەرع ئەمە بووە، و جەنابی وتی من پشتیوانی ئەوە ئەکەم، بەڵام ئەبێ ئەنجومەنی وەزیران ئەم ڕێنمایە بگۆڕێ بۆ ئەوە بە ئاراستەی نیەتی موشەریع، و فیعلەن واشە، ئێمە نەمانتوانی و سەرکەوتوو نەبووین لەوەی کە ئەنجومەنی وەزیران قەناعەت پێ بکەین کە ئەو ڕێنماییە بگۆڕێ، بۆیە ئەوە فرسەتێکە کە ئێمە ئەسل ئەوەیە بەرژەوەندی ئەو هاووڵاتیانەمان لەبەر چاوبێ، نەك ئەوەی بترسێت لە ئیعتیراف کردن لە حەقیقەتێك کە لە دواجار لەبەرژەوەندی ئاشتەواییە نەك لە بەرژەوەندی پێچەوانەکەی، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکا ئەکەم لە پەرلەمانتارە بەڕێزەکان لە دەقی ماددەکە نەچنە دەرەوە، فەرموو ڤیان خان

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من پشتگیری تەواوی قسەکانی کاك سەرهەنگ و پەیمان خان ئەکەم، بە حوکمی ئەوە ئێستا پرۆتۆکۆلەکان و وەقائیع ئەوانەی کە دەنگمان لەسەر داوە هەموویم کۆپی کردووە بۆ بەردەمی ئەندامانی پەرلەمان، ئێمە کاتی خۆی چیمان وتووە؟ چیش لە وەقائیعی کوردستان و لەو پەیڕەوەی لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەرچووە چی نووسراوە؟ ئێمە ئەتوانین هەر لەو ماددەیە ڕاستە لە پێناسەکە چارەسەر بۆ زیندانیانی سیاسی شەڕی ناوخۆ بدۆزینەوە، لەبەر ئەوەی ئێمە پێشتر بە زۆرینەی دەنگی ئەندامانی پەرلەمان لە ماددەی 5 بڕگەی چوار کە ئەمە پرۆتۆکۆلی ژمارە 70 یە، لاپەڕەی 398 زۆر بە ڕوونی نووسراوە لە خاڵی چوار، هەر کەسێك بە هۆکاری سیاسی لە هەرێم بەند کرابێن واتە لە ناو هەرێمی کوردستان بەند کرابێ، ئەمە زۆر ڕوونە بەڕێزان، هەرکەسێك بە هۆکاری سیاسی لە هەرێم بەند کرابێ، یان زیندانی کرابێ یان گیرابێ یان بەند کرابێ یان دەست بەسەر کرابێ، هەر لە دواتر دا ئەمە بە زۆرینەی دەنگی پەرلەمانتاران پەسند کراوە، دواتر لە وەقائیعی کوردستان کە ئەمە هەڵەیەکە بەسەر پەرلەمانی کوردستان دا تێپەڕیوە، لە وەقائیعی ژمارە 133 کە دەرچووە گۆڕانکاری بەسەر ماددەی 5 خاڵی چواردا هاتووە، کە لێرە گۆڕانکاریەکە چیە؟ ئەڵێ هەر کەسێ لە هاووڵاتیانی هەرێم بە هۆکاری سیاسی گیرابێ، ئەمە گۆڕانکاریە و بەرپرسیاریەتێکی یاسایی ئەکەوێتە سەر ئەوانەی کە پرۆتۆکۆلەکان ئەنووسن، ئەوەی لە وەقائیعیش کە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پەیڕەوی بۆ کراوە، ماددەی پێنج باس لە شتێك ئەکات کە مەدالیە ئەبەخشرێ بە زیندانیانی سیاسی، کەواتە لێرەدا ئەرکی پەرلەمانی کوردستان ئەمڕۆ ئەم هەڵە یاساییە کە خۆی کردوویەتی لە ناو هۆڵی پەرلەمان ڕاستی کاتەوە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عبدالله

بەڕێز عبدالله مەلا نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ قسەم نیە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز/سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کوێستان خان

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری قسەکانی هاوڕێیانم کاك سەرهەنگ و پەیمان خان و ڤیان خان ئەکەم، ئەو هەڵەیەی کە پێشتر کراوە پێویستە ڕاست بکرێتەوە، ئەم یاسایە پێویستە زیندانیانی شەڕی ناوخۆ بگرێتەوە، چونکە لە کاتی موناقەشەکان زۆربەمان داکۆکیمان لەوە کرد کە زیندانیانی شەڕی ناوخۆ بگرێتەوە، بەلاّم ئێستا گۆڕانکاری بەسەردا هێنراوە، پێویستە ئەو هەڵەیە ڕاست بکرێتەوە، چونکە ڕۆژانە زیندانیانی شەڕی ناوخۆ پەیوەندیمان پێوە ئەکەن، چ بە تاك، چ لە فراکسیۆنەکان، چ لە نووسینگەکان، و ئەو کێشەیان هەیە کە

موعامەلاتیان وەرناگیرێ و ئیشیان بۆ ناکرێ، بۆیە کاتی خۆیەتی ئەمڕۆ کارێك بکەین ئەم ئیمتیازاتانە زیندانیانی شەڕی ناوخۆش بگرێتەوە، خاڵێکی تر لەگەڵ ئەوەی کە ئەو کەسانەی دکتۆرە ڕۆژان باسی کرد لە ڕووی یاساییەوە هەمووی تەواوە، بەڵام ئەوەشمان بیر نەچێ کە کێشەیەکی زۆر هەیە، و زیندانیانی سیاسی ناگەنە ئەنجومەنی وەزیران، و مامەڵەکانیان ڕایی ناکرێ، بۆیە ئەبێ بە لەبەر چاو گرتنی ئەو خاڵە یاساییانەی کە دکتۆرە ڕۆژان باسی کرد ئەمە چارەسەر بکەین ئەمڕۆ، بۆ ئەوەی ئێمە چۆن بتوانین چارەسەرێك بدۆزینەوە ئەم بەڕێوەبەرایەتیە بکرێتەوە و قانونیش بێ، بۆ ئەوەی زیندانیانی سیاسی چیتر هاتوچۆیان پێ نەکرێ لە نێوان کۆمەڵەی زیندانی سیاسی و ئەنجومەنی وەزیران، بۆ ئەوەی کارەکانیان بچێتە ڕێوە و لە و ئیمتیازاتانە سوودمەند بن، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان

بەڕێز نەریمان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە ڕای لیژنەی پێشمەرگە و ئەنفال و جینۆساید ئەکەم سەبارەت بەو دوو بڕگەیەی کە باسیان کردووە، و بۆ ئیزافە کردنیش بەراستی ماددەی چوار زیندانیانی سیاسی و گیراوی سیاسی پشتگیری لە ڕای هاوڕێیانم ڤیان خان و کاك سەرهەنگ پەیمان خان ئەکەم، لە ڕاستیدا خۆ دزینەوە لە واقیعێك کە لە مێژووی میللەتەکەمان ڕووی داوە، ئەمە بەراستی ئەو واقیعە ناشارێتەوە، واقێعیکی تاڵە بۆ هەموومان، و پرۆتۆکۆڵەکانیش پشتگیری ئەکەم کە ڤیان خان ڕوونی کردووە، بەراستی لە کاتی خۆیدا ئێمە هەموومان موتەفیق بووین لەسەر ئەوەی ئەو زاراوەیە مەبەست زیندانی کراوانی سیاسی ناوخۆش ئەگرێتەوە، بەڵام بەداخەوە بۆ ئەو مەوزوعانەی کە باس کرا بەراستی هەڵەیەکی قانونی هەیە لە لایەن پەرلەمانەوە پێویستە چاك بکرێتەوە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو پەروین خان

بەڕێز پەروین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەقاو دەق پشتگیری پێشنیارەکانی لیژنەی پێشمەرگە و شەهیدان ئەکەم، دیارە پێکهێنانی ئەم لیژنەیە لە مەسلەحەتی بەڕێوەبەرایەتی زیندانیانی سیاسیە بۆ کارایی کردنی کارەکانیان، لەبەر ئەوەی دیارە بە هۆی ئەو لیژنەیە کارئاسانی ئەکرێ ، لەبەر ئەوەی ئەو خەڵکە ناتوانێ ئەوەی خۆیان بکەن، لەو شوێنانە بە سایەی ئەو لیژنە ئەتوانێ داواکاری خۆیان پێشکەش بکەن، ئێمە کە ئەڵێین سەر بە وەزارەتی شەهیدان بێ ئەمەش بۆ کارئاسانی کارەکانی بەڕێوەبەرایەتی زیندانیانی سیاسیە، ڕاستە لە پرۆژەی ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان دیارە، ئاماژە بە زیندانیانی سیاسی نەکراوە، بەڵام ئێستا لە سەروبەندی

هەموار كردنی ئەو پرۆژە یاسایەین، دیارە ڕاگیراوانی سیاسی كە خستوومانەتە ناو پرۆژە یاساكە، بۆیە داوا ئەكەم ئەگەر ئەوە بكرێتە عەرقەلە ئەخرێتە سەر وەزارەتی شەهیدان ئەكرێ ئەو ماددەیە ڕابگیرێ تا ئەكاتی هەموار كردنی پرۆژە یاسای ماف و ئیمتیازاتی كەس و كاری شەهیدان دێتە ئاراوە، ئەو كات ئەتوانێ جێگەی بگرێتەوە و سەر بە وەزارەتی شەهیدان بێ، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك لوقمان

بەڕێز لقمان سلیمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پشتگیری هاوڕێیانم ئەكەم، و داوا ئەكەم كە بەڕێوەبەرایەتیەكە سەر بە وەزارەت بێ، چونكە ئەوە باشترە، هەروەها ئەو لیژنەی ئێستا بەراستی ئەوە زەحمەتیە و ئەركێكی زۆرە لەسەر زیندانیانی سیاسی لە دوورەوە، لە گەرمیانەوە، لە بادینانەوە، لە شوێنەكانی ترەوە ڕێگەی دوور ئەگرنە بەر، ڕێگەی پڕ مەترسی ئەگرنە بەر، بۆیە داوا ئەكەم لە سەرنتەر و دەزگاكان و ئیدارەكانیش ئەو لیژنەیە دروست بكرێ، هەروەها لەم یاسایە پشتگیری هاوڕێیانم و پەرلەمانتارە بەڕێزەكان ئەكەم، لەم یاسایە مافی زیندانیانی شەڕی ناوخۆش ڕەچاو بكرێ و مافیان لەم یاسایە بچەسپێنرێ، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی هاوبەش

بەڕێز محمد احمد شارەزووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەسەر ماددەكە ڕەئی دەرنەبڕا بە داخەوە، من سوپاسی برادەران ئەكەم، ئەوەی كە دكتۆرە ڕۆژان باسی كرد، ئەمە كێشەیەكە لە بەڕێوەبەرایەتی زیندانیانی سیاسی سەر بە وەزارەتە، ئێستا حالیەن سەر بەوێیە، ئەم لیژنەیە سەر بە ئەنجومەنی وەزیرانە، ئەنجومەنی وەزیران خۆی داوای كردووە بە نووسراوی رەسمی، ئەڵێ بیخەنە سەر وەزارەتی شەهیدان، ئەمە وەلامی ئەنجومەنی وەزیرانە، خۆی داوای كردووە، ئەڵێ لەبەر ئەوەی ئێمە سەرقاڵین، بۆ ئەوەی ئیش و كاری زیندانیە سیاسیەكان دوانەكەوێ بە نووسراویان 364 لە 2013/4/3 پشتگیری ئەكات، ئەڵێ بیخەنە سەر وەزارەتی شەهیدان، بۆ ئەوەی وەزیری شەهیدان هەڵسێ بەو كاروبارانە، ئیتر من نازانم تا چەند برادەرانی ئەندامانی پەرلەمان، سەبارەت بە زیندانیانی شەڕی ناوخۆ ئێمە یاسایەكمان هەیە لە یاساكە ئەڵێ زیندان كراوی سیاسی ئەو كەسەیە كە زیندانی كراو بێ، یان زیندانی كرابێ بە هۆی نارەزایی دەربڕینی بۆ ڕژێمە یەك لە دوای یەكەكان لە عێراق تا 2003/4/9 و ڕۆژی ڕووخانی ڕژێم لە عێراق، لەسەر ڕا دەربڕین و بیرو باوەڕ، یان ئینتیمای نیشتیمانی، یان سیاسی یان لایەنگیری كردنی ئۆپۆزۆسیۆن، یان یارمەتی دانی، یان بەشداری كردنی لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی كوردستان و بڕیاری حوكمەكانی لە لایەن یەكێك لە دادگاكان یان دەستەلاتەكانی سەر بە ڕژێم درابێ.

5-گیراوی سیاسی، هەر کەسێ گیرابێ یان گلێ درابێتەوە یان ڕاگیرابێ بێ ئەوەی بڕیاری حوکمی لە بارەیەوە لە لایەن دادگای تایبەتەوە دەرچووبێ بەو پێیەی هەمان هۆیەکانی لە ماددەی چوارەمی ئەم ماددەیە، ئەمە مەوقیفەکانە، ئەوانەی کە مەوقوف بوون و کە گیراون، بۆیە من لەگەڵ موعاناتی زیندانی شەڕی ناوخۆم، ئەو گلەیەش کە پەیمان خان کردی ئەوە سەر بە لیژنەی ناوخۆیە، سەر بە لیژنەکەی ئێمە نیە زیندانیانی شەڕی ناوخۆ، دیارە مەعلوم لیژنەی ناوخۆش خەریکی کارن بۆ ئەوەی ئیشەکانیان ڕاپەڕینن، پێموایە جوهدێکیش هەیە لە ئەنجومەنی وەزیران بۆ چارەسەر کردنی، شەڕی ناوخۆ کە ئێمە وتمان ڕژێمە یەك لە دوای یەکەکانی عێراق شمولی ئەوە ئەکات، خۆ کوردستان رژێم نەبووە خەڵکی چەوساندبێتەوە، بۆیە بە پێی ئەو یاسایە شمولی ناکات، ئەگەرنا من لەگەڵ ئەوەم زیندانیانی شەڕی ناوخۆ لە شوێنێکی تر، لە جێگایەکی تر چارەسەری کێشەکانیان بۆ بکرێ، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا عمر

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کاك محمد خوێندیەوە ڕاستە بەشێکە لە یاساکە، بەس ئەو یاسایە ئێمە چەند ڕۆژ موشتومورمان بوو لەسەری، ماددەیەکمان ئیزافە کرد کە زیندانیانی سیاسی هەرێمی کوردستانیش بگرێتەوە، هەموو لە بیرمانە، چەندین سەعات کۆبوونەوەکان دواخران، گفتوگۆ کرا لەسەری لەم پەرلەمانە، ماددەکانی دوایی بخوێنێتەوە کە ئەڵێ هەر زیندانیەك یان هەر هاووڵاتیەکی کوردستان، هەرچەند ئەو دەقەش بەراستی لە پرۆتۆکۆل شێوەی ترە، من پشتیوانی ئەو بەرێزانە ئەکەم، ئەو مەوزوعەمان ئیستیدراك کرد بە ماددەیەکی تر کە هەموو زیندانیانی سیاسی هەرێمی کوردستان بگرێتەوە، چ شەڕی ناوخۆ، چ دەرەوەی شەڕی ناوخۆ، ئەو یاسایە نابێ یەك ماددەی لێ ئینتیقا بکرێ و وا ئیعاز بکرێ کە تەنها ئەوانەی ڕژێمە پێشووەکان ئەگرێتەوە، ئێمە لەم قانونە باسمان لەوە کردووە کە شەڕی ناوخۆ و غەیری شەڕی ناوخۆ، جاری وا هەیە زیندانیانی سیاسی لێرە دەیان نموونەمان هێنا، من حازر بووم هەر لەم مەنەسەدا عەرزی بەرێزتانم کرد لەم قاعەیەی خۆمان کە ئەتوانم قەوائیمتان بۆ بێنم کە لەسەر کاری سیاسی، لەسەر خەباتی سیاسی چەندین گیراو و زیندانی هەیە لە ئیسلامیەکان و غەیری ئیسلامیەکانیش، مەعقول نیە ئێستا نیەتی موشەریع بەو ئاسانیە بشاردرێتەوە، من داوا ئەکەم بە رەسمی وەڵامی ئەو بەرێزانە بدرێتەوە ئەو پەرلەمانتارە بەرێزانە کە پرسیارێکیان ئاراستەی بەرێزتان کرد لیژنەی یاساییە، جەماعەتی ئینساتن، لێرە ئەو جیاوازیە لە کوێ دروست بوو لە نێوان دەقە یاساییەکەن لەگەڵ ئەو دەقەی کە لەناو پرۆتۆکۆل

تۆمار کراوە لە پەرلەمان، لەبەر ئەوەی ئەو ماددەی کە کاك محمد خوێندیەوە بەشێکە لە یاساکە، بەشی دووەمی ئەوەیە کە لە ماددەکەی کۆتایی ئێستا لەبەرم نیە، بەس زۆر بە وازحی باس لە زیندانیانی سیاسی هەرێمی کوردستان ئەکات، ئێمە ئەبێ ئەم مەوزوعە ئەمڕۆ یەکلایی بکەینەوە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عەونی

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یاسای ژمارە 11 ی ساڵی 2011 ئەوە لەبەردەممانە، با برادەران جوان سەیری بکەن، ئەو قسانەی کە ئێستا کرا لە یاساکە تەسبیت نەکرایە، ئەگەر قسەش کرابێ لە کاتی موناقەشەی قانونەکان، بەڵام کە نەبۆتە قانون تەسبیت نەکرایە، مەعنای دەنگی نەهێنایە ئەوە بۆتە قانون، ئەوە یەك، دووەم، ئێستا هەموار کردنەك هاتیە ئاراوە و پێشکەش کرا لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان، تەنها مەفروزە قسە لەسەر ئەو ماددانە بکرێ کە داواکرایە هەموار بکرێ، بابەتی تر ئیسارە بکرێ مەعنای ئەوەیە ئەبێ بە پرۆژە تەقدیم بکرێ، ئەوەش ناکرێ لە ناحیەی قانونی، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆر عمر

بەڕێز د.عمر نورەدینی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە گیراوانی ململانێ و شەڕی ناوخۆ کەس خۆی لێ نەدزیوەتەوە، بەشێکە لە مێژووی ئەم وڵاتە و حەقیقەتێکە، سەبارەت بە یاساکەش ئەوەی کە کاك حەمە خوێندیەوە ئەوە نەصی قانونە، تەعریفێکی ڕوون و بێگەردو دوور لە هەر چەشنە غموزەتێکە کە زیندانی سیاسی یان گیراوی سیاسی ئەوانەن کە لەلایەن ڕژێمە یەك لە دوای یەکەکانی عێراقەوە گیراون، وازحە، قانونە، پرۆتۆکۆل هەیە لەبەر دەستمانە، بۆیە هیچ شکی تێدا نیە، ئەوەی تریان بۆ چارەسەر کردنی گیراوانی ململانێ و شەڕی ناوخۆ ئەنجومەنی وەزیران لیژنەیەکی پێکهێناوە، داتایان کۆکردۆتەوە، لە لای مەحاکیم و لە دامودەزگاکان ئێستا موعامەلات ئەکەن، ئەوراقیان بۆ تەسدیق ئەکەن، بۆیە ئیهمال نەکراون، بایەخیان پێدراوە، حکومەت لیژنەی بۆ تەشکیل کردوون، داواکاری ئەوانیش لە ئایندەدا چارەسەر ئەکرێ، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك گۆران

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر پرسی زیندانیانی شەڕی ناوخۆ ئەوەی کە لە پرۆتۆکۆل باس ئەکرێ و ئەوەی لە قانونەکەیە و ئەوەی تەتبیق ئەکرێ پێم وایە کۆمەڵێك شتی جیاوازن، بە فیعلی کاتی خۆی ئەو رەئیە هەبوو لە ناو هۆڵی پەرلەمان، بەلاّم نەصەکە بە شێوەیەکی وا دارێژراو دەنگیشی هێنا، من نایەمە سەر ئەوەی ئایا زەروورن یان نا؟، بەلاّم دوای ئەوە بۆ بەدوا داچوونی ئەم یاسایە ئێمە سەردانی ئەنجومەنی وەزیرانمان کرد، کاکە حەمەش وەکو سەرۆکی لیژنە ئاگادارە، ئەنجومەنی وەزیران بڕیاری دا بە بڕیاری حکومەت قەرەبووی زیندانیانی شەڕی ناوخۆ بکاتەوە، بەلاّم لەبەر ئەوەی ئیشەکە تا ئێستا نەگەیشتۆتە تەواوی، حکومەت ئیعلانی نەکردووە، بەلاّم ئەم حاڵەتە ئەڵێم، یەعنی هەموو ئەو ئامارانەی هی عێراق ئێستا لەبەر دەست دایە بە پێی ئاماری دەستەی زیندانیانی سیاسی 70 هەزار کەسە، بە پێی ئەو ئامارەی کەوا نزیکەی ساڵێکە کۆمکاری زیندانیانی شەڕی ناوخۆ ئیشی لەسەر ئەکەن و نوێنەری هەموو حیزبە سیاسیەکانی تێدایە بە پارتی و بە یەکێتی و بە بزووتنەوە و بەکۆمەڵ و بە گۆڕان و بە هەموو هێزە سیاسیەکان ئیشەکەیان بە دەستە جەمعی کردووە و رێکخراوێکی تایبەتیان هەیە، پێم ناخۆشە ئەم قسە ئەکەم، بەلاّم ئەمەی تا ئێستا لە لایەن کاتبی عەدلەوە پشتراست کراوەتەوە خەڵك خۆی بە زیندانی سیاسی نووسیەوە 17500 کەس وەکو زیندانی سیاسی شەڕی ناوخۆ خۆی ناونووس کردووە، جا کاتی خۆشی کە قسە لەسەر جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە کرا دیسان ئەبێ ئەوە بووترێتەوە خودی زیندانیە سیاسیەکانی عێراق خۆیان تێبینیان لەسەر هەبوو، وتیان ئەگەر ئەوە بێ لەوانەیە قورسایی بۆ ئیشەکەی ئێمە دروست بێ، حکومەت ئەوەی ئێستا ساڵێکە 500 کەس یان 900 کەس ئەمری بێتەوە، ئەوکات لەوانەیە گرفتەکەیان بۆ پشتراست کردنەوە زیاتر بێ، جا بە هەرحاڵ من ئەوە وەکو ڕوون کردنەوەیەك باسی ئەکەم، کە ئێستا 17 هەزار و نزیکەی 500 کەس وەکو زیندانی شەڕی ناوخۆ ناوی نووسراوە، و حکومەت بەڵێنی ئەوەی داوە بیکات، جا بەڵێنەکە لای حکومەتە

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆر ئەحمەد

بەڕێز د.احمد وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەوکاتی کە موناقەشەی ئەو یاسایە کراوە لە پەرلەمان موشتومڕێکی زۆر هەبوو لەسەر ئەوەی کە جگە لەو تاریخەی کە لە ماددەی یەکەم دا بووە زیندانی کراوی سیاسی و بۆ ڕاگیراوی سیاسی کراوە، ئێمە ماددەیەك یان بڕگەیەك زیاد بکەین بۆ ئەوەی زیندانی کراو و ڕاگیراوی سیاسی هەرێمی کوردستانیش کە بە هۆکاری سیاسی گیراون ئەوانەش بیان گرێتەوە، و بەرێزت ئەوکاتی کە جێگری سەرۆکی پەرلەمان بووی خۆت جەختت لەوە کردەوە کە من لەگەڵ ئەوەم کە زیندانیانی هەرێمی کوردستانیش بگرێتەوە، پاشان بە دەنگدان لە ماددەی پێنجەم لە بڕگەی چوارەم لە یاساکە هاتووە ئەڵێ هەرکەسێك لە هاووڵاتیانی هەرێم بە

هۆكاری سیاسی بەند كرابێ یان زیندانی كرابێ یان گیرابێ یان ڕاگیرابێ یان گلدرابێتەوە، سەرەتای ماددەكە ئەڵێ حوكمەكانی ئەم یاسایە ئەمانە ئەگرێتەوە:

1-ئەوانەی بە پێی ماددەی یەكەمی ئەم یاسایە لە هاووڵاتیانی هەرێم دیاری كراون، كەوابوو ئەگەر مەبەست ئەوە نەبێ كە ئەم بڕگەیە خەڵێكی ترە، غەیری ئەوانەی كە لە ماددەی یەكەمدا هاتوون، هیچ حیكمەتێك نیە بۆ زیاد كردنی ئەو بڕگەیە لەو ماددەیەدا، لەبەر ئەوە زۆر وازحە، ڕاستە نەصەكەی ئەوێ جیاوازە لەگەڵ نەصەكەی ئێرە، من ئەوكاتە لەسەر مەنەصە بووم، نەصەكە بەو شێوەیە خوێندرایەوە، هەركەسێك لەبەر هۆكاری سیاسی لە هەرێمدا بەند كرابێ یان زیندانی كرابێ یان گیرابێ یان ڕاگیرابێ حوكمەكانی ئەم یاسایە ئەیگرێتەوە، بەڵام دواتر بۆتە هاووڵاتیانی هەرێم، بەڵام جگە لەوەش هەم نیەتی موشەریع وایە كە زیندانیانی سیاسی هەرێمیش بگرێتەوە، و هەم بە پێی ئەو بڕگەیەش كە لێرە لە ماددەی پێنجەم بڕگەی چوارەم هاتووە دیسان هیچ تەفسیرێكی تر هەڵناگرێ كە زیندانیانی سیاسی هەرێمی كوردستانیش ئەگرێتەوە، پێویستە لەسەر حكومەت جێ بەجێیان بكات، ئەگەرنا هیچ حیكمەتێك نیە كە ئەو بڕگەیەمان لێرە زیاد كردووە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی پێشمەرگە

بەڕێز محمد احمد علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لێرە دانیشتووم ئەندامی پەرلەمانم، من پێشم وتوون پشتگیری ئەوانەی شەڕی ناوخۆ ئەكەم، چونكە من موقەدیمەی پێناسەی زیندانی سیاسی كراوە لێرە خۆێندوومەتەوە لێرە كە ئەڵێ ئەمە نایگرێتەوە، بەڵام بەداخەوە هەندێ شت ڕووبەڕووم ئەبێتەوە، ئەڵێن مەیشارنەوە و وەكو خۆی بیڵێن، من ئەمە یاسایە لەسەر سایتی پەرلەمان و وەقائیعی كوردستان لەبەردەمی یەك بەیەكە، من ناتوانم بیشارمەوە، من تەعریفی زیندانی سیاسیم كردووە كە ئەم پەرلەمانە بەڕێزە ئیقراری كردووە، زیندانی سیاسی یان گیراوی سیاسی كێیە؟ یەك وشە نە زیاد نە كەمم لێ نەوتووە، بۆیە من ئەم ڕوون كردنەوەم داو، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك كاردۆ

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لە پەرلەمان ئەو یاسایەمان دەركردووە، و ئەوكاتیش موناقەشەیەكی زۆر دروست بوو لەسەر ئەوەی ئایا زیندانیانی سیاسی شەڕی ناوخۆ بگرێتەوە یان نا؟ تاكو جەلەسەكەش لەسەری تەئجیل كرا، بەڵام یەك ئەهمیەت هەیە بۆ ئەوەی كاتێك تەمومژ كەوتەناو دەقێك، ئەویش نیەتی موشەریع و یاسا دانەرە، ئێمە هەموومان زۆرینەمان كۆك بووین، ئەوە پرۆتۆكۆلەكە كە بەڵێ ئەیانگرێتەوە، بەڵام صیغەیەكی وایان

خستە ناو دەقەکە کە تەمومژی تێ بکەوێ، دوو، بەراستی لیژنەی یاسایی یان ئەوانەی لەسەر مەنەسە بوونە، کێ لەسەر مەنەسە بووە، پێویستە ئەم پرسیارە بکات، بۆ ئەبێ دەستکاری دەقێك بکرێ کە کاتێك پەرلەمان پێشنیاری ئەو دەقە ئەکات، چونکە لیژنەبوو دانیشتین، فراکسیۆنەکان دانیشتین، رێککەوتین، بە سیغەیەك بێ کە گیراوی سیاسی هەرێمی کوردستان و شەڕی ناوخۆش بگرێتەوە، هەتا ئەوکاتی، ئەوە بەرێز دکتۆر ئەحمەد ماوە، موناقەشەم لەگەڵ کرد، وتم ئەو سیغەیە بگۆڕن ئەو مانایە نادات، وتی نەخێر ئەوە نیەتی موشەریع ئەوەیە، لەبەر ئەوە ئەوە ئەیگرێتەوە، ناکرێ شتێك خۆمان بڕیارمان لێ داوە ئێستا پێچەوانەی بکەین، جێ بەجێی ناکەن یاساکە شتێکی ترە، بەڵام ئەوە گیراوانی سیاسی شەڕی ناوخۆش ئەگرێتەوە، و ئەبێ پەرلەمان بە دواداچوون بۆ ئەوەش بکەن کە زۆرجاران پرۆتۆکۆل وەکو ئەوە نیە کە یاساکە دەرئەچێ، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك قادر

بەرێز قادر احمد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

گومان لەوە نیە لە کوردستان بە هۆی ئاڵۆزی باری سیاسی، و بە هۆی ناکۆکی سیاسیەکانی ناو هێزە سیاسیەکان لە 50 ساڵەی ڕابردوودا کێشە و ململانێی زۆر هەبووە، و بە هۆی ئەو کێشە و ململانێیەوە بەشێك لە تێکۆشەرەکان لە لایەن هێزە سیاسیەکانی بەرامبەرەوە هەم گیراون و سزا دراون، و دڵنیام لەوەی بەشێکیشی شەهید کراوە، بەڵام کە باس لە زیندانی سیاسی ئەکەین لە کوردستان و ئەسلی یاساکەش دیارە، و لە هۆیەکانی دەرچوونیشیەوە دیارە، لە هۆیەکانی دەرچوونی ئەم یاسایە ئەڵێ لە میانی ڕەوتی خەبات و تێکۆشانی گەلی کوردستان و تووشبوونی زۆرێك لە ڕۆڵەکانی بە بەند کردن و زیندانی کردن و گیران و پێشێل کردنی مافەکانی مرۆڤ لە سەردەستی ڕژێمە یەك لە دوای یەکەکانی عێراق، چونکە بە هۆی بیرو باوەڕ، یان ئینتیمای سیاسی ئەم خەڵکە گیراوە، من بەش بە حاڵی خۆم لایانگری ئەوەم لە کوردستان رێز و حورمەتێکی زۆر بۆ کەس و کاری شەهیدان دانراوە، و پێشمەرگەی سەنگەر و کەمئەندامانی پێشمەرگەی سەنگەر دانراوە، بە هەمان شێوەش رێزێکی زۆر بۆ زیندانی کراوەکان دابنرێ، کە لەسەر دەستی ڕژێمە یەك لە دوای یەکەکان گیراون، و سزا دراون، و بەشێکیان شەهید کراون، بەشێکیش چەند ساڵێك ماوەتەوە، تا 10 ساڵ، 12 ساڵ، 15 ساڵ لە زیندان ماوەتەوە، ئەگەر یەکێك یان خۆی زیندانی بووبێ، یان کەس و کاری یەکێك لە زیندانیەکان بووبێ، باش ئەزانێ موعاناتی زیندانیانی سیاسی لە ماوەی 5 ساڵ تا 10 ساڵ تا 4 ساڵ تا 2 ساڵ لە سەردەمی ڕژێمی بەعسدا چەند قورس و گران بووە، بۆیە ئێمە یاسایەکمان دەرکردووە بۆ زیندانیانی سیاسی سەردەمی ڕژێمی بەعس و ڕژێمەکانی پێش بەعسیش، حەق نیە ئێمە بێین حەق و حقوق لە زیندانیەکان وەرگرینەوە، بۆیە لەسەر ئەم مەنەسەیە پێشنیار ئەکەم وەکو چۆن حکومەتی هەرێم تەعویزی زۆرێك لە ناخۆشیەکانی داوەتەوە، بێێن یاسایەکی تر دەربکەین کە هەموو ئەو

مەعاناتانەی کە لە شەڕی ناوخۆدا تووشی هاووڵاتیانی کوردستان و لایانگرانی هێزە سیاسیەکان بوون، بە پێی مەستەحەقی و لێوەشاییان حقوقێکیان بدرێتێ، بەڵام هەرگیز ناکرێ دیسان یاسای زیندانیە سیاسیەکان بۆ مەرامی سیاسی بەکار بێت، ئومێد ئەکەم هەموومان لە هۆکارەکانی دەرچوونی ئەم یاسایەوە یاساکە ببینین

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

سکرتێری پەرلەمان هەندێ تێبینی هەیە با بفەرمووێ

بەڕێز .فرست احمد عبدالله(سكرتێری پەرلەمان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ڕوون کردنەوەیەکم هەیە لەسەر قسەی برام کاك کاردۆ، ئێمە وەکی تەسبیتی نسووسی قانونی ئەکەین و بەشێوەی نیهائی دەرئەکەین لە کاروباری ئەنجومەن، تەماشای گفتوگۆی ئەندامان ناکەین بەراستی، تەماشای نیەتی موشەریعیش ناکەین، نەسەکە چۆن دەنگی لەسەر دراوە ئەو نەسە حەرفیەن دێنینە خوار، ئەو مافە بە خۆمان نادەین کە یەك حەرفیش بیگۆڕین یان ئیلغائی بکەین، زۆر سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عومەر.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمرۆ لە وەڵامدانەوە و موناقەشە و پێشنیاری بەڕێزان، ئەمانە هەموو ئەندام پەرلەمانان بوون شەش، حەوت کەس بوون قسەیان کرد، ئەو تەعریفەی کاك محمد شارەزووری خوێندیەوە لە 100٪ لەگەڵێن، چونکە ئەوە مەشمولی یەکەمن، مەشمولی دووەم و سێیەممان ئیزافە کرد، بۆچی ڕائەکەین لە واقیعەکە؟ ئێمە بە ماددەی پێنج ئیستیدراکی ئەو نوقسانیەمان کرد لە عاقاری کۆبوونەوەکان کرا کە ئەخوازرا تەنها گیراوانی ڕژێمەکان بگرێتەوە، وتمان لە کوردستانیش حاڵەتێك هەیە، وەکو بەڕێزان باسیان کرد، ناوخۆیە، لەگەڵیانین، خوا بکات دووبارە نەبێتەوە، بەس واقیعێك هەیە هاووڵاتیانێك هەن لەسەر دەستی دەسەڵاتی کوردستانی خۆمان ئەزیەت دراون، ئەمە ئایا واقیع نیە؟ ئایا نەمان دیوە؟ ئایا بە سەدان قائیمەی گیراوی سیاسی و ئەشکەنجە دراو و سزا درا و نیە؟ ئەم قسانە موختەسەری بوو بۆ ماددەیەك ئیزافە کرا کە ئەوەش بگرێتەوە، من نەموتووە کاك محمد شتی فرتاندووە، وتم ئەوەی خوێندیەوە کافی نیە، ئەبێ ماددەی پێنج لەگەڵ ماددیە یەك بخوێندرێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی له راستیدا، ئێمه له کوردستان به قۆناغێکی خراپ تێپەڕیوین، ئەویش شەڕی ناوخۆیه، هەموو قیادەی ئەحزابەکانی تێدا بوو، به گۆڕانیشەوه که ئێستا قیادەی گۆڕانن، قیادەی ئەساسی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان بوون له شەری ناوخۆ، هەروەها قیادەی پارتی دیموکراتی کوردستان، قیادەی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان، کۆمەڵی ئیسلامی، بزووتنەوەی ئیسلامی، هەموویان تێدابوون، لەبەر ئەوه فیعلەن حەقه زیندانیەکانی ناوخۆش قانونێکیان هەبێ، من ناڵێم لەمەی ئێستاکه هەیه، چونکه ئەمه قانونێکه کراوه و حەق نیه تێکەڵاو بکرێ، چونکه ئەگەر بتەوێ شتێك ئیزافه بکرێ، ئەبێ به پرۆژەیەکی تازه ئیزافەی بکەی، ئەوه قانونێکه و کراوه، ئەکرێ ئێوه له داهاتوو پرۆژەیەك تەقدیم بکەن بۆ موراعات کردنی شەڕی ناوخۆ، بۆ زیندانیەکانی شەڕی ناوخۆ، فەرموو ڤیان خان

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیاره من کۆپی پرۆتۆکۆلەکەم هێناوه، من حەز ئەکەم بۆ هەموو ئەندامانی پەرلەمانی بخوێنمەوه، ئەو کاته سەرۆکی پەرلەمان ئەڵێ فەرموو به کوردی و عەرەبی بیخوێنەوه بۆ ئەوەی بدرێته دەنگدان، بەڕێز کاك احمد وەرتی که ئەیخوێنێتەوه ماددەی پێنجەم حوکمەکانی ئەم یاسایه پیاده ئەبێ بەسەر :یەکەم، نازانم هەمووی بخوێنمەوه ؟

یەکەم: ئەوانەی به گوێرەی ماددەی یەکەمی ئەم یاسایه له هاووڵاتیانی هەرێم دیاری کراون.

دوو: ئەو حوکم درا و گیراوه سیاسیانەی له شاڵاوەکانی ئەنفال رزگاریان بووه له حوکمەکانی یاسای ماف و ئیمتیازی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال کراوەکانی هەرێمی کوردستانی عێراق ژماره 11 ی ساڵی 2011 سوودمەند نەبوون،

سێیەم، ئەوانەی لەناو زیندان گرتووخانەکان دا له دایك بوون له کاتی گیرانی کەس و کاریان دا.

چوارەم: هەرکەسێك به هۆکاری سیاسی له هەرێم دا بەند کرابێ یان زیندانی کرابێ یان گیرابێ یان دەست بەسەر کرابێ.

دوای ئەمه بەعەرەبیش کاك احمد هەمان شتی خوێندەوه و ئینجا بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئەڵێ کێ لەگەڵ دایه تکایه دەستی بەرز بکاتەوه؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دا نیه دەستی بەرز بکاتەوه؟ چوار کەس لەگەڵ دا نیه، به زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، تەواو

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

بابه ئەوه تەسبیت کراوه، کاك فرست زەحمەت نەبێ بیخوێنەوه

بەڕێز فرست احمد-سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

4-كل من حبس او سجن او اعتقل اوقف او احتجز لاسباب سياسيه من مواطني الاقليم

بەڕز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو كاك عبدالسلام

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صديق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تكا ئەكەم سنگت فراوان بێ، ئەم هەموو دەرچوونە لە ئەجيندا، باس كردنی ئەم بابەتانەی كە لە دەرەوەی ئەم مەوزوعە، تكا ئەكەم وەكو برايەك وەكو سەرۆك پەرلەمانيش نا، قبولی بكەن لە من، بۆيە من داوا ئەكەم كەس لێم تووڕە نەبێ، ئێمە هاتووينە موناقەشەی 3 پێناسە لە ياسايەك دەكەين، ئەو هەموو مەوزوعە چ عيلاقەی بەوە هەيە، من گلەيم لە ئەندام پەرلەمان نيە كە ئەو چۆن قسە ئەكات، ئازادە، بەلآم ئەركی سەرۆكايەتی پەرلەمانە كە يەك لە بابەتەكە دەرچوو بە جوانی پێی بلێ تۆ لە مەوزوع دەرچووی، يەك، دوو...

بەڕێز د.ارسلان بايز-سەرۆكی پەرلەمان:

ئێوە قسەتان كرد كەس موقاتەعەی كردن؟

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صديق :

ئەركی سەرۆكايەتی پەرلەمانە كە ئەندام پەرلەمانێك لە بابەتی مەحەزەرەكە دەرچوو پێی بلێ تۆ دەرچووی، نە تووڕەيی پێ ئەوێ، نە هەڵوێستێكی موتەشەنجی پێ ئەوێ، دوو، چ سوودمان وەرگرتيە ئەوە سەعاتێكە موناقەشە لەسەر مەوزوعێك، موتەشەنجات پەيدا بوو، كەچی ئێمە موناقەشەی سێ پێناسە ئەكەين، ئەگەر ئەو پێناسەيە هەبن يان نەبن؟ سێ، ئەم هەموو قسەيە غير ئينسان هەڵئەستێ قسە ئەكات ئەڵێ بۆيە لە ئەخيرەوە من پێشنيار ئەكەم فلان شت، فلان شت، يانيش ئەڵێ بۆيە من تەئيدی فلان ئەكەم، خوشك و برايان عەلئەقل عومری من قبول بكەن، من كە هەڵسام (پارلێ) يەعنی قسە كردن بە فەرەنسی، بەلآم نەيكەنە مەسەلەی تەشەنوج و سياسی و شت، باشە ئێمە ئەوها بەڕێوە بچين بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان؟ تكا ئەكەم يەكەمجار لە من دەست پێبكە، ئەركی سەرۆكايەتی پەرلەمانە نەهێڵێ ئەندام پەرلەمان ئيستيغلالی ئەم مينبەرە بكات بۆ ئەوەی لە مەوزوع دەرچێ و نەهێڵێ بەردەوام بين لە مەحزەر، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بايز_سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك ئارام

بەڕێز ايوب نعمت(ئارام):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تەبعەن ئەو بڕگەی كە ورووژێندرا هەر پەيوەندی بە ماددەی يەكەوە هەيە، كە ئەويش لەبەر ئەو گفتگۆيەی كە لە كاتی خۆی لە پرۆژە ياساكە ئەنجام درا، ناكۆكيەك دروست بوو لەسەر ئەوەی ئايا زيندانيانی شەڕی ناوخۆ و دەرەوەی شەڕی ناوخۆ بگرێتەوە يان نا؟ لە ليژنەی ياسايی خۆم حزوورم هەبوو، ڕێككەوتين، لەبەر ئەوەی ئێمە باس لە ئەمڕۆی دەستەلآتی هەرێم نەكەين بەو شێوەيە، بە خاڵێك

له ماددەی پێنجدا باس بکرێ کە ئەم یاسایە کێ ئەگرێتەوە؟ بەو شێوەش ڕێککەوتین کە هەموو ئەو زیندانیە سیاسیانەی لە هەرێمدا بە هۆکاری، من لە لیژنەی یاسایی بووم وایە، و وەرەقەکەشم ماوە کە ئیتیفاقمان لەسەری کرد، و بەو شێوەش ئێمە ئیتیفاقمان لەسەر کرد کە بێین دەنگدانی لەسەر بکەین، وەکو ئەوەی کە ڤیان خان خوێندیەوە، و وەکو ئەوەی کە بەڕێز دکتۆر ئەحمەد باسی کرد، چونکە خۆی هاتە سەر مەنەسەکە و بەو شێوەش باس کرا، بۆیە لەبەر ئەوە داواکارم کە ئێستا شوێنی ئەوەیە کە ڕاست بکرێتەوە، چونکە پەیوەندی بە پێناسەی زیندانی سیاسیەوە هەیە، و وەکو ئەوەی کاک گۆرانیش کە باسی کرد، کە ئێمە ئەڵێین دەیگرێتەوە، بۆیە ئێستا، بەڵام ئێمە وتمان با چوارچێوەی دەستەڵاتی ئەمڕۆی هەرێمی کوردستن نەڕواتە ئەو پێناسەیەوە، بەڵام بەو خاڵە چارەسەرمان کردووە، لەبەر ئەوە داواکارم ئەوەی کە لە وەقائیع هەیە چاکبکرێتەوە، بۆ ئەوەی کە لە پرۆتۆکۆلدا دەنگی لەسەر دراوە و کێشەش نامێنێ، و ئەو زیندانیانەش ئەگرێتەوە کە ئەمڕۆ ئێستا بە تەعلیمات چارەسەر ئەکرێ، ئەوەی کاک گۆران باسی کرد 17 هەزارە ئەگەر یاساکە جێ بەجێ بکرێ ناگاتە ئەو ژمارەیە، و بە شێوەیەکی ڕێکوپێك هەموو زیندانیەکان ئەتوانن مامەڵەی خۆیان لەسەر جێ بەجێ بکەن و مافەکانیشان وەرگرن، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا هەموو لایەکتان قسەتان کرد، هەموو فراکسیۆنەکان قسەیان کرد، خۆ ئەرك نیە هەر تۆ هەڵبستێنم، لە شوێنێ خۆت دانیشە تکایە، هەڵتناستێنم، کۆمەڵێك خەڵك قسەیان کردووە لە فراکسیۆنەکەی تۆ، تەواو ئیتر، فەرموو لیژنەی هاوبەش ئاخیر سیغە بخوێنەوە

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو سیاغەی کە ئێستا نووسیتمان دوای وەرگرتنی ئەو تێبینی و مولاحەزاتانەی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بەو شێوەیە ئەبێ:

المادە الاولی:

اولاً: تعدل الفقرة الثالثة من المادة اولا من القانون، وتقرا كالاتي:

ثالثا: اللجنة: اللجنة المختصة بالنظر في طلبات المشمولين باحكام هذا القانون

2-تضاف فقرة بتسلسل سادساً الى المادة اولا كالاتي:

سادسا: الوزارة: وزارة الشهداء المؤنفلين للاقليم كوردستان

بەڕێز د.ارسلان بایز_ سەرۆکی پەرلەمان:

بەو سیغەی خوێندرایەوە کێ لەگەڵ دایە؟ 47 کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ دا نیە؟ 19 کەس لەگەڵ دا نیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز صباح بیت الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية:

تعدل مقدمة الفقرة اولا من المادة الرابعة من القانون وتقرا كالاتي:

1- تشكل لجان خاصة برئاسة قاضي في مراكز المحافظات يرشحهم مجلس القضاء في الاقليم وعضوية ممثلين بدرجة مدير للنظر والقرار في طلبات المشمولين باحكام هذا القانون وترتبط بالمديرية العامة لشؤون السجناء السياسيون الكوردستانين، و يمثلون الجهات الاتية:

1- مجلس الوزراء

2- وزارة الداخلية

3- وزارة المالية والاقتصاد

4- جمعية السجناء السياسيين في الاقليم

ثانيا:

يثبت السجين والمعتقل سياسي بطرق القانونية وفقا لاحكام لقانون الاثبات النافذ مرقم 107 لسنة 1979 المعدل امام اللجنة المشكلة بموجب هذا القانون.

فەقەرەکەی تریش وەکو خۆی ئەمێنێتەوە

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی پیشمەرگە

بەڕێز محمد احمد شارەزووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی بڕگەی یەکەم لە ماددەی چوارەم لە یاساکە هەموار ئەکرێ و بەم شێوەیە ئەخوێندرێتەوە،

یەکەم:- لێژنەیەکی تایبەت بە سەرۆکایەتی دادوەرێك دادەمەزرێت کە ئەنجومەنی دادوەری لە هەرێمی کوردستان دەی پالێوێ لە پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان و ئیدارەی گەرمیان ئەرکیان تەماشاکردن و بڕیاردانە لە سەر داواکاری ئەوکەسانەی کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، پەیوەست دەبن بەبەڕێوەبەرایەتی گشتی زیندانیان و گیراوانی سیاسی کوردستان و نوێنەرایەتی ئەم لایانانە دەکەن:

1-ئەنجومەنی وەزیران.

2-وەزارەتی ناوخۆ

3-وەزارتی دارایی و ئابووری

4-نوێنەرێك لە کۆمکاری بەندکراوە سیاسیەکان لە هەرێمی کوردستان.

دووەم: زیندانی کراوی سیاسی یان گیراوی سیاسی بە ڕێگەی یاسایی، بەپێ ی حوکمەکانی یاسای (اپبات) ی کارپێکراو ژمارە(107)ی ساڵی (1979)ی هەموارکراو ، لە بەردەم لێژنەی پێکهاتوو بەپێ ی حوکمەکانی ئەم یاسایە ساغ دەبێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر

بەڕێز ئارام احمد- وەزیری شەهیدان و ئەنفال کراوان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیە، تەبعەن کێشەی سەرەکی کە ئێستا هەیە دووانە، یەکیان دەستەڵاتە، کە ئێستا لای وەزارەتی ئێمە نیە و هاوشێوەی هەموو ئەرك و قانونەکانی تر لای وەزارەتی پەیوەندیدارە، دوو، ئالیەتی جێ بەجێ کردنەکەیەتی کە پێکهاتەی ئەو لیژنەیە قورسە و بە شێوەیەك کە تەرخان نەکراوە ئەندامەکانی و پێکهاتەی ئەندامەکانی گونجاو نیە بۆ کۆبوونەوەی خێرا و کاری پێویست، سەبارەت بەم ماددەیە دوای دیراسە کردن ئێمە لیژنەی ترمان هەیە بۆ کاروباری شەهیدان، و هەمان ئالیەتمان هەیە بۆ ئەوەی کارەکە بە باشی بڕوات بەڕێوە، ئەم دەقەمان ئامادە کردووە:

1-لیژنەیەکی تایبەت کە وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفال کراوان پێکی ئەهێنێ هەمان شێوەی لیژنەکانی تر دەور ئەبینێ، لە هەریەك لە پارێزگاکانی کوردستان و ئیدارەی گەرمیان، کە ئەرکی سەیر کردن و پێشنیار کردن و بەرز کردنەوەی ئەو داواکاریانەیە کە حوکمی ئەم یاسایە ئەیانگرێتەوە، بۆ وەزیر بۆ پەسند کردنی، وەکو ئەوەی وەزارەتی شەهیدان، ئێستا لایەنە سیاسیەکەی ئەوەیە ناکرێ بەڕێوەبەرایەتی گشتی لە لیژنەیەك هەموو بڕیارەکان بدرێ، ئەو قورساییەی دێتەوە ئەبێ وەزارەت بڕیاری لەسەر بدات، لیژنەکان پەیوەست ئەبن بە وزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفال کراوانەوە، چونکە لیژنەکان ئێستاکە وەزیر بە پێی یاسای وەزارەت دەستەڵاتی ئەوەی هەیە لیژنەی کاتی و هەمیشەیی دیاری بکات بۆ کاری پێویست، بۆ ئەوەی مرونەتێك هەبێ لەگەڵ هەر گۆڕانکاری و بە تایبەتی قورس بوونی ئەرکەرکان بتوانێ لەگەڵی بڕوات بەڕێوە و و ئەو ئالیەتە دیاری بکات کە ئاسانە و بۆ خزمەتی زیندانیانی سیاسی باشە، و هەروەها ئەوەی کە دیاری کراوە بەڕێوەبەرایەتی گشتی زیندانیانی سیاسی، ئێستاکە بەڕێوەبەرایەتی گشتی نیە، ئەبێ لێرە بڕیاری لەسەر بدرێ لەسەر بنچینەی یاساکە، پێمان وایە پێویستە، لە هەریەکە لە لیژنەکانی پارێزگاکان و ئیدارەی گەرمیان ئەم نوێنەرانە هەبێ، دادوەرێکی تەرخان کراو، بە ئەنقەست نووسیومانە تەرخان کراو، ئێستا لە تەجروبەکە دەرکەوتووە ئەو دادوەرە بەرێزەی ئێستا هەیە تەرخان کراو نەبوو یەکەمجار، ئارەزومەندانەی تێدابوو حازر ئەبێ یان نا؟، ئەوەی ئێستاش هەیە بەش ناکات، ئەبێ تەرخان کراوبێ بۆ ئەم کارە، و وەکو سەرۆکی لیژنەکە، ئەوە بۆ ساغ کردنەوەی کارەکە یاسایەکە کە ئەنجومەنی دادوەری لە هەرێمی کوردستان نەك دەیپاڵێوێت، دایدەنێت، نوێنەری تەرخان کراو لە وەزارەتی کاروباری شەهیدان وئەنفال کراوان وەکو سەرپەرشتیی کار، لێرەوە وەکو لە دەقەکە

دیاری کراوە ئەڵێ مودیر، شەرت نیە مودیر بێ، سەرۆکی لیژنە، یان نوێنەری وەزارەتی کاروباری شەهیدان، بە تەجروبە دەرکەوتووە ئێمە جاری وا هەیە ڕاوێژکار دائەنێین، بەڕێوەبەری گشتی دائەنێین، گونجاوترە لەگەڵ یاسای وەزارەتیش، نوێنەری وەزارەتی ناوخۆ تەرخان بکرێ بۆ ئەم کارە، یەعنی ناکرێ ئەو بڵێ من ناتوانم بێم بۆ لیژنەکە و کارم هەیە، ئەبێ تەنسیب بکرێ، بە شێوەیەك ئامادە بێ لەو کاتەی کە پێویستتە نوێنەری وەزارەتی دارایی بە هەمان شێوە تەرخان بکرێ بۆ ئەم کارە، ئەوە کە لە پێشنیارەکە هاتووە ئەوەی بەڕێزان باسیان کرد، ئەڵێ نوێنەرێکی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، ئەوە هیچ پێویست ناکات، لە شارەکان نوێنەری ئەنجومەنی وەزیران نیە، تۆ ناتوانی لێرەوە قورسایی زۆر دروست ئەکات، پێشنیارێکی تر کراوە ئەوەی جەمعیەتی سوجەنای سیاسی لە ئەقلیم، نوێنەری ئەوانیش پێویست ناکات، چونکە ڕێکخراوان لە لیژنەی یاسایی یان وەزارەت هیچ پێویست ناکات، و ئەوە ئاڵۆزیش دروست ئەکات ڕێکخراوی تریش بێنی ئەتوانێ بڵێ منیش ماڤی ئەوەم هەیە، بۆیە ئێمە پێمان باشە بەو دەقەی کە پێشنیارمان کردووە بۆ ئەوەی کارەکان ئاسان بێ، بۆ ئەوەی بەیانی دیسان نەیەن بە تەجروبەی دووساڵی تر قورسایی دروست بکەین، ئەبێ مرونەتێکی وای هەبێ ئەم لیژنەیە کە لەگەڵ پێداویستیەکانی کارەکە بگونجێ و بەخێرایی ئەو کارە کەڵەکەبووەی کە ئێستا هەیە، لە زیندانی سیاسی هەیە، بە ماوەیەکی کورت ئەوەندەی بۆمان بکرێ ئالیەتێکی وا هەبێ ئاسان بێ، لە دەستەلاتی وەزارەتی کاروباری شەهیدان بێ، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟ (کوێستان محمد، برهان رشید، سۆزان شهاب، هاژە سلیمان، گوڵیزار قادر، احمد سلیمان، پەیمان عزالدین، پێشەوا توفیق، ڤیان عبدالرحیم، بێریڤان اسماعیل، سالار محمود، اسماعیل محمود، د.ڕۆژان، قادر احمد، گۆران ئازاد، عمر صدیق، سەردار رشید، ناسك توفیق، لقمان سلیمان، عبداللە نوری، نەسرین جمال)، فەرموو کوێستان خان.

بەڕێز کوێستان محمد عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ ئەوەی چیتر زیندانیانی سیاسی بەو شێوەیە کارەکانیان دوانەکەوێ، بۆ ئەوەی لەو مەعاناتانە ڕزگاریان بێ، پشتگیری تەواوی قسەکانی بەڕێز وەزیری شەهیدان ئەکەم کە ئەو...بۆ ئەوەی ئەو کارئاسانیە بەڕێوە بچێ، لەگەڵ ئەو تەعدیلانەم کە بەڕێز وەزیری شەهیدان باسی کرد، هەروەها لە یەکەم پێشنیار ئەکەم کە لە سەنتەری پارێزگاکان هەردوو ئیدارەی گەرمیان و ڕاپەرینیشی بۆ زیاد بکرێ، چونکە ئێستا ئەو دوو ئیدارەیە هەیە، و سەربەخۆیە ئیشەکانیان، و لە زۆر یاساکانی تریش ئێمە جێگامان بۆ کردوونەتەوە، بۆیە پێویستە بۆ ئەوەی زیندانیانی سیاسی گەرمیان و ڕاپەڕینیش سەربەخۆیەکیان هەبێ، ئیشەکانیان بە ئاسانی بەڕێوەبچێ، ئیزافەی ئەو دوو ئیدارەش بکەین، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سۆزان خان

بەرێز سۆزان شهاب نوری:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری تەرحەکەی بەرێز وەزیر ئەکەم، کە ئەو لیژنەیە بەم شێوەیە بێ کە ئەو پەڕی ئاسانکاری بکات بۆ تۆمار کردن و وەرگرتنی دۆسیەی زیندانیانی سیاسی لە شارەکان و هەردوو ئیدارەی گەرمیان و ڕاپەرین، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو هاژە خان

بەرێز هاژە سلیمان مصطفى:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە حیکمەت لە هەموار کردنی ئەم یاسایە ئەوە بووە کە ئیشی لیژنەکە بە باشی بەڕێوە نەچووە، و خەڵك زۆر گلەیی هەیە، چونکە یەك لیژنە بووە، نەتوانراوە بە گوێرەی پێویست ئیشەکانیان بەڕێوە بچێ. بۆیە ئەو پرۆژە یاسایە پێشکەش کرا، و دوای ئەوەی کە بەرێز وەزیری شەهیدان ئەو تەوزیحەی دا منیش لەگەڵ ڕایەکەی ئەوم بۆ ئەوەی بتوانین زیاتر ئەو لیژنانە زیاد بکەین، بۆ یەکلایی کردنەوەی ئەو کەیسانە، و من لەسەر مەسەلەی برگەی دووەم لەسەر ساغکردنەوە تێبینیەکم هەیە، لێرەدا ئێمە لە هەموار کردنەکە باس لەوە ئەکەین کە ئەو زیندانی کراوە یان گیراوە سیاسیە بە ڕێگەی سیاسی بە پێی حوکمەکانی یاسای سەلماندنی بەرکار ژمارە 107 لە سالی 1979 ی هەموار کراو لەبەردەم لیژنەی پێکهێنراو بە پێی ئەم یاسایە بسەلێنرێ، لە راستیدا مەسەلەی ئیسپات کردن ئێستا زۆر زۆر قورسە بۆ یەکلایی کردنەوەی ئەو کەیسانە، و هەندێ شروتی تەعجیزی هەیە ئێستا لە لیژنەکە بۆ ئیسپات کردن، ئەویش ئەوەیە کە چوار شاهید هەبێ، دووان لەو شاهیدانە ئەبێ راتب وەرگرن لە زیندانی سیاسی، دووانی تر ئاگایان لە بابەتەکە بێ، لەوەی کە ئەو کەسە ڕاگیراوە یان زیندانی کراوە، بۆیە بەراستی من لێرەوە پێشنیار ئەکەم کە ئەو شروتە تەعجیزیانە لابدرێ، چونکە خەڵکێکی زۆر هەیە بە تایبەتی من قسە لەسەر ئەو کەسانە ئەکەم کە لە ساڵانی شەستەکان بەراستی ئەوان زۆربەیان خەڵکێکی زۆر لە شەستەکان لە رۆڵەکانی گەلەکەمان ئەو کاتە زیندانی کراون بە هۆکاری سیاسیەوە، و تاکو ئێستا زووۆربەیان کەیسەکانیان یەکلایی نەکراوەتەوە، ئەوەش کەوا یەکلایی نەکراوەتەوە بەراستی زۆربەیان هەر لە ژیاندا نەماون، ئەوانەی لە ژیانیش دا ماون زۆر بە تەمەنن، بۆیە پێویست ئەکات کە لیژنەکە لەمەوداوا کار لەسەر ئەو کەیسانە بکات کە لە شەستەکان خەڵکێکی زۆر ئەوکاتە گیراوە بۆ ئەوەی کەیسەکانیان یەکلایی بکرێتەوە، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو گوڵێزار خان.

بەرێز گوڵێزار قادر اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی لە پێشنیارەکانی جەنابی وەزیر ئەکەم، بەلاّم لێرە یەك پێشنیارم هەیە کە لەگەڵ ئیدارەی گەرمیان ئیدارەی ڕاپەڕینیشی بۆ زیاد بکرێ، چونکە ئێستا ڕاپەڕین ئیدارەیەکی سەربەخۆیە و پێویستە ئەویش لەگەڵ گەرمیان ئیشەکانی خۆی ڕاپەڕێنی، سوپاس

بەرێز د. ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك حاجی بلال

بەرێز احمد سلیمان(بلال):

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتیوانی لە قسەکانی جەنابی وەزیر ئەکەم، چونکە ئەم یاسایە ئەسل بۆ ئیمتیازاتە، بۆ ئەوە نیە کە کاریان لەسەر قورس بکرێ، بۆیە تا ئاسانکاریان بۆ بکرێ باشترە، و لە هەمان کاتیش لەگەڵ ڕەئی لیژنەکانم کە پێشنیاریان کردووە زیاد بکرێ بۆ ئەوەی کە ئەو لیژنەیە لە مەرکەزی پارێزگاکان و ئیدارەی گەرمیان و ڕاپەڕینیشی بۆ زیاد بکرێ، لەبەر ئەوەی گەرمیان دوورە لە مەرکەزی قەزاوە، هەم ڕانیەش کە ئێستا بۆتە ئیدارە، دیسان ئەویش دوورە لە مەرکەزی مەحافەزەوە، بۆیە پێشنیار ئەکەم ئەو دوو شوێنەش زیاد بکرێ لەگەڵ ڕەئی ئەو بەرێزانەش کە ئەو پێشنیارەیان کردووە، سوپاس

بەرێز د. ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو پەیمان خان

بەرێز پەیمان عزالدین :

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێرای پشتگیری کردنم بۆ قسەکانی بەرێز کاك ئارام، بەلاّم من لێرە پرسیارێك ئەکەم، ئایا ژمارەی ئەو کەسانەی کەلە لیژنەکانن زۆر نیە؟ هەمووشیان ئامادە نابن وەکو ئەوەی بیستوومانە، یەعنی بەخۆی ڕۆژێك لیژنەکە کۆ ئەبێتەوە، بەلاّم وەکو دەرکەوتووە لەبەر زۆری ئەندامانی هەمووی ئامادە نابێ، بۆیە کارەکان لەبەر ئەوە دوا ئەکەوێ، سوپاس

بەرێز د. ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك پێشەوا

بەرێز پێشەوا توفیق مغدید:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر هۆکارەکانی دەرچوواندنی ئەم یاسایە بخوێنینەوە، ڕێك بۆمان دەرئەکەوێ کە گرنگی ئەم ماددەیە ڕۆحی یاساکە ئەمەیە کە هەمواری یاساکەی لە پێناودا کراوە، بۆیە من پێشنیار ئەکەم هەر وەکو ئەوەی جەنابی وەزیر باسی کرد، مادام ئامانج لەوەیە کە چەند لیژنەیەك دروست بکرێ لە پارێزگاکان و دوو ئیدارەکە، ئەگەر بکرێ پێشیناری ئەوە بکەین لە جیاتی چەند لیژنەیەك پێنج لیژنەی تایبەت پێکبهێنرێ،

نەك ئەوەی چەند لیژنەیەك، و بە سەرۆكایەتی دادوەرێك لە سەنتەری پارێزگاكان و ئیدارەكان وەكو باس كرا لە لایەن ئەنجومەنی دادوەری هەرێمەوە، ئەو هەڵدەبژێردرێنە لابرێ و ببێ بە دادەنرێن، چونكە ئەو سەلاحیەتە ئەنجومەنی دادوەری هەیەتی، شتێكی تر كە جێگەی تێبینیە ئەوەندەی من لام تێبینیە، پێم وابێ ئەم لیژنەیە كە بە سەرۆكایەتی دادوەرێك پێكئەهێنرێ، سەلاحیەتی پێداچوونەوە و چەسپاندن و بەرز كردنەوەی داواكاریەكانی هەیە، بۆیە پێم باشە وشەی بەرزكردنەوەش زیاد بكرێ لە دوا دێری (بەمەستی پێداچوونەوە و چەسپاندن و بەرز كردنەوەی داواكاری ئەو كەسانەی كە ئەیانگرێتەوە)، چونكە دواجار دەستلاَتێكی تر هەیە لە سەرووی لیژنەكانەوە بڕیاری ئەوە ئەدات كە ئەمانە زیندانی سیاسین یان نا؟ سوپاس

بەڕێز د. ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو ڤیان خان

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە من پشتگیری تەواوی پیشنیارەكانی وەزیری شەهیدان ئەكەم، هیوادارم پێشنیارەكانی ببێ بە ماددەیەكی یاسایی، چونكە ئێمە بە تەجروبەی ساڵانی رابردوو ئەوەمان لا ڕوون بۆوە كە گلەییێكی زۆر لە لایەن زیندانیانی سیاسی هەبوو بە هۆی ڕایی نەبوونی كارەكانیان، بە تایبەتی ئەو دادوەرەی كە ئەركەكان كەوتبووە سەری، دیاربوو ئەو بە تەواوی پابەند نەئەبوو بە ئەركەكانی خۆی، من جارێك بە دواداچوونم كرد تەنها بۆ نموونە بەدوا داچوونم كرد كە وتیان ئەم هەفتەیە هەر دانانیشێ، هەفتەی پێشووش هەر دانەنیشتووە، بۆیە هیوادارم ئەركەكە بە شێوەی تاییبەتمەندی دابەش بكرێ، ئەوە ئیجباری بێ، تەنها ئیختیصاصی بۆ ئەوە بێ كە فلاَن كەس تەنها تایبەتمەند بێ بەو لیژنەیە، بۆ ئەوەی هەمووكاتێك ئەو بەرپرسیاریەتیەی كە لە ئەستۆی دایە بە شێوازێكی یاسایی بڕواتە پێش، بۆ ئەوەی ئێمەش بتوانین ئەگەر كەمتەرخەم بوو بتوانین لێ پرسینەوە لە وەزیری شەهیدان یان لە هەر لایەنێكی تایبەتمەند بكەین كە بۆ بەو كەمتەرخەمیانە هەڵنەستێ، و بە ئیزافەی زیاد كردنی ئیدارەی گەرمیان و ڕاپەڕین، سوپاس

بەڕێز د. ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو بێریڤان خان

بەڕێز بێریڤان اسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری تەواوی ئەو بڕگەی جەنابی وەزیر ئەکەم کە ئەڵێ ئەنجومەنی وەزیران نوێنەری نەبێ لەو لیژنەیە، بەڵام لەو لیژنەیە من گرنگی ئەدەم بە وەزارەتێك کە زۆر پێویستە نوێنەری هەبێ، و داواش ئەکەم سەرۆکی لیژنەکەش وەزارەتی تەندروستی بێ، وەزارەتی تەندروستی ئیشەکەش ئیشێکی مرۆڤایەتیە، و هەروەها ئەو کەسانەی کە تووشی زیندانی سیاسی ئەبن توندترین سزا کە بەرامبەر مرۆڤ ئەکرێ ئەوەیە سزادانی بە زیندانی سیاسی بۆ ئازادی دەربڕین، ئەوانە تووشی نەخۆشی جەستەیی و دەروونی ئەبن، زۆر پێویستە ئەوانە چارەسەر بکرێن، راستە ئەگەر بەسەریش چووە، بەڵام ئەوە لە ناویان ماوە، من نموونەم هەیە، ئەو کوردانەی کە زیندانی سیاسی کراون، کە چووینە هەندەران یەکەمین دانیشتن کە لەگەڵمان کرایە لێمان ئەپرسن زیندانی کرای لەسەر ئازادی دەربڕین؟ لەسەر سیاسەت، پێش هەموو شتێك جگە لەوەی باری ئابووری بۆ چاك ئەکەن و نیشتەجێ بوون، یەکەمین چارەسەر هی دەروونی و جەستەیی بۆ ئەکرێ، بۆیە زۆر پێویستە نوێنەری وەزارەتی تەندروستی تێدا بێ، و داواش ئەکەم پشتگیریم لێ بکرێ لەو بابەتە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سالار

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ئەم ماددەیە ئەتوانم بڵێم رۆحی مەسەلەکەیە کە گرفتی دروست کردبوو، و ئەو پێشنیارەی کە لیژنەی شەهیدان کردوویانە ئەتوانێ بەشێکی باش لەو چارەسەریانە بکات، بەتایبەتی لە ناوهێنانی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال کراوان لە ماددەی یەکەم دا پەیوەستی ئەکەم بە ماددەی دووەمەوە کە لە نوێنەرایەتی کردنی لیژنەکە ئەبێ لە جیاتی نوێنەری کۆمەڵەی بەند کراوە سیاسیەکانی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال کراوان بێ، و وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال کراوان خۆیان کەسێك یان راوێژکار یان مودیر عام یان هەرکەسێك کە کارئاسانی بۆ جێ بەجێ بوونی حوکمەکانی یاساکە دابنێ هیوادارم لیژنەی مەعنی ئینتیباعیان هەبێ کاکە حەمەی شارەزووری، ناوهێنانی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال کراوان لە ماددەی دووەم لە نوێنەرایەتی لیژنەکە ناوی وەزارەتی شەهیدان بێ باشترە، و ئەمە ئەو بۆچوونەی ئێوەش ئەسەلمێنێ کە زەروور بوو لە ماددەی یەکەمدا ناوی شەهیدان و ئەنفال کراوان بێ لە تەعریفەکەدا، ئەوەی پەیوەندی بە چەند لیژنەیەکەوە هەیە لە جیاتی ئەو لیژنەی کە کاتی خۆی تەنها لە هەولێری پایتەخت بوو لە راستیدا ئێمە گلەیی زۆرمان لە سەرۆکی لیژنەکە و ئەندامانی هەیە، جگە لەوەی کەمتەرخەمیەکی زۆر، تەعتیلێکی زۆر، رۆتینێکی زۆر، هەندێ جار بە قەسدیش خەڵکی ئەنفال کراویان بە تایبەتی ئەوانەی کە لە نوگرە سەلمان و شوێنەکانی تر هاتوونەتەوە هەموو ئەوانە بەساڵا چوون، پیرە ژن و پیرە پیاوەکانیان، بە کەنەفتی ئەهێنرانە ئێرە، چەندین جارێك ئینجا مامەڵەکانیشیان رایی نەئەکرا، بۆیە ئەم پێشنیارە بۆ کردنەوەی چەند لیژنەیەك بە تایبەتیش لە ئیدارەی گەرمیان هیوادارم ئەوە بۆ ناوچەکانی تر نەبێتە

جێگەی جەدەل، چونکە مەسەلەکە پەیوەندی بە کەس و کاری ئەنفالەوە هەیە، ئەو مەنتیقە زۆربەی کەس و کاری ئەنفالەکان لەوێن، و ئیدارەی گەرمیان بە پێی یاسای ئەنجومەنی وەزیران و پەرلەمانی کوردستان و عورفی یاساکان ناوی ئیدارەی گەرمیان بە تەنیشت پارێزگاکانەوەیە، ئەمە لە بەرژەوەندی جێ بەجێ بوونی حوکمەکانی ئەم یاسایەیەو، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك اسماعیل

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە پێشنیارەکەی بەڕێز وەزیری شەهیدان ئەکەم، تەنها تێبینیەکم هەیە لەسەر گەرمیان و ڕاپەرین، لێرە هەر گەرمیان هاتووە، پێویستە لە جیاتی ئەوەی هەر گەرمیان و ڕاپەرین بێن، بڵێین یەکە ئیداریەکانی هەرێمی کوردستان، ناو نیە، چۆن ناوی پارێزگای دهۆك و هەولێر و سلێمانی نایەن ئەڵێین پارێزگاکان، بە هەمان شێوە بڵێین یەکە ئیداریەکان، لەبەر ئەوەی بۆی هەیە لە داهاتوو ئیدارەی تریش بکرێتەوە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆرە ڕۆژان

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پرۆژە یاسایە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کرایە، مەبەست لە ئامادە کردنی ئەو پرۆژە لابردن و لادانی هەموو ئەو ئاستەنگانەیە لەبەردەم زیندانیانی سیاسی تاکو ئەو ئیمتیازاتانەی لە ناو یاساکە پەسند کرایە وەریبگرن، بەلاَم ئەوەی لە ڕاپۆرتی لیژنەی پێشمەرگە تێبینیم کرد باس لەوە ئەکات کە ئەو لیژنەیە پەیوەست ئەبێ بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی، وەکو ئەوەی ئەو بەڕێوەبەرایەتیە گشتیە بوونی هەبێ، کە سەیری هەیکەلیەتی وەزارەت ئەکەم بەڕێوەبەرایەتی گشتی بەو ناوەی تێدا نیە، نازانم ئەو شتە کو لەسەر لیژنەی پێشمەرگە تێپەڕی؟ ئەگەر مەبەستیان ئەوە بێ ئەو بەڕێوەبەرایەتیە گشتیە پێکبهێنن یان دروستی بکەن ئەوە ناکرێ لە یاسایەك کە لە ناو و ناوەڕۆك باس لە ئیمتیازاتی زیندانی سیاسی ئەکات ئێمە بێین یاسای هەیکەلیەتی وەزارەتی پێ هەموار بکەین لەبەر ئەوەی ئێمە یاسایەکی تایبەتمان هەیە، باس لە پێکهاتەی وەزارەت و هەیکەلیەی وەزارەت ئەکات، نابێ یاسایەك باس لە ئیمتیازات ئەکات بێین هەیکەلیەتی وەزارەت و یاسای تایبەت بە وەزارەت هەموار بکەین، ئەوە پێویستی ئەکرد لە لایەن حکومەت پرۆژە یاسایەك ئامادە کرابایەو پێشکەش کرابایە و داوای هەموار کردنی هەیکەلیەتی وەزارەتیان بکردابوایە، ناکرێ لە ناو ئەو یاسایە یاسای وەزارەت هەموار بکرێ، ئەوە تەعاروز

لەگەڵ ئەو یاسایە ئەکات، و ئەگەر مەبەست لەوەبێ کە دروست بوونی بەڕێوەبەرایەتیەکی گشتی بۆ ئەوەی ئاسانکاری پێشکەش بکات بە زیندانی سیاسی من نازانم بۆ تەنها بەڕێوەبەرایەتی گشتی بێ؟ بۆ بەڕێوەبەرایەتی نەبێ؟ دواتر لە ڕووی قانونیەوە ئەو لیژنە ڕۆڵی چی ئەبێ؟ لیژنەکە نوێنەری وەزارەتی تێدایە، نوێنەری ئەنجومەنی وەزیران، ئەگەر دەنگی هێنا تەبعەن، ئەو لیژنەیە ڕۆڵی لە ڕووی یاساییەوە چی ئەبێ کاتێ ئەگەر بەڕێوەبەرایەتیەکی گشتی ئەگەر دەنگی هێنا سەر بە وەزارەت بێ؟ لیژنە دەوری نامێنێ کاتێ بەڕێوەبەرایەتی گشتی هەبێ، لیژنەی پێشمەرگە داوای دروست بوونی بەڕێوەبەرایەتی گشتی کردیە، و داوای مانەوەی لیژنەی کردووە بە شێوەیەك کە ئەندام و نوێنەرانی وەزارەتەکانی تێدابێ، لەو کاتە بەڕێوەبەرایەتیەکی گشتی تایبەت بەو پرسە زائیدن لیژنەیەك تایبەت بە زیندانیانی سیاسی ئەوە زیاد کردنی ڕۆتینە لەبەردەم زیندانیانی سیاسی تاکو بتوانن ماف و ئیمتیازاتەکانیان وەربگرن، و پێەوانەی نیەتی ئەو کەسانەی کە پێشنیار کردنی هەموار کردنی یەکەمی ئەم یاسایەیان پێشکەش کردووە، بۆیە لەگەڵ بەڕێوەبەرایەتی گشتی نیم لەو یاسایە زیاد بکرێ، کاتێك پرۆژە یاسای هەموار کردنی یاسای وەزارەت پێشکەش کرا با لەوێ داوای پێکهێنان و هەیکەلیەتی بکەن، نەك لە ناو یاسایەك کە تەنها باس لە ئیمتیازاتی زیندانی سیاسی ئەکات، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك قادر

بەڕێز قادر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابی وەزیر دەقێکی گونجاو باشە، پشتیوانی لێ ئەکەم، بەڵام بە چەند ئیزافەیەك، یەکەمیان داوا ئەکەم پێنج لیژنە بێ، و هەرسێ پارێزگای هەولێر و سلێمانی و دهۆك و ئیدارەی ڕاپەرین و گەرمیان، و ئیزافەیەکی تریشم ئەم لیژنانە بۆ زیندانیانی سیاسیە، ئەگەر لە ڕووی یاساییەوە ئەوانەی (N.G.O) نەیگرێتەوە، تەنها نوێنەری کۆمکاری زیندانیە سیاسیەکان بە فەخری ئەندامی ئەو لیژنەیە بێ، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان

فەرموو کاك گۆران

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆربەی قسەکانم کران، بەڵام تەئکید لەسەر قسەکانی وەزارەتی شەهیدان ئەکەمەوە لەوەی کەوا لیژنەکە بچووك بکرێتەوە، چونکە لە بەدوا داچوونی کێشەی زیندانیان دەرکەوتووە هەم نوێنەری ئەنجومەنی وەزیران ئامادەییەکی زۆریان هەبووە لە لیژنەکە، و زۆرجار گرفتیان دروست کردووە، و هەمیش نوێنەری زیندانی سیاسی ئەوان خۆیان مونەزەمەن، ئەتوانن خۆیان موتابەعەی ئیش و کارەکانی بکەن، و من لەگەڵ ئەوەم بەراستی ناوی گەرمیان وەکو خۆی بێ وەك ئیدارە، چونکە فکرەی هەموارەکە زیاتر لەسەر ئیدارەی

گەرمیان بوو، راستە ئێستا ئیدارەی ترمان هەیە، بەڵام ئیدارەی گەرمیان لە هەموو قانونێك تایبەتمەندی خۆی پێدراوە، و ئەساسیاتەکەش ئەوەبوو جگە لەو خاڵەی کە برای بەرێز کاك سالار باسی کرد، کە خەڵك بە نەۆخشی ئەهێنرێتە هەولێر، خاڵێکی تر کە گرفتە بۆ گەرمیان ئەوەیە ئەوانەی کە لە گەرمیان شاهێدی ئەدەن بەشی زۆری ئەوانەن کە لە نوگرە سەلمان هاتوون، تەمەنیان زۆر بووە، بەشی زۆریان ئەمرن، یان نەخۆشن، زۆرجار گرفت بۆ شاهێدی دروست ئەبێ کە مەعامەلەکان زۆر تاخیر ئەبێ، ئەمە وا ئەکات ئەو کەسانەی کە پێویستیان بە شاهێدیە ئەو گرفتەیان نەمێنێ و قسەکانی تریش دووبارە ناکەمەوە، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عمر

بەرێز عمر صدیق هەورامی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر لە نیەتی ئەو بەرێزانەی کە هەموارەکەیان پێشکەش کردبوو، و ئەو ڕاپۆرتانەشی کە نووسراون، هەست ئەکەم تێکەڵیەك هەیە، بۆیە داواکارم هەم لیژنەی یاسایی و لیژنەی پێشمەرگە و بەرێزان لە وەزارەت هاوکار بن بۆ ئەوەی سیغەیەك لە کۆتاییدا دابڕێژرێ کە کارئاسانی بکرێ بۆ ئەوەی کاروباری ئەو بەرێزانەی کە گیراون بە زوویی جێ بەجێ بکرێ، ئەمەش چۆن ئەکرێ؟ ئەگەر ئێمە مەبەستمان بێ لە خوارەوە ئەو لیژنانە یان ئەو مودیریاتانەی کە دروست ئەکرێن لە پارێزگاکان و ئەو ئیدارە سەربەخۆیانەی کە هەن بە خێرایی ئیشەکان بەڕێوە بچێ، بە باوەڕی من ئەوە ناکرێ بە لیژنە بێ، ئەکرێ مودیریەتێك بێ، بەلاَم دواتر لە ناو وەزارەت بۆ پشتڕاست کردنەوەی کۆتایی لەوێ لیژنەیەك هەبێ کە لایەنەکانی تری تێدابێ یان نوێنەری وەزارەتەکانی تری تێدابێ، چونکە مەبەستەکە وەکو ئەوەی هاتووە لە ناو ئەم تەعدیلە درەنگی لە ڕایی کردنی مامەڵەکانە، یەك، دووش، تەنها لیژنەیەك هەبووە بۆ پشتڕاست کردنەوەی مامەڵەکان، بۆیە ئەکرێ ئەم لایەنە لەبەرچاو بگرین، خاڵێکی تر ئەوەی کە پەیوەندارە بە ڕاپۆرتی لیژنەی پێشمەرگە ، و بەهەمان شێوە لە قسەکانی بەرێز وەزیریش گوێبیستی بووم لەوەی کە مودیری عامەیەك هەبێ، من پشتیوانی قسەکانی دکتۆرە ڕۆژان ئەکەم، ئێمە مودیریە عامە یان بەڕێوەبەرایەتی گشتیمان نیە لە وەزارەتی پیشمەرگە، بۆیە پێویستە ئەمە وەکو حاڵەتە یاساییەکە بە جێی بێڵین بۆ سەلاحیەتەکانی وەزارەت، وەزارەت بۆی هەیە مودیریەت یان شوعبە بکاتەوە، یان لیژنە پێکبهێنێ، بەلاَم مەسەلەی مودیریەی عامە پێویست ئەکات تەعدیلی یاسای وەزارەت بکرێ، بۆ ئەوەی هەیکەلەکەی بگۆڕین، و لەم یاسایەش تەسەور ئەکەم جێگەی نابێتەوە، چونکە ئێمە هاوشێوەی ئەم یاسایە

یاسای ڕێکخراوە ناحکومەیەکان و یاسای سندوقی پاڵپشتی پرۆژەکانی گەنجانمان هەبوو کە نەمان ئەتوانی دەستکاری هەیکەلی وەزارەتەکانی پێ بکەین، بۆیە لێرەش تەسەور وایە ناتوانین دەستکاری هەیکەلی وەزارەتی پێ بکەین، خاڵی سێیەمیش ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە ئیدارەی گەرمیان یان ئەو ئیدارانەی کە هەن من پشتیوانی ڕاکەی کاک حمەسعید ئەکەم بەوەی کە بە شێوەیەکی گشتی ئیدارات بێ، چونکە ئیمکانە ئیدارەیەکی تریش دەست بەکار بێ لە داهاتوودا بۆ ئەوەی جارێکی تر تووشی تەعدیل نەبینەوە بە شێوەیەکی گشتی ناوی ئیدارات بێ، باشترە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاک سەردار.

بەڕێز سەردار رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە قسە زۆر کرا لەسەر زیندانیانی سیاسی، و هەرچی بوترێ و بکرێ بۆیان کەمە، چونکە ئەوەی کە موعاناتی زیندانی سیاسیە زۆرێك لەو بەڕێزانەی لێرە دانیشتوون ئەزانن لە نزیکەوە زیندانی سیاسی بوون کە بەهەرحاڵ ئێستا لێرەن، ئەو دوو پێشنیارەی کە ئەو دوو لیژنە بەڕێزە کردیان، زائیدەن ئەوەی بەڕێز وەزیری شەهیدان من پێم وایە لە ڕووی ناوەرۆکەوە هەر یەکە، مادام هەدەف دروست بوونی ئەو لیژنەیە لە هەر سێ پارێزگا و ئیدارەی گەرمیان، و ئەگەر بکرێ ئەوەشی بۆ ئیزافە بکرێ ئەو ئیداراتانەی کە مەسەلەکە، بەراستی هەڵەبجە بکرێتە ئیدارە، هەڵەبجە بکرێتە پارێزگا، و ئێستا کاری بۆ ئەکەن، ئێستا لیژنەیان بۆ گرتووە لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە، و لیژنەیەکی تایبەت هەیە، و بەڵێن دراوە کە بۆ ئەوەی وەکو کاک عومەر وتی لە ئایندەدا تووشی ئیشکالەتێك نەبین، حەقە ئەگەر بە جۆرێك لە جۆرەکان بەراستی ئەوەشی بۆ ئیزافە بکەین، بۆیە من پشتگیری ڕای هەردوو لیژنە ئەکەم کە ئاگایان لێ نیە؟، و جەنابی وەزیریش کە بەراستی بە ئیزافەوە ناوەرۆکەکان هەرسێ لایەن یەك شتە، پشتگیریان ئەکەم، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو ناسك خان

بەڕێز ناسك توفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من لەسەرەوە دەست پێ ئەکەم، ماددەی دووەم کە ئەڵێ پێشەکی بڕگەی یەکەم لە ماددەی چوارەم تەعدیل ئەکات، بەڵام خۆی لە ئەسڵدا ماددەی دووەمیشیان تەعدیل کردووە، لەبەر ئەوە ئەگەر بکرێ،

چونكه ماددام تەعدیلی بڕگەی دووەمیشتان كردووە، ئەبێ بڵێی بڕگەی یەكەم و دووەم لە ماددەی چوارەم، چونكە بڕگەی دووەمیشتان تەعدیل كردووە، ئەوە یەك، دوو، پشتگیری هەموو ئەو قسانە ئەكەم، چونكە بەراستی ئێمە ئەم یاسایە لە 2011 دەرچووە ئێستا لە 2013 تەعدیلی ئەكەین، پێویست ناكات ناوی ئیدارە بێنین، ئەگەر بكرێ بڵێین ئیدارە سەربەخۆكان، چونكە پێم وایە هەموو ئیدارەیەك گرنگی خۆی هەبووە، بۆیە كراوەتەوە، لەبەر ئەوە بڵێین ئیدارەی گەرمیان و ڕاپەڕین، ئەی دوایی هەڵەبجەش ئەبێ، دوای ئەوەش تەعدیلی ئەكەین، لەبەر ئەوە هەر بڵێین ئیدارە سەربەخۆكان باشترە، پشتگیری قسەكانی دكتۆرە ڕۆژان ئەكەم بەراستی پرسیارێك بوو لام، بۆچی نوێنەرایەتی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال لەناو لیژنەكە نەماوە؟ لەبەر ئەوەی پەیوەستە بە بەڕێوەبەرایەتی گشتیەوە، ئەم بەڕێوەبەرایەتیە گشتیە تەئكید نەبووم لێی، چونكە یاساكەم لەبەر دەست نەبوو، لەبەر ئەوە ئەگەر ئەو بەڕێوبەرایەتیە لە هەیكەلیەتی وەزارەت دا نەبێ نابێ لێرە هەبێ، ئەبێ قانونەكەی بۆ تەعدیل بكەین، خاڵی دووەم كە تەعدیل كراوە ئایا تەنها لەبەر ئەوەی ناوی یاساكە هاتووە یان پێشتر چۆن چۆنی ساغ كراوەتەوە؟، چونكە بەراستی خەڵكێك هەیە مناڵی لە سجن لەدایك بووە، یەعنی مناڵی لە سجن بووە، لەبەر ئەوەی عەدەدی سەنەواتی سجنەكەی مودەی پێنج مانگ، ئەگەر شەش مانگ نەبێ نابێ، مەعەل عیلم ئێمە ئەم یاسایە باس لە سەعاتێكیش ئەكات، هەتا ئێستاشی لەگەڵ دابێ بە ڕۆتینی كراوە، هیچ مافێكی وەرنەگرتووە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك لوقمان

بەڕێز لقمان سلیمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

پشتگیری قسەكانی وەزیر و پەرلەمانتارە بەڕێزەكان ئەكەم، و دەربارەی ئەو لیژنەیەی بۆ پێداچوونەوەی داواكاری گیراوانی سیاسی و زیندانیانی سیاسی من داوا ئەكەم ئەو لیژنەیە هەروەكو هاوڕێیانم پەرلەمانتاران ئەم لیژنەیە لە ئیدارەكانیش دابنرێن چونكە وەكو باس كرا بۆ نموونە ئیدارەی گەرمیان خەڵكێكی زۆر ئەنفال كراوی تیایە، ئەو ڕێیە دوورە بگرنە بەر، ئەوە شتێكی زۆر خراپە بەراستی، و هەروەها پێشنیار ئەكەم لە هەندێ قەزا كە ئەنفال كراوی زۆری تێدایە لەوێ ئەو لیژنانە دابنرێ، وەكو قەزاكانی بۆ نموونە چەمچەماڵ، كفری، كۆیە، دوكان، هەندێ قەزای تریش ئەگەر بیرم نەكەوێتەوە، و هەروەها پشتگیری قسەكانی بێریڤان خان ئەكەم، بەراستی هەروەكو لای هەمووومان ئاشكرایە زۆرێك لە زیندانیانی سیاسی و ئەنفال كراوان تووشی بەراستی زەرەرمەندی و تووشی كێشەی جەستەیی و دەروونی بوونەتەوە، بۆیە ئەو پێشنیارەی بێریڤان خان بەراستی جوان بوو، پشتگیری ئەكەم، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك عبدالله

بەڕێز عبدالله مەلا نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە قسەکانی جەنابی وەزیر دەرکەوت کە زۆر بە دیقەتەوە، زۆر بە وردی لەسەر کێشەکە قسەی کرد، ئەمە بەڵگەی ئەوەیە لە هەمووومان زیاتر پێم وایە لە گرنگی کێشەکە، و بەتایبەت هەموار کردنەوەی ئەو ماددەیە تێگەیشتووە، بۆیە من لێرەوە داوای لێ ئەکەم دەقی ماددەکە بە باشی داڕێژینەوە و پێشکەشی برادەرانی هەردوو لیژنەی بکات، و بە ئیزافەتەن لەگەڵ ئەوەی کە هەردوو ئیدارەی گەرمیان وڕاپەڕینی بۆ زیاد بکرێ

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو نەسرین خان

بەڕێز نسرین جمال مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من پشتیوانی بەڕێز وەزیر ئەکەم، و هاوکارانیشم زۆر باسیان کرد، تەنها ئەوەندەی کە من ئاماژەی پێ بدەم پێشنیارێکی هاژە خان بوو لەسەر مەسەلەی شاهیدەکان، بەراستی ئەوە تەنگژەیەکی بۆ زیندانیانی سیاسی دروست کردووە، بە تایبەتی ئەو مەسەلەی دوو شاهیدەی کە مووچە وەرئەگرێ، دیارە ئێمە زۆرجار سەردانمان ئەکەن بۆ نووسینگەی پەرلەمان لەسەر مەسەلەی شاهیدەکان کە هەبووە لە ژووری ئینفرادی بووە، بۆ یەك سەعات زیندانێکیان لەو ژوورە داناوە، زیندانەکە ڕۆیشتووە، ئەوە بە شاهید وەرناگیرێ، لەبەر ئەوە ئەگەر تەسهیلاتێك بکرێ، من ناڵێم چاوپۆشی بکرێ، بەڵام تەسهیلاتێك بکرێ بۆ مەسەلەی شاهیدەکان، چونکە ئێمە ئەمانەوێ هەرکەسە و حەقی خۆی وەرگرێ، ناکرێ ئەوەی ساڵێك زیندان بووبێ، دووساڵ زیندان بووبێ لەگەڵ ئەوەی سەعاتێك زیندان بووبێ وەکو یەك شاهیدیان هەبێ، بەڵام ئەکرێ تەسهیلاتێکیان بۆ بکرێ، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو کاك عبدالسلام

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صديق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەمین تێبینیم شەکلیە، ئەوە کە ئەڵێ پێشەکی ماددەی (ا) یەکەم هەموار ئەکرێ، لە حەقیقەتدا خۆی ماددەی یەکەم و دووەم و سێیەم ئیعادەی سیاغەی کردووە، ئەوە بۆ ئێوە جێ دێڵم، دوو، پێشنیارەکان وەکو

یەك نین، من حەسوودیم بەوە دێتن پێشنیاری هەردوو لیژنە، چونکە تەناقوزاتی تێدایە، یەك لە لیژنەکان داوا ئەکات سەر بە مودیریەیەك بێت ئەو مودیریە وجودی نیە جارێ، چونکە راستە پێشنیارەك هەیە لە پاش ئەو باسی مودیرەیەك ئەکات، بەڵام تەسەور ئەکەم نابێ تۆ باسی شتێك بکەی لە یاساکە تەعریف نەکراوە، بۆیە ئەگەر هاتو ماددەی چوارەم ئەوەی داوا ئەکات ماددەیەك سەرکەوێ پێشنیار ئەکەم لە سیاغە ئەو ماددەیە بکەوێتە پاش ئەو، سێیەم، ئێمە گلەیی ئەوەمان ئەکرد کە زەحمەتە لیژنەکە دانیشێت، تا نوێنەری ئەنجومەنی وەزیران بگەهێتە ئیدارەکان، موحافەزاتەکان، سلاو لە دانیشتنەکان بکا، تەسەور ئەکەم تەناقوزێك هەیە لە بەینی نیەتی ئێمە و لە بەینی ئەو چارەسەریەی کە پێشنیاری ئەکەین، ئێمە ئەمانەوێ لیژنەکان لە پارێزگاکان و ئیدارت بێت تاکو خەڵك ناچار نەبێ بێتە هەولێر، کەچی شتەکەمان زەحمەت تر لێ کرد، ئەو خەڵکە هەمووی دائەنیشێ لە بارەگای لیژنە چاوەڕوانی نوێنەری وەزارەت ئەکەن، بۆیە من تەسەور ئەکەم جارێکی تر ئیعادەی بکەن چیمان ئەوێ؟ ئەمانەوێ ئیشەکان زوو بچن بەم چارەسەریە ناکرێ، پاشان تەناقوزێکی تریش هەیە، لە لیژنەی یاسایی باس نەکراوە سەر بە کێیە؟ لە پێشنیارەکەی تر پێشنیار کراوە سەر بە مودیریەتێکی گشتی بێ، دادوەرێك لە لایەن ئەنجومەنی قەزا دائەنێیت، ئەو سەر بە مودیریەتێك نابێت کە سەر بە وەزارەتی شەهیدانە، هەروەها نوێنەری ئەنجومەنی وەزیران و نوێنەری وەزارەتی ناوخۆ و نەوێنەری وەزارەتی دارایی سەربە مودیریەتێکی عامی وەزارەتێك نابن، ئەمەش هەمووی تەناقوزە، بۆیە تکا ئەکەم بیر لەو چارەسەریە بکە ئەو پێشینارەی جەنابی وەزیر باسی کرد، تۆ مودیریەتێکت هەیە، لیژنە مەعنای عەرقەلەی ئیش، لیژنە مەعنای ئیش بەڕێوەنەچوون، لیژنە مەعنای هەدەری پارە و ئیفاد، بەڵام مودیریەیەکت هەیە، یەکێك لە ئەرکەکانیەتی و لە دەستەڵاتی وەزیرە لە بەڕێوەبەرایەتی خوارەوە، ئەو بۆخۆی چۆن تەنزیمی ئەکات، پێشنیار ئەکەم سیاغەیەکی وابکرێ، ئاخیر تێبینیم ئەوە تیکراریش ئەبێ لە زۆر یاساکانمان، من خەڵکی کوردستانم، ناوەکەم راستە ناوی ناوچەی ترە، بەڵام ئیعتیراف بە هەموو شت ناکەم، جەخت کردن لەسەر ئەوەی ئەو ناوە یان ئەو ناوە بێنین تەسەور ئەکەم زەرەر ئەکەین بەو ناوچە زیاتر، بۆیە ئەگەر ناچار بوون ئێوە حەلێك بدۆزن تاکو لە ڕووی یاساییەوە لیژنەکان لە غەیری هەرسێ موحافەزەکە بن، پێشنیارەکەی کاك اسماعیل زۆر دروست بوو، لە جێگای خۆی بوو، لە هەر یەکەیەکی ئیداری کە بە پێویست زانرا تاکو ئەو حەساسیەتە نەبێ، بۆچی ناوی من و ناوی تر و ئەبێ قیرائەیەکی قاونیشمان هەبێ بۆ ئەوە، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی هاوبەش

بەرێز عونی کمال بەزاز:

بەرێز سەرۆکی پەلەمان.

سەبارەت بەو پێشنیارانەی کە کرا، بابەتی ئیدارات، ئێمە لە لیژنەی یاسایی لەگەڵ ئەوەدا نینە، لەبەر ئەوەی بە پێی قانونەکانی کار پێکرا و لە هەرێمی کوردستان ئیدارات تەوزیع کرایە، موحافەزاتە، قەزایە،

ناحیەیە، واتە ئەگەر بڵێین ئیدارات، مەعنای ناحیەکانیش ئیلزام ئەکەین بە دروست کردنی ئەم لیژنەیە، دوو، ئەگەر مولاحەزەی بکەین، بڵێین (تشكل لجان خاصه برئاسه قاضي في مراكز المحافظات)، واتە ئێستا تەنها لیژنەیەك هەبوو لە پایتەختی هەولێر، گلەیی خەڵك زۆر بوو کە کارەکانیان ناڕوا و زەحمەت بوو ئیشەکان، ئێستا ئەگەر بڵێین (لجان خاصه في مراكز المحافظات)، واتە ئەکرێ لە جیاتی لیژنەیەك لە سلێمانی یان لە هەولێر یان لە دهۆك چوار، پێنج لیژنە دابمەزرێ، هەتا ئەگەر لە قەزاکانیش بێ، مەحاکم ئەتوانێ لەوێ لیژنە دابنێ، و پێشنیاری ئەوە کرا ئایا قەراراتی ئەو لیژنەیە چۆنە؟ لە فەقەرەی سێیەم ئێمە باسمان نەکرد، هەیە لە قانونەکە، ئەڵێ (تصدر اللجنه قرارها بالاغلبية ويكون قرارها قابلا للطعن امام المحكمة الادارية وفقا لاحكام قانون مجلس شورى الاقليم رقم 14 لسنة 2008)، واتە لیژنەکە کە قەراری دەرهێنا بە نوێنەرایەتی ئەو ئەندامانەی کە لە پرۆژەکەدا هاتوون، قەرارەکەیان قابیلی تەعنە لەبەردەم دادگای کارگێڕی لە هەرێمی کوردستان، ئەمە یەك، سەبارەت بە پێشنیارەکەی جەنابی وەزیر کە قەرارەکان لە لایەن وەزیر تەسدیق بکرێ، ئەمە قەراری مەحکەمە و حاکیمە، ئیحتیاجی بە تەسدیق کردن لەلایەن وەزیر نیە، لەبەر ئەوەی کە حاکیم قەراری دا مەرجەعی تەعن بە پێی قانونی ئەنجومەنی شورا دیاری کراوە، هەرکەسێك نارەزایی هەبوو ئەگەر تەڵەبێکی تەقدیم کرد و قبول کرا یان نەکرا ئەتوانێ تەعن بدات لە قەرارەکانی لیژنەکان لە بەردەم دادگای کارگێڕی لە هەرێمی کوردستان

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی پێشمەرگە

بەڕێز محمد احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مولاحەزە بۆ چەند ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان، ئێمە تەحدیدی لیژنەمان نەکردووە و بڵێین پێنج لیژنە، یان چوار لیژنە بێ، ئەڵێین چەند لیژنەیەکی تایبەت، وەکو کاك عەونی باسی کرد ئەوە بۆ ئاسانکاریە ئەتوانێ لە موحافەزەی سلێمانی چەند لیژنەیەك بکاتەوە، دوو، زیاتر بۆ ئاسانکاری، ئەگەر سەیری یاسا کۆنەکە بکەن ئەندامانی ئەم لیژنەی کە جاران پێکهاتبوو هەموویان بەڕێوەبەری گشتی بوون، مودیر عام بوون، ئێستا ئێمە داوامان کردووە لەبەر ئەوەی ئەو مودیرعامانە لە موحافەزەکان کێشە دروست ئەبێ، داوامان کردووە پلەکەی ببێ بە بەڕێوەبەر، سێ، سەبارەت بەو پێشنیارەی دکتۆرە ڕۆژان و کاك عبدالسلامیش پشتگیری کرد، ئێمە پێشنیاری ماددەیەکی زیادمان کردووە بۆ ئاسانکاری بەڕێوەبەرایەتی گشتی بکرێتەوە، دامانناوە بۆ بەڕێزانی ئەندامانی پەرلەمان، بۆیە وتوومانە ئەگەر لە حاڵەتێکدا ئەو بەڕێوەبەرایەتیە گشتیەی زیندانیە سیاسیەکان کە ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان ئەگەر قانونی بوو و دەنگیان لەسەر دا ئەوە وەکو خۆی ئەمێنێتەوە، ئەگەر نەبوو ئەو بەڕێوەبەرایەتیە گشتیە لائەبەین، سەبارەت بە ئیدارەی گەرمیانیش ئێمە پێشنیاری ئەوەمان کردووە ئیدارەی گەرمیان لە هەموو یاسا موتەبەعەکان کە لەم پەرلەمانە دەرچووە لە ئیقراری بودجەشدا ناوی ئیدارەی گەرمیان هاتووە، بۆیە

ئێمەوەکو لیژنە پێشنیاری ئەوەمان کردووە، ئەگەرنا تەفزیلی هیچ ئیدارەیەك ناکەین بەسەر ئیدارەیەکی ترەوە، دوو، وەکو لیژنەکە بەدواداچوونمان سەیری ئەکەین راستە ئەنفال لە هەموو شوێنێکی کوردستان بە هەشت عەمەلیە بووە، بەلاّم قورسترین عەمەلیە کە زەرەری پێگەیشتبی خەلّکی مەنتیقەی گەرمیان و ناوچەی گەرمیان بووە، بۆیە ئێمە وەکو لیژنە بیرمان لەوە کردووە ئەگەر ئیدارەی گەرمیان بچێتە سەر ئەو سێ موحافەزەیەوە ئەگەڕێینەوە بۆ بەرێزانی ئەندامانی پەرلەمان، ئەگەرنا ئێمە تەفزیلی هیچ ئیدارەیەك ناکەین بەسەر یەکێکی تر، ئەوانە هەمووی ئیدارەی سەربەخۆن، بڕیاریان لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە بۆ دەرچووە، و ئێمە رێز لەو بڕیارە ئەگرین، تەنها و تەنها لیژنەکەمان بیرمان لەوە کردۆتەوە، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عمر

بەرێز عمر عبدالرحمن علی:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیزافەتەن بۆ ئەو تەوزیحاتانەی کە ئەندامە بەرێزەکان دایان، دەستیان خۆش بێ، لەسەر ئیدارە باس کرا، لەسەر دروست بوونی مودیریەتی عام کە لە پرۆژەکە هاتووە و دواتر حکومەت لە موقتەرەحی خۆی داوای کردووە کە ڕەبت بکرێ بە مودیریەتێك لەو مودیریەتانەی کە سەربە وەزارەتی شەهید و ئەنفالە، راستە ئەو موقتەرەحەی دکتۆر ڕۆژان باسی کرد مودیریەتی گشتی بۆ ئێمە لێرە دروست ناکرێ، ئەگەر وابێ پێویستە یاسای ژمارە 8 تەعدیل بکەین، یاسای شەهید و ئەنفال، بەلاّم ئەبێ ڕەبت بکرێ بە وەزارەتی شەهید و ئەنفال، و لە ماددەی 11 لە یاسای ژمارە 8 ی وەزارەتی شەهید و ئەنفال سەلاّحیەتی جەنابی وەزیرە خۆی ئیستیحداسی مودیریەتێکی بۆ بکات، شوعبەی بۆ دائەنێ، ئەقسامی بۆ دائەنێ، ئیزافەی ئەکات، بە کێی ئەسپێرێ؟ بەلاّم بە نیسبەتی موقتەرەحی جەنابی وەزیر لەگەلّ رێزم بۆ موقتەرەحەکەی کەوا پەسند کردنی بڕیاری ئەم لیژنانە بگەڕێتەوە بۆ لای جەنابی، ئەوە هەمان ئالیەت ئەگرێتەوە کە ئەمە جاران ئەچووە مەجلیسی وەزیران، دیارە جەنابی وەزیر پێم وایە ئەرکی زیاتریشی هەیە، هی شەهیدی هەیە، ئەنفالی هەیە، ئیلتیزاماتی زیاتری هەیە، پێویست ناکات بۆ پەسند کردن تا ئەو لیژنەیە دروست ئەبێ بە ریئاسەی حاکیمێك و عزوویەتی چەند بەرێزێك،دواتر بڕیاری ئەوانیش خازیعە بۆ تروقی تەعن لەبەردەم مەحکەمەی ئیداری، بەواتە پێویست بەوە ناکات ئەو لیژنەیە بۆ پەسند کردن بگەڕێتەوە بۆ جەنابی وەزیر، ئیکتیفا بە لیژنەکە بکرێ کە لە یاساکە هاتووە، و بە وشەی لیجان هاتووە،

واته نه ليژنەيەك و نه دووان و نه له هەرسێ موحافەزە، ئەكرێ چەندان ليژنه به گوێرەی ئيمكانيات دروست بكرێ بۆ تەسهيل كردنی ئيشەكان، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بايز-سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا دوا سياغەتان فەرموو

بەڕێز صباح بيت الله شكری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

له نووسراوی سەرۆكايەتی ئەنجومەنی وەزيران ژمارە 3064 له 2013/4/3 ئەڵێ (-تشكل لجان خاصة برئاسة قاضي في مراكز المحافظات يرشحهم مجلس القضاء)، تاكو ئێستا تەنها له شاری هەولێر ليژنه هەبوو، ئەمانوت ئيشەكان وەكو پێويست بەڕێوەناچن، له موحافەزەی هەولێر و سلێمانيش ليجان دانراون، كه ئەو لەگەڵ ئەو پەڕی رێز و حورمەتم بۆ ڕەئی برادەران باسی ئيدارەكان كرا، به حەقيقەت راسته ئيدارەی گەرميان ئێمه له ليژنەی پێشمەرگه داوامان كردووە، بەڵام ئەگەر ناوی هەموو ئيدارەكان بێت شاری ئاكرێش ئيدارەيه و زاخۆش ئيدارەيه و سۆرانيش ئيدارەيه و به حەقيقەت منيش تەئيدی قسەكانی كاك عبدالسلام و دكتۆرە ڕۆژان ئەكەم لەسەر ئەم بابەتە، راسته ئێمه له ليژنەی كاروباری پێشمەرگه و شەهيدان باسی ئەوەمان كردووە كه ئەگەر موديريەتێكی عام بكرێ، بەڵام لەبەر ئەوەی ئەبێ تەعديلی ياسای وەزارەتی كاروباری شەهيدان بكرێ، ئێمەش تەئيدی ليژنەی ياسايی ئەكەين، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بايز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو دوا سياغه

بەڕێز عونی كمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دوا سياغەمان بەو شێوەيه

المادە 2:

تعدل الفقرتان اولا وثانيا من المادة الرابعة من القانون وتقرأ كالآتي:

1-تشكل لجان خاصة برئاسة قاضي في مراكز المحافظات يرشحهم مجلس القضاء في الاقليم وعضوية ممثلين بدرجة مدير للنظر واقرار طلبات المشمولين باحكام هذا القانون وترتبط بالوزارة، و يمثلون الجهات الاتية:

1-مجلس شؤون الشهداء والمؤنفلين

2-وزارة الداخلية

3-وزارة المالية ولاقتصاد

4-جمعية السجناء السياسيين في الاقليم

ثانيا:

يثبت السجين او المعتقل السياسي بالطرق القانونية وفقا لاحكام قانون الاثبات النافذ المرقم 107 لسنة 1979 المعدل امام اللجنة المشكلة بموجب هذا القانون

فەقەرەی سێیەمیش وەکو خۆی ماوەتەوە لە قانونەکە، نایخوێنمەوە، ئەگەر پێتان باشە ئەیخوێنمەوە بۆ ئەوەی ئاگات لێبی:

ثالثا:

تصدر اللجنة قرارها بالاغلبية ويكون قرارها قابلا للطعن امام المحكمة الادارية وفقاً لاحكام قانون مجلس شورى الاقليم رقم 14 لسنة 2008

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ناوتان ئەنووسم، دوایی کەس حەقی نیە قسە بکات، تەوزیحەکەتان بدەن، فەرموو

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەم سیاغەی کە خوێندمانەوە چەند میحوەرێکی گرتەوە، یەکێ لەوانە باسی چەند لیژنەیەك ئەکات لە مەرکەزی موحافەزاتەکان، بە نیسبەت ئیدارات باسی لەسەر کرا، ئەگەر بڵێین لە هەموو ئیداراتی کوردستان دروست ئەکرێ بە واتە لە هەموو قەزا و ناحیە و شارەکان، ئەمە عەرقەلە زیاتر ئەکات، چونکە ناکرێ ئەم وەزارەتە ئەم هەموو لیژنەیە بێنێتەوە بەردەم وەزیر، ئەویش پەسندیان بکات، ئەمە بە خیلافی یاساکەوە ئەڕوات بەڕێوە، ئێمە ئەو لیژنەی کە دروستمان کردووە، کە دروستی ئەکەین وەکو یاساکە لە ئەسلدا، بە ریئاسەی حاکمێك، حاکمێك سەرۆکایەتی ئەکات، و قەراری حاکیمەکەش قەتعی نیە، خازیعی تروقی تەعنە لە بەردەم مەحکەمەی ئیداریدا، ئەمە بۆ ئەوەیە کە خیلافات و مەشاکیل و ئەو نا ڕوونیە لە چۆنیەتی سەجینی سیاسین کێ سەجینە و کێ سەجین نیە؟ بۆیە بەم سیغەیە هاتۆتە خوارێ، و تەڵەبەکەی جەنابی وەزیر باسی لەسەر کراوە، ئەڵێ دادوەرێکی تێدابێ تەرخان کراوە، کەواتە لێرە باس لە دادوەر ئەکات، نوێنەری تەرخان کراوی وەزارەتی شەهید و ئەنفال باسی لەسەر ئەکات، نوێنەری وەزارەتی ناوخۆ و دارایی بەهەمان شێوە هاتووە، بەلاّم حاڵەتی ئەوەی کە جیاوازە لەگەڵ تەڵەبەکەی جەنابی وەزیر ئەمەیە کە جاران هەمان لیژنە ئەچووە بەردەم مەجلیسی وەزیران بۆ پەسند کردن، خەڵك هاواری لێ هەستابوو ئەیوت بە شەش مانگ مودیری سجنی سیاسی، کاك (احمد) خۆی باسی کرد کە قائیمەیان ناردووە بە شەش مانگ و بە پێنج مانگ لە مەجلیسی وەزیران بە موسادەقە نەگەڕاوەتەوە، ئێستا بچێتەوە بەردەم وەزیر، وەزیر بە کاروبارێکی زۆرەوە مەشغولە، ئەمە ئەبێ لەبەردەم ئەم لیژنەی کە باس کراوە لەوێ موسادەقەی لەسەر بکرێ، و هەمان قەراری ئەم لیژنەیەش خازیعە بۆ تروقی تەعن، سوپاس

بەڕێز .ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر، ڕەئی جەنابت

بەڕێز صباح احمد (ئارام)/ وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

سوپاس بۆ ئەو ڕاو بۆچوونانە، هەڵبەتە ئێمە بە عەمەلی یەعنی هەر شتێك كە تاقی ئەكەیتەوە بە عەمەلی دەرئەكەوێ، من ئێستا بۆ تاریخ ئەیڵێمەوە، ئەگەر ئەو گۆڕانكاریە نەكرێ دیسان ئاستەنگی زۆر دروست ئەبێ، لایەنی سیاسیشی تێدایە، یەعنی تۆ ئەو دەستەڵاتە تەنیا بە لیژنەیەك ئەدرێ مەسەلەی مەزاج و شوێنی مەحەلی و ئەو شتانەی زۆر تیا ئەبێ، یەعنی سیاسەتی وەزارەت ئەبێ لە لایەن وەزارەتەوە دیاری بكرێ، ئەمە كێشەیەكی زۆر گەورەیە، خەڵكێكی زۆر و ئێستا كەیسێكی زۆر داوای زیندانی سیاسی كردووە، ئەمە پێویستی بە هەندێ بڕیار و پەیڕەو و بەرنامە هەیە، یەكێ لە ماددەكانی تر ئەوە دێنێتەوە سسەر وەزارەت، وەزارەت تەرخانەكەی وەكو هاوشێوەی یاساكانی تر كە پەیڕە و ڕێنمایی دەربكات، سەبارەت بە تەرخان كراوەكە، وشەی تەرخان كراو زۆر زۆر گرنگە، ئەو نوێنەرانە ئەبێ تەرخان كراو بن، یەعنی ئەبێ تەنسیب بكرێن بۆ لای ئێمە بە پێی پەیڕە و ڕێنمایی وەزارەت بجوڵێنەوە، دەوامیان، ئیش و كاریان، ئیلتیزاماتیان، ئەگەر وانەبێ وەكو ئێستای لێدێ، نایەت، ئەبێتە مەسەلەی میزاج، فرە دەستەڵاتی دروست ئەبێ، ئەوە یەك، دوو، ئەڵێ بوترێ لایەنی كەم مودیر، نەك مودیر، یەعنی بە تەحدید نەوترێ مودیر، ئەوە بكرێ باشە، و ئەوە نوێنەری ڕێكخراوی نابێ تێدابێ، ئەوە نوێنەری توێژێكە كە كاروباری ئەكات، ڕێكخراوی تریش دروست ئەبێ بەیانی، داوا ئەكات، ئەوە بۆ ئێمە كێشە دروست ئەكات، و من هیچ كێشەیەكی ئەوە نیە بێتەوە لای وەزیر، ڕاستە كە كارێكی تێ ئەكات بەراستی نەیەتەوە لای وەزیر، بەڵام كێشە سیاسیەكە دروست ئەبێ، یەعنی لە هەری شوێنێك بە پێی ئەو قورساییەی ئەو زیندانیە سیاسیانەی هەن، و ئەوەی ئیدارەی گەرمیان زۆر گرنگە، بە عەمەلی زۆربەی كێشەكانی ئێمە و ناڕەزایەكانی سەر ئیدارەی گەرمیانە، ئەوەی كاك ئیسماعیل باسی كرد باشە، ناكرێ، من ناڵێم هەموو قەزا و ناحیەیەك، كە ئەڵێی ئیدارە سەربەخۆكان بە تەحدید یەك، دووانێك ئەگرێتەوە، ئەگەر ئەوە بكرێ باشترە، ئەگەر نەكرێ لە لایەنی كەم ئەبێ ئیدارەی گەرمیانی تێدا بێ، زۆربەی ئیشە قورسەكان كە مەسەلەی ئەنفالكراوان و زیندانی كراوان، قور بەسەریشن بەراستی، مەینەتی لای ئەوانە، هاتوچۆیان و پیرێژنیان زۆرە، ئەبێ ئیدارەی گەرمیانی هەر تێدابێ، سوپاس.

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك محمد

بەرێز محمد احمد شارەزووری:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی جەنابی وەزیر باسی كردووە ئەڵێ لیژنەیەكی تایبەت كە وەزارەتی كاروباری شەهیدان پێكی ئەهێنێ، ئێمە لە یاساكە ئەڵێین لیژنەیەك دروست بكرێ بە سەرۆكایەتی دادوەرێك، ئەنجومەنی دادوەری، جا بڵێین لیژنەیەك لە وەزارەتی شەهیدان، ئەمانەوێ قانونەكەی خیلاف، بۆیە ئێمە چووینەتە سەر

ئەسلی قانونەكە، دوو، بۆ ئاسانكاری جاران لیژنەكە یەك لیژنە بوو، ئەندامانی لیژنەش مودیر عام بوون بەرێزینە، ئێستا ئێمە ئاسانكاریمان كردووە ئەڵێین ئەو لیژنانە كە دروست ئەكرێ پلەی بەڕێوەبەر بێ، دیارە ئەبێ شارەزایی ئیداری هەبێ بۆیە نەمانوتووە، وتوومانە پلەكەی لە بەڕێوەبەر كەمتر نەبێ، ئیتر ئەو وەزارەتە، دوای ئەوە ئەبێ وەزارەتی شەهیدان بەو ئەركە هەڵسێ و داوای ئەوە بكات كە لە تەعلیماتی خۆیان و بە یاسا، من ناكرێ ئێستا بە یاسا دیاری بكەین بڵێین ئەم موزەفە تەنسیب بكە بۆ فلاَن وەزارەت، بەراستی داوای ئەوە بێ لە تەعلیمات كە جەنابی وەزیر و وەزارەتی شەهیدان بە تەعلیماتێك داوای ئەوە بكەن ئەو موەزفە تەنسیب بێ یان لە قائیمقام، یان لە هەر شوێنێك، ئەوانەی ئەو كە نوێنەرایەتی داوای كردووە ئێمە بەزیادەوە داوامان كردووە، ئەگەر بە ئێمە بوایە لیژنەی كۆمكاری زیندانی سیاسیمان تێكردووە بەرێزان، بەراستی ئەوانە كارئاسانی بۆ لیژنەكە ئەكەن، لەوانەیە.... ئێمە وتوومانە نوێنەری كۆمكاری زیندانی سیاسی تێدابێ ئاسانكاریە بۆ لیژنەكە، ئەگەر وەزارەت پێی ناخۆشە ئێمەش پشتگیری ناكەین، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك عمر.

بەرێز عمر عبدالرحمن علی:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان

هەر بۆ زیاتر تەوزیح كە (لاتقل عن مدیر) هاتووە، یەعنی تەحسیل حاسل ئەبێ مودیر بێ، بە تەئكید ئەگەر بەرزتریش بڕوات ئەوە لیژنەكە سوودی زیاتری لێ وەرئەگرێ، كابرایەكی خاوەن خیبرە ئەبێ، سوودی ئەبێ بۆ لیژنەكە، ئەما ئەوەی كە جەنابی وەزیر باسی لەسەر ئەكات و ئەڵێ ئەمە تەنسیب بكرێ بۆ ئێمە لەم یاسایە چۆن ئەكرێ نوێنەری جەمعیەی سوجەنائی سیاسی تەنسیب بكەی؟ خۆ ئەوە موەزەف نیە؟ ئەو بە تەنیا دێت بۆ تەعقیب كردنی كاروباری ئەندامەكانی كە لە كۆمكارە، كۆمەڵەیە، چی پێ ئەڵێن كاری بۆ ئەكات، لەبەر ئەوە بەو سیغەی كە باسمان لەسەر كرد با بەوە بڕوات، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز_سەرۆكی پەرلەمان:

ئەبێ ناوتان بنووسمەوە جارێكی تر، ئەمە یەك، دوو، سێ، چوار، پێنج، شەش، حەوت، ئەمە هەشت....

بەرێز محمد احمد شارەزوری:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان.

من ڕوون كردنەوەیەكیشم دا، ئیدارەی گەرمیان بە موتەبەع لە ناو بودجەی حكومەتی هەرێمی كوردستان باسی، ئەڵێ 3 موحافەزە و ... لە بودجە ئەڵێین ئیدارەی گەرمیان، یەعنی ئێمە وەكو لیژنە كە ئەڵێین

ئێستاش تەفزیلی هیچ ئیدارەیەك نادەین بەسەر ئیدارەیەکی تر، بەڵام گەرمیان موتەبەعە، لەم پەرلەمانەی کوردستان لە هەموو قانونەکان ناوی هاتووە.....

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەمانە ناویان نووسراوە، یەکە و یەك دەقە قسە ئەکەن، (کاك سالار، کاك قادر، کاك عبداسلام، کاك عبدالرحمن، کاك پێشەوا، سۆزان خان، بێریڤان خان، ڤیان خان، دکتۆر احمد، کاك خورشید، کاك گۆران) 10 کەس ناوی نووسراوە، کاك گۆران ئەتەوێ قسە بکەی؟ فەرموو کاك سالار یەك دەقە

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیوادارم ئەم مەسەلە ئینتیباعێکی ناوچەیەیی بەخۆیەوە نەبینێ، بێ حیکمەت نیە ئەنفال خراوەتە 4/14، بێ حیکمەت نیە لە گەرمیانەوە داوای هەمواری ئەم یاسایە کراوە، هەموو ناوچەکان بۆ ئێمە وەکو یەکن، ئێمە نوێنەری خەڵکی کوردستانین، بەڵام کێشەی گەورە لەم یاسایە، لەم تایبەتمەندیەتیە لە گەرمیانەوە سەرچاوەی گرتووە، ئەگەرنا مەسەلەی ئیدارات هەموومان پشتیوانی ئەکەین، بۆ شۆڕ کردنەوەی سەڵاحیەت بۆ هەموو ئەو مەسەلانەی کە پەیوەندی بە خزمەت کردنی خەڵکەوە هەیە، بەڵام کێشەی گەورە من بڵێم چی لە ڕزگاری و لە شوڕش دایە، ئەمە مەسەلەیەکە تایبەتە بە گەرمیان، بە ئیدارەی گەرمیان، ئەگەر ئیدارەکانی تریشی ئەخرێتە پاڵ ئەو هەموو لیژنەیە ڕۆتین دروست ئەکات و خەڵك ناگاتە مەهامەکانی

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر تەوزیحت هەبوو؟ فەرموو

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاك سالار وتی ئەم تەعدیلە لە گەرمیانەوە هاتووە، ئێمە گەرمیان جێگەی فەخر و شانازی هەموومانە بە هەموو ئەنفال و شەهید و هەرچی قوربەسەری و نەهامەتیە، ئەم پرۆژەیە خاس نیە بە یەکێك، ئەم پرۆژەیە خاسە بە هموو سەجینی سیاسی کورد لە زاخۆوە تاکو خانەقین، هیچی فەرقی نەکردووە، وتراوە ئەنزیمەی موتەعاقیب بە حەرەکەی تەحەروری کوردی لەبەر ئەوە پێویست ناکات تەفزیلی شوێنێك بەسەر شوێنێکی تر بکەین، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك قادر.

بەڕێز قادر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە ماددەکەی پێشوو چەند ئەندامێکی بەرێزی پەرلەمان داوای زیاد کردنی ئیدارەی ڕاپەڕینیان کرد، و چەند ئەندامێکیش ئەڵێن ئیدارەکان، من پێشنیار ئەکەم سەرجەم پارێزگاکان و ئیدارە سەربەخۆکان بگرێتەوە، بۆ ئەوەی ئەگەر لە ئاییندەدا ئیدارەی سەربەخۆی تریش کرایەوە عەرقەلە بۆ یاساکە دروست نەبێ، بەڵام ناکرێ ئیدارە سەربەخۆکانی تێدا نەبێ، و ئەگەر ئیدارە سەربەخۆکان نەبێ ئەبێ ئەو داوای ئێمە کەزیاد لە شەش، حەوت ئەندامی پەرلەمان داوای زیاد کردنی ئیدارەی ڕاپەڕینمان کردووە بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە بێدەنگ، ئاخر ئیدارەی سەربەخۆ ئەگەر لەسەر ئەساسی دووری و نزیکی بێ لە مەرکەزی موحافەزە ئەوە ئاکرێش دوو سەعات دوورە لە دهۆك، بەرواری باڵا سێ سەعات دوورە لە دهۆك، ئەگەر حیسابی ئەو شتانە بکەن بەراستی، قەینا ئەگەر لەسەر ئەساسی ئەوەی کە شەهیدی زۆرە، ئەنفالی زۆرە قەینا، بەڵام لەسەر ئەساسی دوور و نزیکی نیە، یان ئەوە ئیدارەیە و ئەوە ئیدارە نیە، موراعاتی ئەو مەسەلانەش بکەن، کاك عبدالسلام فەرموو

بەرێز محمد احمد شارەزووری:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە شتێکمان لا دروست بوو لیژنەی هاوبەش پیشنیاری ئەکەین، بۆ چارەسەر کردنی ئەو کێشەیە ئیدارە سەربەخۆکانی تێ بکەین

بەرێز عبدالسلام مصطفى صديق:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئیسرار لەسەر ئەوە ئەکەم کە داوام کرد بێمە ئێرە نوقتەی نیزامیم هەبوو، رەئیم نیە، نوقتە نیزامیەکەم جارێکی تر ئەو هەلە هات، ئەوەی کە ئێمە سێ، چوارێك باسمان کرد، نوێنەری فلان وەزارەت و سەربە فلان وەزارەت، ئەوە نیزامیە لای من، کە نوێنەری فلان وەزارت بێ، سەربە وەزارەتی خۆیەتی، پێشنیاری جەنابی وەزیریش چارەسەری موشکیلەکە ناکات، چونکە کە تەنسیب کرا ئیتر نوێنەری ئەو وەزارەتە نەما، بۆیە من نوقتەی نیزامیم ئەوە بوو کاکە دەست خۆشیان لێ ئەکەم، خەریك بوو شتەکە هەموو چارەسەر بکرێ، بەس لەسەر ئەوە موقەیەد بین کە نوێنەری وەزارەتێك بێ و سەر بە وەزارەت نەبێ، پێشنیارم بۆ حەلی ئەوەی کە من بە نوقتەی نیزامی ئەزانم بڵێین ڕاپۆرتی خۆی بەرز ئەکاتەوە بۆ وەزیر، وەزیر قەراری نیهائی ئەدات، بەڵام سەربە وەزیر نیە، چونکە سەربە وەزارەتێکی ترن، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عبدالرحمن

بەڕێز عبدالرحمن حسين ابابكر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

ئێمە ئەگەر بێین سەیر بكەین ئەوە بۆ هاتو بۆ هەموار كردنی ئەم یاسایە؟ بۆ ئەوە هاتووە كە تەسهیل بكرێ بۆ خەڵكەكە، كە بە ئاسانی ئیشەكانیان بەڕێوە بچێ، ئەگەر بێین سەیری بكەین ئەڵێ نوێنەری وەزارەتی شەهیدان و نوێنەری وەزارەتی ناوخۆ و وەزارەتی دارایی ئەوە لە كوێ لە هەولێر ئەگەنە دهۆك و شوێنی تر؟ ئەبێ لەو دامودەزگایانەی كە لەوێنە و سەربە ئەو وەزارەتە لەوێ ببن بە ئەندام...

بەڕێز د.ارسلان بایز_سەرۆكی پەرلەمان:

وایە، وایە

بەڕێز عبدالرحمن حسين ابابكر:

بەلأم بە نیسبەت ئیدارەكان منیش پێشنیار ئەكەم ئیدارەكان هیچی تێدا نەبن، هەر موحافەزات بێ، چونكە هەموو جێگایەكان دوورن، هەموویان پێویستیان پێیە، ئەگەر بێین سەیر بكەین لە زاخۆ لەوانەیە هەزار كەس زیندانی سیاسی هەبێ، یان لە هەڵەبجە لەوانەیە هەزار و شتێك بێ، یان لە ڕانیە ئەبێ زیاتر بێ، هەموو جێگەیەك وەكو یەك دوورن و وەكو یەك بەشداری لەو زیندانی سیاسیە كردووە، هەموو ئەبێ وەكو یەك سەیر بكرێن، بە چاوێك سەیر ئەم یاسایە بكەین، سوپاس

بەڕێز د.راسلان بایز_ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك پێشەوا

بەڕێز پێشەوا توفيق مغديد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەلاّ من پێم وابێ ئامانج لە هەمواری ئەم یاسایە زۆر وازیحە، دیارە نەهێشتنی هەموو ئەو گیرو گرفتانەی كە پێشووتر هەبووە، خەڵك موعاناتی هەبووە بەوەی كە خەرجی لەسەر شان بووە، مەترسی هاتوچۆی ڕێگا و شایەت حاڵەكان بێنێتە هەولێر، بەلأم بەو شێوەی كە سیاغەكە داڕێژراوە و ئەگەر گوێم لێ بگرن كاك عومەر و برادەران هیچ لە مەوزوعەكە ناگۆڕێ، لیژنەی هاوبەش ئێوە لە سیاغەكە دیسان باسی ئەوەتان كردووە كە كاری لیژنەكە تەنها قەتیس كراوە لەسەنتەری موحافەزەكان، واتە ئەوە موشكیلەیەكی زۆر گەورەیە بۆ ئەوەی ئەوە چارەسەر بكرێ واباشە بڵێین سنووری پارێزگاكان بە پێی پێویستی، واتە هەر موحافەزەیەك دەستەلأتی پێ بدرێ ، بۆ نموونە لە سلێمانی ئەگەر پێویستی كرد لە پشدەر یان لە ڕانیە یان دوكان یان هەر لە گەرمیان بۆ نموونە ئەو لیژنەیە بچێ لەوێ ئیشەكانی بكات، بە نیسبەت دهۆك بە هەمان شێوە، بە نیسبەت هەولێریش بە هەمان شێوە، ئەمە ئیشكالیەتەكە چارەسەر ئەكات، بە نیسبەت ئەوەی كە جەنابی وەزیر باسی كرد، ئێوە لیژنەیەكتان داناوە و دادوەرێك سەرۆكایەتی ئەكات، بەلأم جەنابی وەزیر باسی لەوە كرد كە لە سەرووی ئەوانیش پێویست بە بڕیار ئەكات، بۆیە پێویستە لێرە یەكلا

بكرێتەوە، بڕیاری كۆتایی لای ئەو دادوەرەیە كە سەرۆكایەتی ئەو لیژنەیە ئەكات، یان جارێكی تر ئەنجومەنی وەزیران بریار لەسەر كەیسەكان ئەدات؟، بە نیسبەت ئەوەی ئایا نوێنەری زیندانیە سیاسیەكان هەبێ؟ هەر لەم پەرلەمانە لە یاسای پێشووتر، یاسای كێبركێ و رێگری كردن لە قۆرغ كردن ماددەیەكی تێدا بوو كە یەكێتی جوتیارانی تێدا ئیزافە كرا، كە ئەمانیش رێكخراوێكن ڕەنگە بە پێی یاسا نین، بەلاّم نوێنەریان هەبوو، بۆیە منیش تەسەور ئەكەم ئەگەر نوێنەری راستەقینەی زیندانیە سیاسیەكانە یان كۆمكاری زیندانیە سیاسیەكان، ماشاللە وابزانم دوو لایەن هەنە، بەلاّم نوێنەرێكی راستەقێنەی ئەوانیش ئەندام بێ لەو لیژنەیە باشترە

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو بێریڤان خان

بەڕێز بێریڤان اسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیارمان كرد وەزارەتی تەندروستی تێدابێ، نە وەلاّمیان دایەوە، نە وەریانگرت، كە بۆ وەریناگرن؟ حەزم لێبوو ڕوون كردنەوەیەك بزانم، چونكە بەلای من و ئەندامێكی بەڕێز كاك لوقمان زۆر گرنگە

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو ڤیان خان

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە هەر پێشنیارێك كە ئەكرێ پێنج، شەش پەرلەمانتار پشتگیری كرد ئەبێ بخرێتە دەنگەوە و بە دەنگدان یەكلایی بكرێتەوە، مەسەلەی بوونی ئیدارەش ئەبێ لە رووی یاساییەوە قسە لەسەر بوونی ئیدارە سەربەخۆكان بكەین، ئەوەی ئێمە بینیومانە ئیدارە سەربەخۆكان كە بڕیاری سەرۆكایەتی هەرێمی هەیە ئیدارەی گەرمیان و ئیدارەی ڕاپەڕینە، كەواتە ئەمە شتێك نیە زۆر زۆر زۆر فراوانی بكەی، من پێشنیار ئەكەم ئەمە بخرێتە دەنگەوە، دوای یەكلایی كردنەوەی پشتگیری ئەو ڕایەی كاك پێشەوا ئەكەم كە بە پێی پێداویستی پارێزگاكان ئەگەر ڕای یەكەم دەنگی نەهێنا، بە پێی پێداویستی پارێزگاكان خۆیان لە لایەن وەزارەتەوە ئەو لیژنە تایبەتمەندانە دروست بكەن

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو دكتۆر ئەحمەد

بەڕێز د.احمد وەرتی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

91

ساڵی/ 2013 – بەرگی نەوەت ویەك

چاپی یەکەم/ ساڵی 2013

پێڕیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (9) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2013/4/22 ل 5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (10) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/4/23 ل 47

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (11) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2013/4/24 ل 133

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (12) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2013/4/29 ل 155

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/4/30 ل 211

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (14) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2013/5/6 ل 279

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/5/7 ل 341

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (16) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2013/5/8 ل 359

ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەکانی یاسایی و دارایی دەکەین، وێنەیەکیش بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕەوانە دەکەین لەگەڵ سەرجەم پەرلەمانتارە بەڕێزەکان، ئێستا دەگەڕێینەوە سەر بەرنامەی کاری خاڵ یەکەم، کە دەبێتە خاڵی شەشەم بۆ بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو گفتوگۆ کردنی پرۆژە یاسای هەموار کردنی یەکەمی یاسای ئیمتیازاتی زیندانی کراو و ڕاگیراوی سیاسی، ژمارە 11 ی ساڵی 2011 . داوا لە لیژنەی شەهیدان دەکەین فەرموون بۆ سەکۆی لیژنەکان، ئێمە لەسەر سیاغەی ماددەیەك وەستابووین، ئێستا ئێمە چاوەڕێی سیاغەکەی ماددەکە دەکەین، بۆ ئەوەی بیخەنە دەنگدانەوە، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای تێبینی کردنی ڕاو سەرنجی ئەندامانی پەرلەمان بۆ سیاغە کردنی ماددەی دووەمی پرۆژە یاسایەکە سیاغەکە بەو شێوەیەیە:

المادة الثانية:

تعدل المادة الرابعة من القانون وتقرأ كالاتى:

اولا/ تشكل الوزارة لجان فى مراكز المحافظات فى الاقليم وادارة گەرميان برئاسة قاضى يرشحه مجلس القضاء فى الاقليم و عضوية ممثلى الوزارات الاتية بدرجة مدير للبت فى طلبات المشمولين باحكام هذا القانون.

1/ وزارة شؤون الشهداء والمؤنفلين.

2/ وزارة الداخلية.

3/ وزارة المالية والاقتصاد.

ثانيا/ يثبت السجين او المعتقل السياسى امام اللجنة بالطرق القانونية وفقا لاحكام قانون الاثبات المرقم 107 لسنة 1979 المعدل النافذ فى الاقليم.

ثالثا/ تصدر اللجنة قرارها بالاغلبية وعند تساوى الاراء يرجح الرأى الذى يصوت معه الرئيس ويكون قرارها قابلا للطعن امام المحكمة الادارية وفقا لاحكام قانون مجلس شورى الاقليم رقم 14 لسنة 2008.

رابعا/ تتولى الوزارة رفع القرارات المتخذة من قبل اللجنة الى الوزارات المعنية لاتخاذ المقتضى القانونى بصددها وفقا لاحكام هذا القانون.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز ئارام احمد (وەزیری شەهیدان وئەنفالکراوان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس بۆ بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان و بۆ ئەم دانیشتنەش بۆ بەڕێزتان، سەبارەت بە ئەو ماددەیە ئێمە پێکەوە دانیشتین لەگەڵ ئەو بەڕێزانە پێشتر بۆ ئەوەی پوختی بکەینەوە، بۆیە ئێمە پێمان باشە و تەحەفوزی ئەوەمان هەیە تۆزێ وەکو هەفتەی ڕابردووش باسمان کرد، ئەو لیجانانە وەکو حاکم تەقریبەن قەرارێکی موتڵەقیان هەیە، ئێمە پێویستمان بەوە هەیە پرۆسەیەك هەبێ لەڕووی داڕشتنی سیاسەتی گشتی ئەم ئەرکە لە وەزارەتەوە، یەعنی لیژنەیەکی ناوەندیمان هەبێ بۆ تەماشا کردن یان ئەو برگەیەی کۆتایی کە جەنابی باسی کرد (تتولى الوزاره رفع القرارات) یەعنی هەر ڕەفع نەبێ تەدقیقیشی لەگەڵ بێ، ئەو دەقە ئەوەی برگەی 4 دەڵێ (تتولى الوزاره رفع القرارات) یەعنی (تدقيق ورفع القرارات)، یەعنی تەدقیقیش هەبێ، چونکە ئەشکالی مەحەلی دروست دەبێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

ئێمە وەختی خۆی زۆر موناقەشەمان کرد، ئێستا دیسان بەنوقتەی نیزام چەندین کەس موناقەشەی کرد، دیسانەوە دەست پێ بکەینەوە؟ کاك عبدالسلام فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام بەرواری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تکایە ئەگەر نیزامی نەبێت پێم بڵێ، ئێمە گفتوگۆیەکی درێژمان کرد لەسەر چەند خاڵ و چەند پێشنیار هات، بەڵام پێشنیارەکان ڕەچاو نەکراون، دەبێ بخرێنە دەنگدان پێش ئەوەی دەقێکی نیهائی ببێت، مەسەلەن ناوهێنانی ئیدارە، ئیدارات بێ، گەرمیان بێ، هەر ناو نەهێنی ئەوە تەقریبەن سەعاتێك ئەو موناقەشەیە کرا، وەکەئەنەهو ئەو نەبووە، بۆیە بەتەسەوری من ئەم نوقتەیە دەبێ پێش ئەوەی دەنگ بدەین لەسەر ماددەکە، ئەو پێشنیارانە بخرێنە دەنگدان و ئەگەر ڕەد کران تەواو، ئەوە یەك، دوو/ ڕەئیەك هەبووکە باسی گەرمیان وەکو ناونەهێنن بڵێن (الادارات المستقله)، ڕەئیەك هەبوو (وکافه الاشکالات الاداريه)، ڕەئیەك هەبوو دەیانگوت هەر باسی نەکەین، چونکە ئەو ئیداراتی موستەقیلە هەرچەندە ڕەسمیەن سەنەدی قانونی نیە، بەڵام ئێمە تەعامولیان لەگەڵ دەکەین و وەکو ئەوانە دوو، سێ ڕەئی هەبوو، مەسەلەی لیجنەکە (ترتبط بالوزارة) من مودیر عامم لە وەزارەتێك مورتەبت نیم بە وەزارەتی شوهەدا، مورتەبتم بە وەزارەتەکەی خۆم، ئێمە لە چەند لیژنەی موشتەرەکی ترمان کردووە، (برئاسه أو بأشراف مەسەلەن فلان وەزیر)، نەبووە تۆ لیژنەیەك تەشکیل بکەی تەرتەبت بە وەزارەت، چونکە ئەندامەکانی لە وەزارەتێکی ترن، نەسەکە بخوێننەوە، موهیم ئەوە بوو نوقتەی نیزامیەکەم، ئەو چەند ڕەئیە دەبێ بخرێنە دەنگدان، دوو، ئەمە ئەگەر تەرتەبتی بە وەزارە بێ ئەوانە موەزەفی وەزارەتی ترن، ناکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

گوڵێزار خان فەرموو.

بەڕێز گوڵێزار قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە کۆبوونەوەی ڕابردوو چەند سەعاتێك ئێمە لێرە موناقەشەمان کردووە و ڕەئی یەك ئەندام پەرلەمان لێرە نەخراوەتە دەنگدانەوە و نەنووسراوە لەلایەن ئەم لیژنەیە، ئێمە لە کوردستان بن بەردو لە دێ و شار و دێهات نەماوە کە ئەنفال و سجن و شەهیدی تێدا نەبێ، بۆچی یەك ئیدارە بە تاقی تەنیا بێ و یان موحافەزەکان بێ، یان ئەوەتا هەمووی بگرێتەوە بەڕاستی، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، من پشتگیری لە تەرحەکەی بەڕێز وەزیری شەهیدان دەکەم، بەوەی کە فیعلەن دەبێ ئەو قەراراتە موتڵەقە تەنها لەلای ئەو لیژنەیە نەبێ، ئەو لیجانانە لە کۆتایی دا لە وەزارەت بە فلتەری ئەخیردا بڕۆن، بەڕێزان ئەمە کارێکی قەزائی نیە کەس نەتوانێ تەعنی تیا بکات، بەڵێ دەبێ فلتەر هەبێ، لەبەرئەوەی هەندێ تەجاوزات هەیە، لەبەر بوونی ئەو تەجاوزاتانە من پشتگیری لەو ڕەئیە دەکەم، بۆ ئەوەی ئەو تەجاوزاتانە نەهێڵدرێ، ئەگەر حەز دەکەن لە دوایی دا دەیڵێم، بەڵام حەز ناکەم لەم مینبەرەوە باسی تەجاوزاتەکان بکەم، بۆیە من پشتگیری وەزیر دەکەم.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

لیژنەی هاوبەش، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە دانیشتنی ڕۆژی 4/16 وەڵامی ئەو پێشنیارانەمان دا کە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەشیان کرد، وتمان ئەو پێشنیارانە ئەگەر موخالفی قانونە و یان موخالفی قەوانینی مەعمولە و یان موخالفی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانە، ئێمە پێمان وەرنەگرتووە، تەنها ئەو پێشنیارانە کە قانونیە جێ بەجێ مان کردووە، جەنابی کاك عبدالسلام بەرواری دەڵێ تەرتەبت بە وەزارە، ئێمە لە پرۆژەکەی کە ئێستا خوێندمانەوە نووسیومانە (ترتبط بالوزارة) دووبارەی دەکەمەوە بەو شکلەیە:

تعدل المادة الرابعة من القانون وتقرأ كالاتي:

اولا/ تشكل الوزارة لجان فى مراكز المحافظات فى الاقليم وادارة گەرميان برئاسة قاضى يرشحه مجلس القضاء فى الاقليم و عضوية ممثلى الوزارات الاتية بدرجة مدير للبت فى طلبات المشمولين باحكام هذا القانون.

1/ وزارة الشؤون الشهداء والمؤنفلين.

2/ وزارة الداخلية.

3/ وزارة المالية والاقتصاد.

واتە ئێمە نەمانگووتووە تەرتەبتی بە وەزارە، وەزارەت لەبەرئەوەی خۆی لیژنەکان دادەمەزرێنێ.

ثانيا/ يثبت السجين او المعتقل السياسى امام اللجنة بالطرق القانونية وفقا لاحكام قانون الاثبات المرقم 107 لسنة 1979 المعدل النافذ فى الاقليم.

ثالثا/ تصدر اللجنة قرارها بالاغلبية وعند تساوى الاراء يرجح الرأى الذى يصوت معه الرئيس ويكون قرارها قابلا للطعن امام المحكمة الادارية وفقا لاحكام قانون مجلس شورى الاقليم رقم 14 لسنة 2008.

رابعا/ تتولى الوزارة رفع القرارات المتخذة من قبل اللجنة الى الوزارات المعنية لاتخاذ المقتضى القانونى بصددها وفقا لاحكام هذا القانون.

ئەم چوار برگەیە لە ماددەی 2 کە بەو سیاغەیە دارێژراوە و ئێستاش ڕەئی ئەندامانی پەرلەمانە ئەگەر دەنگی بۆ نادەن دەتوانین دیسانەوە بیگۆڕینەوە، بەڵام ئەوە بەڕاستی کارێکی قورسە، چونکە زۆر موناقەشەمان کرد و لە ئەنجامی ئەو موناقەشانە ئەو سیاغەمان دانا.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاک عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو سیاغەیەی کە کاک عونی خوێندیەوە تورقی تەعنیشی تیایە و حەقیش دراوە بە لیژنەکە ئەوەی کە سۆزان خان باسی لەسەر دەکات، کە تەدقیقی موقەرەراتی ئەو لیژنەیە، یەعنی نە تەدقیق کردنەوە لەسەر ئەوە، یەعنی تەدقیق کردنی ئەو موستەمسەکاتانە و ئەو شەهاداتانەی کە پێشکەش کراوە بەو لیژنەیە ئەمە لێرە دەری دەخات ئەو کەسە سەجینە یان سەجین نیە، بەهەر دوو حاڵەتەکەی ئەگەر سەجین بێ و ئەگەر سەجین نەبێ، حەقی تەعنی دراوەتی لەبەردەمی مەحکەمەی ئیداری، ئەمە لەلایەك، لەلایەکی دیکەوە ئێمە پێویستە ئەو پرسیارە لە جەنابی وەزیر بکەین بۆمان ڕوون بکاتەوە، ئایا ئێستا لە وەزارەتەکەدا مودیریەتێك هەیە هەستێ بە کاروباری ئەم سەجینە سیاسیانە، دەکرێ جەنابی وەزیر بە گوێرەی ماددەی 18 لە یاسایەکەی خۆی کە ئیستحداسی مودیریەت و شوعەب و ئەقسام و ئەمانە بکات، دەکرێ ئەم عەمەلیەتی تەدقیقە لەلایەن جەنابی وەزیر لە وەزارەتەوە بکرێ، ئەگەر مودیریەتێکیان هەیە، دوای ئەو لیژنەیە تەدقیقی ئەو قەرارانە بکەن دواتر کێ بەدڵی نیە تورقی تەعن بگرێتە بەر بۆ خۆی و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاک قادر فەرموو.

بەڕێز قادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە دانیشتنی پێشوومان ژمارەیەك کە تەسەور دەکەم حەوت تا هەشت ئەندامی بەڕێزی پەرلەمان بوو داوامان کرد کە ئیدارەی ڕاپەڕین داخڵ بکرێ، من ئێستاش دووبارەی دەکەمەوە ئەو ڕایەی خۆمان، ئیدارەی ڕاپەڕین بە فەرمانێکی ڕەسمی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان بە مەرسوم دانراوە جیاوازیەکی نیە لەگەڵ ئیدارەی گەرمیان، بۆیە دەبێ ئیدارەی ڕاپەڕینیشی بۆ زیاد بکرێ، یان پێشنیار دەکەم وەکو جاری پێشوو وابکرێ بۆ ئەوەی ئەگەر لە ئاییندەش دا ئیدارەی تر کرانەوە بڵێین ئیدارە سەربەخۆکان یان هەر عینوانێکی تری لێ دەنرێ، چونکە ناکرێ فەرمانی مەرسومی سەرۆکایەتی هەرێم لەبەرچاو نەگیرێ کە بۆ ئیدارەیەکی تایبەت بۆ سنوورەکە دەرچووە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز صباح احمد(ئارام) (وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دەربارەی ئەم خاڵە چەند جار دووپاتمان کردووەتەوە، یەعنی لایەنی سیاسی تیایە دەبێ دەسەڵاتی موتڵەق نەدرێتە مەحەلی، باسی پرۆسەی شەهیدان دەکەم، یەعنی هاوشێوەیە، یەعنی ساغ کردنەوەی یەکێك شەهیدە یان شەهید نیە، دوو فلتەرمان داناوە، لەناوچەکان، لە بەڕێوبەرایەتیەکان لیژنەیەك هەیە، لەڕووی مەحەلیەوە ساغی دەکەنەوە دوای ئەوە ڕەئی خۆشیان دەردەبڕن، بەرزی دەکەنەوە بۆ ئێمە لەوەزارەت لیژنەیەکی ناوەندیمان داناوە دیسان پێداچوونەوە دەکەن، ئەو لیژنەیە هەم دەرفەتی ئەوە دەدات سیاسەتی گشتی کارەکە ببینێ چۆنە، هەم ڕێگەش دەگرێ بەڕاستی ئەم پرۆسانە زۆر ساغ نین، یەعنی دەیان دەرگا و بەڵگەی جیاجیا هەیە دەبێ ئێمە دەسەڵاتێکمان هەبێ بۆ ساغ کردنەوە و پێداچوونەوەیەك، نەك لە ڕووی مەحەلیەوە ئەو کارە بکرێ دوایی ئێمە دەسەڵاتمان نەبێ و بڵێین (تو لەیت) یەعنی ئێستاکە پرۆسەی شەهیدان وایە و پرۆسەی زیندانی سیاسیش پێمان وایە دەبێ تەدقیق بکرێتەوە لە وەزارەتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

بەخوای ناوی هەمووتان دەنووسم حەز دەکەن هەتا سبەینێ دادەنیشین، هیچ موشکلەمان نیە، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، پەیام خان، کاك عبدالرحمن، کاك سەردار، کاك گۆران، کاك ئارام، د.احمد، تەبعەن ئەوە پێشتر زیاد لە سەعاتێك موناقەشەمان کردووە، ئەم ناوانە ئیزافە کران، کوێستان خان و تارا خان، پەیام خان فەرمووو.

بەڕێز پەیام احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە پێشتر موناقەشەیەکی زۆر کرا لەسەر ئیدارات، هێشتا ئەوە نەخراوەتە دەنگدانەوە و یەکلایی نەکراوەتەوە، بەڵام لیژنە بۆخۆیان ناوی ئیدارەی گەرمیانیان تەنها هێناوە، چەند کەسێك باسی ئیدارەی

ڕاپەڕین و ئیدارەکانی تری کرد، بەڵام ئەگەر بێتو ئەوەش نەکرێ، چەند پێشنیارێك هەبوو کە حەسر نەکرێ ئەو لیژنەیە، یەعنی ئەو لیژنەیە لە محافەزەی سلێمانی دائەنرێ، ئەو لیژنەیە بۆی هەبێ سەردانی شوێنەکانی تر بکات، نەك خەڵکەکە لە جێگە دوورەکانەوە بێن بۆ سلێمانی یان بێن بۆ هەولێر یان بۆ دهۆك، چونکە ئەوانە وەك خۆمان دەزانین ئیمکانیەتی مالیان زۆر کەمە، ئەو خەڵکانە پێویست دەکات لیژنەکە خۆی بڕوات بۆ ئەو شوێنانە دوو/ جگە لەوە ئەوە پێشنیاری بەڕێز وەزیر کە تەدقیق بکرێ، ڕاستە ئەو تەدقیق کردنە زۆر گرنگە، بەڵام سەلاحیەتی وەزیرە، تۆ ئێستا شەرت نیە مودیریەتێك دامەزرێنی کە لە قانونەکە دا ئەو مودیریەتە ناوی نەهاتووە، بەڵام ئەم سەلاحیەتی وەزیرە کە ئەو بتوانێ یەکێك لەو مودیریاتانەی خۆی کە ئێستا هەیە تەخویلی بکات بۆ ئەو فەترەیە تەدقیق بکات، چونکە ئەمە زیندانی سیاسی ئێمە هەتاهەتایە نیە، هەمووی زیندانی سیاسی ئەگەر ئیشێکی زۆر زەبتی لەسەر بکرێ بە 6 مانگ و بە ساڵێك تەواو دەبێ، دوای ئەوە ئیشی نامێنێ ئەو مودیریەتە کە ئێمە بێین و قانونەکە هەموار بکەین و ئیستحداسی ئەو مودیریەتە بکەین، بۆیە سەلاحیەتی وەزیرە و دەتوانێ مودیریەتێکی خۆی تەخویل بکات بۆ ماوەی ئەوەندە تەدقیق بکات لەو ئەوراقانە، هیچ پێویستی بە هەموار کردن و هیچی تر نابێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی جەلسەی پێشووش چەند پەرلەمانتارێك قسەیان کرد لەسەر ئەو ئیدارانە، یەعنی ئیدارەکان هەر هیچی نەمێنێ، هەر سێ پارێزگاکان بن، یان هەموو قەزاکان بگرێتەوە، چونکە ئەگەر بێین و سەیر بکەین قەزاکان، زۆر قەزا هەیە دوورە لە پارێزگا، ڕاستە حەقی خۆیانە و بۆ تەسهیل کردن و ئەم جێ بەجێ کردنی ئەم پرۆژەیە، من پێموایە لە پاڵ پارێزگاکان قەزاکانیش بخەنە ناو، هەموو قەزاکانی هەرێم بگرێتەوە، تەسهیل دەبێ و ئاسانکاری دەبێ بۆ ئیش و کارەکان و قەزاکان بگرێتەوە یان هەر ئیدارە نەمێنێ، هەمووی هەر سێ پارێزگاکان، ڕاستە، بەڵام ئاستەنگ دەبێ بۆ ئەو کەسەی کە بێتە لیژنە، لیژنەش لە پارێزگاکان بە تەنها بێ، زۆر قەزا هەیە دوورە، زەحمەت دەبێ و لەوانەیە وەزعی خراپ بێ و پێشنیار دەکەم قەزاکانیش بگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی دا زیندانیانی سیاسی حەق نیە بەو شکلە ڕۆتینیاتیان بۆ دروست بکرێ، ئەم لیژنەیە دێت و چوار کەس دەبێ شایەتی بۆ بدات، چوار کەس دەبێ قورئانی با، حاکم دەبێ قورئانی با، ڕۆتینیاتێکی زۆری بۆ دروست کراوە، من تێ ناگەم یەعنی سەر لەنوێ وەکو سەرەتای گرتنەکەیان تەحقیقیان لێ دەکرێ، یەعنی مەنتق نیە جارێکی دیکەش، بەڕاستی من ڕێزم هەیە بۆ ڕەئیەکەی جەنابی وەزیر، ناکرێ مادام حاکمێك و لیژنەیەك بڕیارە ئەمە سجنی سیاسیە وزائیدەن ئەوەی کە لە بەغداش پشت ڕاست دەکرێتەوە، یەعنی پێویست ناکات ئەم هەموو هینە، هەیانە تەمەنا دەکات سجنی سیاسی نەبووایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە قسە کردنی من لەسەر ئەم ڕوونکردنەوانە هات کە درا لەسەر مەسەلەی تەدقیق کردن لە قەراراتی حاکم، یەعنی نازانم پرۆسەکە بەو شێوەیە پرۆسەی زیندانی سیاسی، کۆمکارێك هەیە مەحزەریان بۆ پڕ دەکاتەوە و تەدقیقی هەموو ئەوراقیان دەکات، دەینێرێ بۆ بەڕێوبەرایەتی زیندانیە سیاسیەکان کە سەر بە وەزارەتی شەهیدانە، ئەم بەڕێوبەرایەتیە دێ هەموو ئەوراقی لێ وەردەگرێتەوە و فۆرمی بۆ پڕ دەکاتەوە، یەك کۆمەڵ ئەوراق و ئیستنساخ و موستەمسەکاتی لێ داوا دەکات و شاهیدی لێ داوا دەکات، ئەی ئەمە تەدقیق نیە؟ ئێ کە لەوێ ئەو ئەوراقە تەواو نەبوو بۆ دەینێری بۆ بەردەم حاکم، ئەی تەدقیق بۆ دەبێ لەدوای قەراری حاکم بێ؟ کە دەچێتە بەردەم حاکم موستەمسەکات و شاهێد و ئەوراق و فۆرم و سوێند و ئەوراقی مەحکەمە هەموو شتێکی تیایە، ئەوجا حاکم لەسەر ئەو ئەوراقانە دێ ئیجرائاتی سوێند خواردنەکە دەکات، ئێمە ئەوە بکەین یەکەم جار و دوایی بیدەینە حاکم و دوایی دیسان بیهێنینەوە و وەزیر تەدقیقی تیا بکات، تەدقیقەکە لە پێشەوە هەیە، ئەمە یەك، دوو/ بەشێك لە ئەندامان کە هەندێ مولاحەزە هەیە بەڕاستی کە لە جێی خۆیەتی لەسەر مەسەلەی سوێند خواردن و ئیجرائاتە قورسەکان، بەڵام ئەمە پەیوەستە بەو تەعلیمات و بەو ئەنزیمەیەی کەوا بۆ ئەم یاسایە دەرچووە، زەرورە لە دوای هەموار کردنی ئەم یاسایە وەزارەت و بەڕێوبەرایەتی زیندانیە سیاسەکان لە ئەنجومەنی وەزیران جارێکی دیکە موراجەعە لەو ئەنزیمەیە بکەنەوە کە بۆ تەنفیزی ئەو قانونە دەرچووە و هەندێ ئیجرائاتی تیایە ئێستا ئێرە شوێنی نیە باسی بکەین، لەگەڵ یاسایەکە ناگونجێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

له کۆبوونەوەی پێشوو بەڕێز حاکم عونی دەقێکی دەستووری هێنایەوە کە دەبێ پابەند بین بە دەستوورەوە و نابێ ناوی ئیدارات بێنین تەنها پارێزگاکان و ئیداراتی مەحەلی، جا من لە بەڕێزیان دەپرسم و لە لیژنەکەش، ئایا بە چ دەقێکی دەستووری یاخود بە چ دەقێکی قانونی هەرێمی کوردستان باس لە ئیدارەیەك دەکرێ و باس لە ئیدارەکانی تر ناکرێ؟، بۆ مان ڕوون بکاتەوە؟ زۆرسوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك د.احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ئیدارەکان، هەڵبەتە جگە لە ئیدارەی گەرمیان، ئیدارەی ڕاپەڕین و هەروەها ئیدارەکانی تریش وەکو هەڵەبجە و سۆران، ئەوانەش بڕیاریان بۆ دەرچووە، ئەگەر قەرار بێ بەڕاستی ئەگەر ئیدارەیەك زیاد بکرێ دەبێ ناوی ئیدارەکانی تریش بێ، بەڵام من نازانم دوێنێ سیغەیەکی تر بوو ئیدارەی گەرمیانیشی تێدا نەبوو، ئەگەر بەو شێوەیە (تشکل لجنة خاصة برئاسة قاضی فی المحافظات والادارات والوحدات الاداریة الاخری عند الاقتضاء یرشح مجلس القضاء ..... الخ) بەڕای من بەو شێوەیە بێ، چونکە ئەگەر ناوی ئیدارەیەك بێنین بەڕاستی گلەیی هەبێ لەسەر ئیدارەکانی تریش کە پێویستە ئەوانی دیکەش داخل بکرێن، سەبارەت بەو لیژنەیەی بەڕێز جەنابی وەزیر باسی دەکات من پێموایە ناکرێ ئێمە گومان بخەینە سەر ئەو لیژنەیە و نەزاهەتی لیژنەکە مادام ئەو ئەرکەمان پێی سپاردووە پاشانیش بڕیارەکەی قابیلی تەعنە لەلای مەحکەمەی ئیداری، کە مادام قابیلی تەعنە ئێمە بەڕاستی نابێ گومان و شەك دروست بکەین لەسەر مەحکەمە و یان لەسەر بڕیارەکانی لیژنە، پێموایە ئەوە کافیە ئەگەر زۆر مەرجەعیشمان بۆ دروست بکەن ڕەنگە دیسانەوە ئیشەکە ئاڵۆز تر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەر وەك ئەوەی کاك ئارام باسی کرد، ئەو ئیدارانە ئەگەر نا دەستووریش بن تازە دروست کراون و دوو ئیدارەش هەیە کە بڕیاری بۆ دەرچووە و ڕەسمیە تا ئێستا، گەرمیان و ڕاپەڕینە، بۆیە بەڕای من ئێستا دوو ڕا هەیە لە بەردەمی ئەندامانی پەرلەماندا کە یەعنی دەبێ بخرێتە دەنگدانەوە بە پێی پەیڕەو، یەکەمیان ئەوەیە کە ئایا ئیدارەی گەرمیان و ڕاپەڕین ئەو لیژنانەی بۆ دروست بکرێ یان نا؟ ڕەئی دووەم ئەوەیە کە کاك پێشەوا پێشنیاری کردووە و چەند ئەندام پەرلەمانێك پشتگیریان کرد کە لیژنەکە لەسەر ئاستی محافەزە بێ و بتوانێ سەردانی هەموو قەزاکان بکات بۆ بەدواداچوونی ئەمە، بۆ مەسەلەی ئەو

بەڕێوبەرایەتیەش کە باسکرا پشتیوانی لە پەیام خان دەکەم، بەڵام دەبێ بەڕاستی ئەمە تەدقیقی تیا بکرێ، چونکە زۆر سجنی سیاسی هەیە کە ئێستا وەك باس دەکرێ و سەردانمان دەکەن لە نووسینگە بەهۆی نەبوونی شایەت و زۆر ئەو رۆتیناتانەی هەیە هێشتا نەیتوانیوە وەك زیندانی سیاسی دابندرێت، خەڵکیش هەیە لەناو ئەوانەدا کە زیندانی سیاسیە و ئیش دەکات و ببێتە زیندانی سیاسی و فیعلەن زیندانی سیاسی نیە، بۆیە هەر دوو حاڵەتەکە پێویستی بە تەدقیق هەیە و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

تارا خان فەرمو.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی مەوزوعی زیندانی سیاسی کە قسەی زۆری لەسەر کراوە و هاوکارانم لەسەری ڕۆیشتوون، ئێمە تاوەکو ئاسانکاری بکەین بۆ زیندانی سیاسی هەڵبەتە وەکو قەرەبوویەکی مەعنەویە بۆ ئەو کەسانەی کە بە هیچ نەوعێ بەو ماددانەی لەناو قانونەکە هەیە ناتوانین حەقیان بدەین، بەڵام بەڕاستی پشتگیری خۆم دەکەم بۆ ئەو ڕایەی جەنابی وەزیر لەبەرئەوەی ئەو تەدقیق کردنە نە تەعن کردنە بە حاکم و قانون، نە تەعن کردنە بە هیچ کەم کردنەوەیەك لە لایەنەکانی تر، بەڵکو لە مەسڵەحەتی سجینە سیاسیەکەیە، لە مەسڵەحەتی ئەو کەسەیە کە زیاتر وردبینیەك هەبێ لەسەر ئەو موستەنەدات و ئەو شتانەی کەوای کردووە کە بیلفعل ئەوە زیندانی سیاسیە، لەبەرئەوەی بەداخەوە مومکینە خۆیان لە وەزارەتەکە باشتر دەزانن، مومکینە ئەگەر بە حەقی زیندانی سیاسی دابنێین ڕەنگە چەند هەزار کەسێ بێ، یەعنی سێ بۆ چوارێك بێ ئەوەی کە زانراوە، بەڵام ئێستا زیاتر لە 30 هەزار سەجینی سیاسی هەیە، لەبەرئەوە بۆ ئەوەی پێشێل نەکرێ و مافەکان بەرێك و پێکی بێ، ئەم بەدواداچوون و تەدقیقە باشە و پشتگیری دەکەم، ئەگەر بێتو ئەمە لەسەر بنەمایەك بێ کە بۆ مەسڵەحەتی ئەو زیندانیە سیاسیە بێ، دووەم شت بەڕاستی من نازانم ئەم یاسایە لەگەڵ سەرۆکی لیژنە قسەم کردووە، بەڵام حەزم دەکرد زیاتر ڕوون کردنەوەیەك لە بەشی یاسا و بەشی پێشمەرگە بۆم بکرێ، ئەگەر زیندانی سیاسی هەموو ڕژێمە دوابەدواکان بێ ساڵی تایبەت هەیە ڕێگر بێ بۆ ئەوەی حەوت سەد کەس هەیە لە دوای ساڵی چلەکانیشەوە مەلەفیان ماوەتەوە وەکو زیندانی سیاسی ئەوەیان حساب ناکرێ ئایا لە شەستەکانەوە حساب دەکرێ تاوەکو ئەمڕۆ، یان ئەوانیش دەگرێتەوە، هەست دەکەم ئەوەش نا ڕوونیەك هەیە بۆم پیشان بدرێ و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

تکایە بێ دەنگ بن، بەش بەحاڵی خۆم پێم وابێ شەرحەکەی کاك گۆران شەرحێکی زۆر شافی و وافی بوو، ئەسڵەن ئەو ئەوراقانە یەکەم جار لە وەزارەت خۆی دەکرێ، با وەزارەت خۆی کۆنترۆڵی مەسەلەکان بکات، کە وەزارەت خۆی ئەوراقەکانی دی دێتە بەردەستی ئەگەر بەدڵی نیە با نەیکات، بەڵام کە خۆی ئۆکەی

لەسەر کردووە و ڕەوانەی مەحکەمەی کرد، دوای ئەوە خۆی کە لە دوای ئەوەش حەقی ئیعترازیان هەیە، موناقەشە تەواو بوو، بەس بزانم ڕەئی جەنابی وەزیر؟ کاك عونی فەرمووە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دووبارە قسەکانی خۆم دەکەمەوە، تەبیعی پێشنیاری ئەوە کرا کە بڵێین ئیدارات، ئەگەر ئێمە بێینەوە سەر دەستووری عیراقی و قەوانینی خۆمان لە کوردستان و لە قانونی ئەنجومەنی پارێزگاکان دەبینین وەحەداتی ئیداری لە هەرێمی کوردستان پێك دێت لە چ پارێزگا و قەزا و ناحیە، واتە ئیدارات هەرچەندە ئیشی پێکراوە عەمەلیەن، بەڵام لە قانونەکانمان نیە، ئەو پێشنیارەی کە کرا سەبارەت بە زۆربەی زۆری ئێمە کە گەرمیانمان بەتایبەتی لە پرۆژەکە داخل کرد، لەبەرئەوەی گەرمیان تایبەتمەندی خۆی هەیە، زۆرترین شاڵاوی ئەنفال و شەهید و کاولکاری ئاڕاستەی گەرمیان کراوەتەوە، لەبەرئەوە ئێمە تەنها ئەوەمان حەسر کرد، ئەگەر بڵێین ئیداراتی دی بەڕاستی پەرت و بڵاو دەبێت، لەگەڵ ئەوەشدا کە دەڵێن تشكل الوزارە لجان واتە چەند دەتوانێ لیجانی لە مەراکزی محافەزات دابنێ، نا لجنەك، چەند لیجنەك دەتوانن ئەو کارانە ئەنجام بدەن کە پەیوەستە بە زیندانی سیاسی و ڕاگیراوە سیاسیەکان، دوو/ جەنابی کاك ئارام دەڵێ کاك عونی قسەی کرد لەسەر دەستوور کە ئیشارەی بە ماددەی دەستووری دا، ئێستاش دەڵێم ماددەی 116 لە دەستووری عیراقی بە وازحی باس لەوە دەکات و هەروەها ماددەی 122 لە دەستووری عیراقی هەمیشەیی دەتوانێ مراجەعەتی بکات و بیخوێنیتەوە، پێی ناوێ خۆ ئیمتیحان نیە لێرە لوجنە دانیشین و وەکو ئەوەی لێ هات بەداخەوە کەئەنەما ئێمە دانیشتووینە ئیمتیحان دەکرێین و جوابی ئەندامانی پەرلەمان دەدەین، ئایا ئەو ماددەیەت لە کوێ هێناوە، تەبیعی ئێمە وەکو لیژنە هەردوو لیژنە پرۆژەك تەقدیم کراوە بۆ ئێمە ژمارەی یاسایی ئەندامانەوە، ئێمە پرۆژەکەمان دیراسەت کردووەتەوە، پەیوەندیمان بەلایەنی پەیوەندار کردووەتەوە، دوای ئەوەی ڕەئی حکومەتیشمان وەرگرتووە لەسەر پرۆژەکە کە حکومەتیش تێبینی هەیە لەسەر ئەو پرۆژەیە کە ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان، بەڵام ئەندام پەرلەمان بەداخەوە خۆی موتابەعەی مەشروعەکان ناکات، موتابەعەی قەوانینەکان ناکات، ئێمە لە لیژنە و لەسەر مەنەسە دەورمان چیە؟ ئێمە تەنها کە موناقەشەکەی دەکەین وەکو لیژنەی قانونی ئێمە بەرپرسین لەلایەنی دەستووری قانونی ئەو پرۆژانە کە تەقدیم دەکرێ بۆ پەرلەمان، واتە هیچ لەگەڵ ئەوەی دانینە پرۆژەیەك لە پەرلەمان پێشکەش بکرێ موخالفی دەستوور بێ و موخالفی قەوانینی مەعمول بێ، یان فەراغی قانونیمان نەبێ ئێمە جێگیری بکەین بە ماددەی قانونی لە پرۆژەیەك لەپرۆژەکان کە تەقدیم دەکرێ، دوو/ ئێمە کە وەکو لیژنە ڕەئی خۆمان دەدەین، هی ئێمەش خۆ ڕەئی نیهائی نیە، پێشنیارە، ئێوەی ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز قەراری لەسەر دەدەن، ئایا ئەو ڕەئیە یان ئەو سیاغەیە قەبوڵ دەکەن یان نا؟، ئەگەر قەبوڵتان نەکرد، ئێمە هیچ مانعمان نیە و دووبارە سیاغەی

بكەینەوە ئینجا بخرێتە بەردەستی ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز قەراری لەسەر بدەن قەبوڵی دەکەن یان قەبوڵی ناکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

ئێمە گوتمان موناقەشە تەواو كاك ئارام، فەرموو.

بەڕێزایوب نعمت قادر(ئارام):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی کە کاك عبدالسلام باسی کردو وتی بۆچی ناخرێتە دەنگدانەوە، بەڕێز کاك حاکم عونی وتی لەبەرئەوەی کە ئێمە مانعی دەستووری و قانونی هەبووە، بۆیە نەمان خستووەتە دەنگدانەوە کە باس لە ڕاپەڕین وئیداراتی تر دەکات، من داوای بەڵگەکەم کرد کە چ مانعێکی دەستووری و قانونی هەیە باس لە گەرمیان دەکرێ و باس لە ئیدارەکانی تر ناکرێ؟، لە کاتێك دا کە یاسای پەرلەمانی هەرێمی کوردستان هەیە کە باس لە سێ ئیدارە دەکات، هەڵەبجە و ڕاپەڕین و ئاکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

جەنابی وەزیر؟ فەرموو.

بەڕێز ئارام احمد (وەزیری شەهیدان و ئەنفالكراوان):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من هەر بۆ ڕوونکردنەوە تەدقیق ئەو تەدقیقەی ئێمە کە داوای دەکەین جیاوازە لەوەی کە بەڕێزان کە کاك گۆران و کاك سەردار باسیان کرد، ئەوەی بۆ زیندانی سیاسی کە سەرەتا پرۆسەکە دێتە پێشەوە پێوەرەکەیە، ئێمە پێوەرەکە بە پێی ڕێنمایی ئاسانکاریان بۆ دەکەین، یەعنی ئەوەی کە شکات لەوە دەکرێ کە چوار شایەد و ئەوەندە بەڕاستی ئەوە دەبێ ئاسانکاری تیا بکرێ، ئێمە ئەو پرۆسەیە بە پێی ڕێنمایی نوێ دوای ئەم یاسایە ئاسانکاریان بۆ دەکەین بۆ ئەوەی ئاسانتر بێنە لای بەڕێوبەرایەتی، دوای ئەوە تەدقیقەکەی لای ئێمە جیاوازە لەوە، بۆ ڕوون کردنەوە، ئەمە بۆ سیاسەتی گشتی و بۆ بەرژەوەندی گشتی بۆ ئەوەی کە دەسەڵاتە مەحەلیەکان بەڕاستی ئێمە واقعێك هەیە کە دەبێ ئێمە بیزانین، ئێمە لە بەڕێوبەراتیەکان هەمانە و لەوەی شەهیدان هەمانە، بۆ ئەوەی لە وەزارەتەوە سیاسەتی گشتی دابڕێژرێتەوە بۆ هەر ئەرکێك ئەوا پێویستە ئەو وردەکاریە بکرێ، تۆ بە وردەکاری ئەوە ناکەی کە تەوەرەکانی چیە؟ شاهیدێکی هەیە یان دوو شاهید؟، پێوەری ئەوە دەکەی ئەم بڕیارانە بە شێوەیەکی گشتی چۆن دەدرێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

لیژنەی هاوبەش كۆمەڵێك پێشنیار هەیە، ئیلحاح دەكەن لەسەر پێشنیارەكانی خۆیان، دوو، كەس و سێ كەس و چوار كەسیش تەبەنی كردووە، لەبەرئەوە موراعاتی ئەوە بكەن بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، ئەو مەسەلانە، كاك صباح فەرموو.

بەڕێز صباح بیت الله شكری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە نیسبەت دروست كردنی لیجان لە ئیدارات پێمان باشە وەكو لیژنەی پێشمەرگە و لیژنەی یاسایی كە سیاغەكە بەم شێوەیە بێ، (تشكل اللجان الخاصة برئاسة قاضي في المحافظات والوحدات الادارية في الاقليم اذا اقتضت الحاجة).

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

فەرموو.

بەڕێز محمد احمد علی(شارەزووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من ڕوون كردنەوەیەكم لەسەر قسەكانی جەنابی وەزیر هەیە، ئێمە لە لیژنەش بەڕاستی زۆر موناقەشەمان لەگەڵی كرد، من نازانم بەڕێوبەرایەتیەك هەیە بەڕێوبەرایەتی زیندانیە سیاسیەكان سەر بە وەزارەتی شەهیدانە، ئەم بەڕێوبەرایەتیە ئایا سیاسەتی وەزارەت پیادە ناكات كە جەنابی وەزیر دەڵێ ئێمە سیاسەتێكی عامان هەیە؟، ئەو بەڕێوبەرایەتیە وەكو كاك گۆران باسی كرد، بەڕاستی سجنی سیاسی دەچێتە ئەوێ، لەوێ تەقدیمی هەرچی موستەمسەكێك دەكات بە هەموو تورقێكی قانونی كە وەزارەتی شەهیدان، بەڵام من بەداخەوە دەیڵێم ڕێنمایەكان كە دەرچووە لە بەڕێوبەرایەتی زیندانیە سیاسیەكان موعەرقیلە لەبەرئەوەی جوابێكە كە دێمەوە سەر جوابەكەی تارا خان شمولی ناكات، سجن هەیە لە ساڵی 1950 گیراوە، زیندانیە ساسیەكان ڕێنماییان دەركردووە و دەڵێ 4 شاهێد بێنێ حازر و دوو شاهێد قورئانی بۆ بخوات، كابرا كەس نەماوە، ئەمەیە دروست كردنی موعەرقیل لەبەردەمی نەچوونی زیندانی سیاسی، بۆیە من جارێكی دیكەش تەئكید دەكەمەوە بەڕێوبەرایەتی زیندانیە سیاسیەكان و سیاسەتی وەزارەتی شەهیدان پیادەی دەكات، بۆیە ئەگەر زیادەی حەلقەیەكی دیكە من پێمولیە دەبێتە هۆی عەرقەلەی زیاتر لەبەردەمی زیندانی سیاسیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

خۆی دوو شت هەیە خیلافی لەسەرە، یەکێکیان مەسەلەی ئیداراتە، دووەم، ئەو پێشنیارەی جەنابی وەزیرە، ئەبێ ئەو دووانە یان لە سیاغەکەی خۆتان جێ بکەنەوە و بیدەنە تەسویتەوە بۆ ئەوەی ڕەئی پەرلەمانتارەکان وەربگرین، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو سیاغەیەی دوای وەرگرتنی پێشنیارەکانی ئەندامانی پەرلەمان بەو شکلەیە:

المادة الثانية:

تعدل المادة الرابعة من القانون وتقرا كالاتي:

اولا/ تشكل الوزارة لجان في مراكز المحافظات في الاقليم او اية وحدة ادارية تقتضي وجود اللجنة فيها برئاسة قاضي يرشحه مجلس القضاء في الاقليم وعضوية ممثلي الوزارات الاتية بدرجة مدير للبت في طلبات المشمولين باحكام هذا القانون.

حاڵەتەکانی دیکە بەردەوامە، نازانم ئەم پێشنیارە یان قەبوڵە یان نا؟.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

ئێوە بەو سیاغەیە ڕازین دەربارەی ئیدارات، باشە، بزانن تەدقیقەکەش، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی ئەخیری دەبێتە فەقەرەی 5 (تتولى اللجنة الخاصة القائمة حاليا باعادة تدقيق اضابير المشمولين بهذا القانون).

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

جەنابی کاك فرست هەندێ تێبینی هەیە لەسەرەتاوە، ئێستا دەیەوێ تێبینیەکانی خۆی بڵێ، فەرموو.

بەڕێز فرست احمد (سکرتێری پەرلەمان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەلەو بابەتەکە تەوزیح کرا بەڕاستی، وەزارەت بۆی هەیە پێش ئیحالەی موعامەلە بۆ لیژنەی قەزائی بکات تەدقیقی موعامەلەکە بکات، بزانێ کەموکورتیەکان چیە لەلایەك و بزانێ مەشمولە بە قانون یان مەشمول نیە؟، دوو/ کە قەرار لە هەیئەی قەزائی دەرچوو، قانونەن ئەوە لە بەدیهیاتی قانونە، نابێت هیچ جیهەتێکی غەیرە قەزائی تەدقیقی قەراری جیهاتی قەزائی بکات، باوەڕ ناکەم حقوقیەك لێرە هەبێت بتوانێ ڕەئیەکی عەکسی ئەو ڕەئیە بدات، چونکە ئەوە بەدیهیاتەکە، یەعنی سبەی ئێمە ئەگەر نەسەکی وا دابڕێژین باوەڕ بکەن سوڵتەی قەزائی هیچ حاکمێك تەرشیح ناکات بۆ سەرۆکایەتی ئەو لیجانانە، قەزا قەبوڵ ناکات و قانون نابێت قەزا خازعی تەدقیقی جیهەتەکی غەیرە قەزائی بێ، ئەوە بەدیهیەتە، من حەز دەکەم برادەران بزانن، نوقتەی تر کو مافی وزارەتە پاش دەرچوونی بڕیار هەر کە بڕیاری حاکم

بەدیلی نەبێت، بزانێ ئەو کابرایە مەشمول نیە بەو قانونە یان بڕیارەکە غەڵەت بێت حەقی هەیە داوا بکات لە مەحکەمەی ئیداری تەدقیقی بڕیاری ئەو هەیئەتە بکات، داوای ئیلغای بکات و داوای نەقزی بکات و داوای تەعدیلی بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاکە دووبارە بیخوێننەوە، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الماده 2

تعدل الماده 4 من القانون وتقرأ كالاتى:

اولا/ تشكل الوزارة لجان فى مراكز المحافظات فى الاقليم أو اية وحدة ادارية تقتضى وجود اللجنة فيها برئاسة قاضى يرشحه مجلس القضاء فى الاقليم وعضوية ممثلى الوزارات الاتية بدرجة مدير للبت فى الطلبات المشمولين باحكام هذا القانون.

1/ وزارة شؤون الشهداء والمؤنفلين.

2/ وزارة الداخلية.

3/ وزارة المالية والاقتصاد.

ثانيا/ يثبت السجين او المعتقل السياسى امام اللجنة بالطرق القانونية وفقا لاحكام قانون الاثبات المرقم 107 لسنة 1979 المعدل النافذ فى الاقليم.

ثالثا/ تصدر اللجنة قرارها بالاغلبية وعند تساوى الاراء يرجح الرأى الذى يصوت معه الرئيس ويكون قرارها قابلا للطعن امام المحكمة الادارية وفقا لاحكام قانون مجلس شورى الاقليم رقم 14 لسنة 2008.

رابعا/ تتولى الوزارة رفع القرارات المتخذة من قبل اللجنة الى الوزارات المعنية لاتخاذ المقتضى القانونى بصددها وفقا لاحكام هذا القانون.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە، 61 کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵ دانیە؟ 3 کەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، بەخێر وبەرەکەت، الحمدلله، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر فەرموو.

بەڕێز صباح بيت الله شكرى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 3

تعدل الفقرة اولا من المادة السادسة من القانون وتقرأ كالاتي:

1/ تخصص قطعة ارض سكنية بدون بدل على ان لايكون مستفيدا كسجين سياسي.

2/ تضاف فقرة بتسلسل ثانيا الى المادة السادسة وكالاتي:

يمنح السجين او المعتقل السياسي منحة تساوي مبلغ سلفة العقار التي تصرف للمواطنين.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

فەرموو.

بەڕێز عونی كمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی پێشنیار دەكات ماددەكە لە پرۆژەكە ڕەت بكرێتەوە، ئەسڵی ماددەكە كە لە یاسایەكە دا هاتووە وەك خۆی بمێنێتەوە، ئەمەش لەبەرئەوەی فشارێكی زۆری دارایی دەخاتە سەر حكومەت و پێچەوانەی ڕێوشوێنەكانی پێدانی پێشینەی خانووبەرەیە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

لیژنەی پێشمەرگە، فەرموو.

بەڕێز محمد احمد علی(شارەزووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەكەمان ڕای وایە وەكو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز صباح احمد (ئارام)/ وەزیری شەهیدان و ئەنفالكراوان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە دوو دەقمان بۆ هاتووە هیچی ئەم هەمواركردنەی تێدا نیە، لەبەرئەوەی ئێمە ئامادەنین موناقەشەی بكەین، پێموایە بمێنێتەوە باشە.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، كاك نەریمان، نەسرین خان، كاك لوقمان، كاك عبدالسلام، بێریڤان خان، هاژە خان و كاك سەردار و كاك شڤان، د.احمد، بەفرین خان و كاك حمە سعید، كوێستان خان وكاك ئارام، كاك كاردۆ و كاك عمر عبدالعزیز، كاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەڕاستی دا من لەگەڵ ئەوەم ئەو نەسەی کە خوێندرایەوە بەو ئیمتیازاتانەی ئەقار و بەرامبەر بە قتعەی ئەرز و ئەو شتانە، لەبەرئەوە بەڕاستی ئێمە ناکرێ زیندانیانی سیاسی خۆمان بە کەمتر بگرین لە زیندانیانی سیاسی عیراق، لەبەرئەوە لە یاساکەی عیراق دا ئەو ئیمتیازاتانە بە زیاتریشەوە هاتووە، من پێموایە زیندانیانی سیاسی ئێمە بە تایبەتی ئەوانەی سنووری ماددەی 140 ئەگەر زۆریشیان لێ بکەی نایەن لە کوردستان دا بەڕاستی موعامەلاتی زیندانیانی سیاسی بکەن، من بۆ خۆم کەسی خۆم هەیە، چووە لە خوار کردوویەتی، لەبەرئەوەی ئەو ئیمتیازاتانە لێرە نیە، بەڕاستی خۆش نیە کەسێك کە لە پێناوی ئەو وڵاتە و لە پێناوی ئەو خاکە و ئەو خەڵکە زیندانی سیاسی بووە و لەسەر قەزیەیەکی سیاسی گەورە کە مەسەلەی کوردستانە بەڕاستی بچێ لە بەغداوە ئەم ئیمتیازاتانە وەربگرێ، بۆیە بەڕاستی من لەگەڵ ئەوەم هەمان ئەو ئیمتیازاتانەی بۆ زیندانێکی سیاسی لە حکومەتی عیراقی دابین کراوە بۆ هەرێمی کوردستانیش دابین بکرێ، من پێموایە ئەوە بیانوو نیە کە مەسائیلێکی ئیقتسادی یان مەسەلەیەکی دارایی دەخاتە سەر هەرێمی کوردستان، من پێموایە ئێمە 17٪ ەکە وەردەگرین و ئەوانیش هەمان ئەو حاڵەتەیان هەیە، بۆیە ناکرێ کەمتر لە زیندانیانی سیاسی لە سنووری حکومەتی عیراقی کەمتر وەربگرن، بۆیە داوا دەکەم ئەو ئیمتیازاتانەیان پێ بدرێ، ئەمەش یاسایە و یاساش بۆ ئەمڕۆ دانانرێ، لەوانەیە سبەینێ وەزعی داراییمان باشتر ببێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

نەسرین خان فەرموو.

بەڕێز نەسرین جمال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من بەلامەوە پەسەندە کە ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، هەروەکو هاوکارم کاك نەریمان ئاماژەی پێدا و لیژنەی کاروباری شەهیدان و زیندانیە سیاسیەکانیش خۆیان بە لایانەوە پەسەندە کە ئەم ماددەیە بمێنێتەوە، هەروەکو باسمان کرد زیندانیانی سیاسی ئێمە هیچی کەمتر نیە لە بەغدا ئەگەر لێرە 20 ملیۆنیان دەنێ بە مینحە لە بەغدا مینحەی ژیانیش هەیە کە دەیان دەنێ، یەعنی نەك 20 ملیۆنە بەڵکو 20 ملیۆنەکەشیان بۆ زیاد بکرێ بۆ 30 ملیۆن، لەبەرئەوە ئەوە حەقێکی زیندانیانی سیاسیە کە ئەمە وەکو خۆی بمێنێتەوە و بتوانین بۆیانی دابین بکەین، بۆ بەرچاو ڕوونیشمان ئێستا هەندێ لە زیندانیانی سیاسی کە دەزانن ئەو مینحەیەی هەرێمی کوردستان ناکرێ یاخود کەمە دەچن لە بەغدا موعامەلە تەقدیمی ئەوێ دەکەن و یان موعامەلە تەقدیمی ئەوێ دەکەن بۆ ئەوەی ئەو مینحانەیان شمول بکات، لەبەرئەوە، ئەوە حەقێکی خۆیانە کە دەبێ ئەم ماددەیە بمێنێتەوە و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك لوقمان فەرموو.

بەڕێز لقمان سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەروەکو لای هەمووان ئاشکرایە بەڕاستی زیندانیانی سیاسی توێژێکی قوربانی دەر و تێکۆشەرن کە لێرەدا پێویست ناکات زۆر لەسەری بڕۆین، بەڕاستی ئەو پرۆژەیەی کە کۆمەڵێك پەرلەمانتار پێشکەشیان کردووە، زۆر شتی باشی تیایە لەوەی کە ئەو مینحەیە کە 20 ملیۆنە بدرێ بە زیندانیانی سیاسی، ئەوە زۆر ماددەیەکی باشە و مافی زیندانیانی سیاسیە، من داوا دەکەم کە ئەوە نەبەسترێ بە سلفەی عەقارەوە، چونکە بەڕاستی لەبەرئەوەی زیندانیانی سیاسی لە بەشەکانی تری عیراق ئیمتیازاتێکی زۆریان هەیە، لێرە ئیمتیازاتی زیندانیانی سیاسی بەڕاستی کەمە، بۆیە من داوا دەکەم و هیوادارم هاوڕێیانم پشتگیریم لێ بکەن، کە ئەو مینحە 20 ملیۆنیە موافەقەتی لەسەر بکرێ و نەبەسترێ بە سلفەی عەقارەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك عبدالسلام فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام بەرواری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاتی ئەوە نەماوە موناقەشەیەکی مەزمونەکە بکەین، ئایا ئەوە عەدالەتی ئیجتماعی تێدا یان نا، دەبووایە بیکەین لە رۆژی یەکەم لە قانونەکە، بەڵام من دەبینم ئەم پێشنیارە هیچ نیە غەیری ئەوەڵەن بکرێتە ئەوەڵەن وسانیەن، من نازانم حیکمەت تێدا چیە، ئەگەر مەسەلە ئەو نیقاشەیە ئەوە کەیە مەنحی هی مەبلەغ ئەو مەعنایە نادات کە مینحەیە، شتی وا نیە، ئەوەی عەرەبی دەزانێ مینحە وازحە، بۆیە من نازانم ئەو تەعدیلە هەدەفەکەی چیە؟، تەئکیدە لەوەی پارەکە بەلاش وەربگرێت مواتنی تریش بیگەڕێنیتەوە، ئەسڵەن من لەگەڵ ماددەکە ئەو ئەساسە نیمە هەر نەبیت، بۆیە ئەو تەعدیلە بە تەسەوری من هیچ ئیزافە ناکرێ بۆیە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

بێریڤان خان فەرموو.

بەڕێز بێریڤان سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە لیژنەی پێشمەرگە و شەهیدان دەکەم بەوەی کە دەڵێن ئەو ماددەیە بمێنێتەوە بەڕای منیش بمێنێتەوە، چونکە خۆی پرۆژە یاسایەکەی ناوی ئیمتیازاتە، ئەمە چۆن دەبێ ئیمتیازەکی لێ بسێنینەوە؟، لەبەرئەوەی لەگەڵ ئەوەم کە ئەو ئیمتیازاتەیان بدرێتێ کە مینحە جێ بەجێ بکەن و بۆ ئەوەی بتوانن خانووەکان بکەن، چونکە من زیندانی سیاسی دەناسم کە حوکمەکەی 20 ساڵ بووە و ئێستا لە خانووی کرێیە و ئەگەر ئەرزیشی پێ بدرێ و پارەی نەدرێتێ ئەگەر بە مینحەش بێت ناتوانن خانوو دروست بکەن، بۆیە بە زەروری دەزانم کە ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

هاژە خان فەرموو.

بەڕێز هاژە سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتگیری لەو نەسە دەکەم کە لە هەمواری پرۆژەکە دا هاتووە، ئەویش بە پێدانی مینحەکەیە، چونکە بەڕاستی ئێمە و زۆر لە هاوکارانیشم باسیان کرد، پێدانی مینحە لێرە لیژنەی یاسایی باس لەوە دەکات کە فشاری دارایی دەخاتە سەر حکومەت، بەڵام من پێموایە حکومەت مولزەمە بە خۆشگوزەران کردنی ئەو چین و توێژانەی کە زیاتر زەرەرمەند بوون لە کۆمەڵگاکەدا، بۆیە پێویستە ئەو مینحەیان پێ بدرێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی دا زیندانیانی سیاسی هەموومان دەزانین ئەو تێکۆشەرانە بوون کەلە ڕۆژە سەخت و دژوارەکان دا بە گیانی خۆیان، بە جەستەی خۆیان مقاوەمەی سەرسەختانەیان بەرامبەر بە فاشیەکان دەکرد، یەعنی خەڵکێکی زۆر لەم وڵاتەی ئێمە موستەفید بووە، بە چ حەقێك ئەمان موستەفید نەبوون؟، روحی یاساکە، بەڕاستی روحی یاسایەکە ئەوەیە کە ماف و ئیمتیازاتیان بۆ دابین بکەی، کەوا بوو من پرسیار دەکەم، ئێمە ئەم یاسایەمان بۆچی دەرکردووە بەدەر لە ماف و ئیمتیازات؟ بۆچی دەرمان کردووە؟ ئەم هەموو موناقەشەیە، دوو مانگە ئێمە خەریکین وپێشتر لە پارەوە لە ساڵی 2011 ەوە ئێمە یاسایەکمان دەرکردووە بە بێ ئەوەی یەك حەرفی لێ جێ بەجێ بووبێ، لەبەرئەوە من داواتان لێ دەکەم زیندانیانی سیاسی زۆر لەوە زیاتر دەهێنن، زیندانیانی سیاسی بەڕاستی ئەو قارەمانانەن کە ئەم ڕۆژگارەیان دروست کردووە لە دوای شەهیدانەوە، شەهیدی زیندوون کاکە، هەیانە کە تاوەکو ئێستا کە من دەیناسم ناسکترین و عەزیزترین ئەعزای خۆی لە دەست داوە، یەعنی 20 ملیۆن دینار لەم وڵاتە موستەفید بووە، بۆیە من داواتان لێ دەکەم هەموو مان ڕەئی بدەین بۆ ئەو 20 ملیۆن و بۆ ئەو ئەرزەی کە لە یاسایەکە هاتووە و یاساکەش هەر ئەوەیە کە باسی لێوە کراوە و زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك شڤان فەرموو.

بەڕێز شڤان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حەقیقەتەن ئەم یاسایەی زیندانیانی سیاسی تابعێکی تەمامەن شیعی پێوە دیار بوو کە ئێمە نەقڵی کوردستانمان کرد بە هەمان نەزرە و بە هەمان تەعامول کە کە بەغدا و شیعە بۆ خەڵکی خۆیان دەکرد،

ئێمە لە كوردستان بەو شێوەیە جێ بەجێمان كرد، ئەمە جانبێكی زۆر باشە ئەگەر خزمەت بە شەریحەیەك بكەین كە زیندانیانی سیاسیە، بەڵام لەسەر حسابی كێ، ئایا دەزانن ئەولەویەت بۆ شەهیدانە، هەمووومان موتەفقین لەسەر ئەوەی دەرەجە یەك شەهید ئەوجا زیندانی سیاسی، هیچ خلافمان لەسەر ئەوە نیە، هەمووومان، ئایا دەزانن ئەم یاسایە چەند تاغیە لەسەر ئیمتیازاتی شەهیدان، بەو مەعنایەش نیە كە من دژی زیندانیانی سیاسی و مافەكانی ئەوان بم، بەڵام ئەگەر چاكی ناكەین با خراپی نەكەین، یەعنی با هەزارەها كەسوكاری شەهیدان لێمان تورە نەبن، ئەگەر سەقف و ئیمتیازاتی شەهیدان نەیەنینە ئەو ئاستەی كە شایستەی خزمەت و خەبات و قوربانی دانی وان بێت، ئێمە لەسەر حسابی ئەوان ئیمتیازات بە شەریحەیەكی دیكە نەدەین كە قەد بەو مەعنایە نا تیكراری دەكەمەوە كە من دژی ئەوان بم، بەڵام زۆر، زۆر خەتەرە و زۆر تاغیە، دووەمیش خسوسیەتی ئێمە وەكو كورد و كوردستان بەو مەعنایە نیە كە هەر یاسایەك لە بەغدا دەربچێ ئێمە تەبق ئەسڵ ئێمە لێرە جێ بەجێ ی بكەین، ئێمە 17٪مان سابتە وەكو حەرارەتی زیبەق سابتە، بەغدا لە ئیمتیازات و لە موخەسەسات و لەو شتانە هیچ سنوورێكی نیە، هیچ مەشروعێكی نیە، بۆیە هەمووی دەكاتە موخەسەسات و ئیمتیازات، دیسانەوە تیكرار دەكەمەوە كە بەو مەعنایە نیە كە من دژی بەرژەوەندی ئەوان بم، بۆیە من لەگەڵ ئەوەمە وەكو شەهیدان ئەو مینحەیە نەمێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

د.احمد فەرمووو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پێموایە كە ئەو هەمواركردنە هیچ ئیزافەیەكی نەكردووە، چونكە تەنها بڕگەی یەكەمی لە ماددەی 6 كردووەتە دوو فەقەرە، هیچ زیادەیەكی نەكردووە، منیش لەگەڵ ئەوەم ئەسڵی یاسایەكە وەكو خۆی بمێنێتەوە، لەڕاستی دا مەسەلەی زیندانی سیاسی ماددەیەكی ریعایەت كردنی زیندانی سیاسی ماددەیەكی دەستووریە، ماددەی 132 لە دەستوور دەڵێ (تكفل الدولة رعاية ذوي الشهداء والسجناء السياسيين والمتضررين من الممارسات التعسفية للنظام الدكتاتوري البائد) ئەمەش بە یاسا ڕێك دەخرێ، دیارە ئەمان یاسایان بۆ دەركردووە، ئەوەی كە لە دەستوور هاتبێ تەنها بۆ بەغدا نیە، بەڵكو بۆ هەموو ئەنحای عیراقە و بۆ ئیقلیمی كوردستانیش، لەبەرئەوە من لەگەڵ ئەوەم ئەوەی كە هاتووە لە ماددەی 6 لە یاسایەكە ئەگەر كەم نەبێ زیاد نیە، لەبەرئەوە لەگەڵ ئەوەمە وەكو خۆی بمێنێتەوە، بەڕاستی خۆی هەموار كردنەكەش هیچ ئەعبایەكی مالی دروست ناكات، وەكو ئەوەی كە لە ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی دا هاتووە و كە من نازانم ئاگام لێی نەبوو و ئیمزام نەكردووە، هیچ فشارێك دروست ناكات، چونكە لەوێش بە هەمان شێوە هاتووە، دەڵێ (پارچەیەك زەوی نیشتەجێ بوونی بێ بەرامبەر پێ دەدرێ بە مەرجێك پێشووتر وەكو زیندانی كراوی سیاسی سوودمەند نەبووبێ، پێشینەكەشی هەر لەگەڵ دایە، نازانم ئەعبای مالی هیچ دروست ناكات،

بەس من یەك پێشنیارم هەیە، یەك زیاد کردنی بۆ بکرێ، باس لە پێشینە کرا، کە باس لەوە کرا کە ئەو برە پارەیەی کە پێی دەدرێ، لەگەڵ برِی پێشینەی عەقار بۆ بینایەکی نیشتەجێ بوون هاوتا بێ، من لەگەڵ ئەوەم، چونکە ئێمە لە یاسای بودجەدا ئەو مەسەلەیەمان کرد بە دوو برِگە، ئەوانەی کە لە ناوچە زەرەرمەندەکانن 25 ملیۆنیان پێ دەدرێ لە شارەکان 20 ملیۆنە، لەبەرئەوە من لەگەڵ ئەوەم کە ئەو فەقەرەی یەکەمە هەموار بکەین بەو شێوەیە، لەگەڵ پێشینەیەك کە برِەکەی لەگەڵ بەرزترین پلەی پێشینەی عەقار بۆ بینای یەکەیەکی نیشتەجێ بوون هاوتا بێ بۆ ئەوەی لایەنی زۆرەکە ئەگەر لە شاریش دابنیشێ لایەنی زۆرەکەی پێ بدرێ کە دەکاتە 25 ملیۆن دینار، زۆرسوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

بەفرین خان فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، لەڕاستی دا گیراوان و ڕاگیراوانی سیاسی بەشێکی قوربانی دەری نێو بزووتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کوردستانن، بەشێکن لەو سەروەریانەی ئەمڕۆ لە کوردستان تۆمار کراون، دەتوانین بڵێین دۆکیۆمێنتێکی زیندوو و بەرجەستەن لەبەرامبەر ئەو زوڵم و زۆر وستەمانەی کە لە بەرامبەر گەلەکەمان لە ڕابردوودا لە سەر دەستی رژێمە یەك لە دوای یەکەکان کراوە، بۆیە پێویستە ژیانێکی شایستەیان بۆ فەراهەم بکرێ، زیندانیانی سیاسیش هەروەك شەهیدە سەربەرزەکان و وەکو پێشمەرگە دێرینەکان پێموایە هاوشانن لە بەدیهێنانی ئەو دەسکەوتانەی کە ئەمڕۆ لە هەرێمی کوردستان دا هەن و گەلی کورد لەسایەی دا حەساوەتەوە، بۆیە من پشتگیری هەمواری ئەو ماددەیە دەکەم کە لە ئەسڵی ماددەکە هاتووە بە پێدانی ئەو مینحەیە لەبەرئەوەی کە یاسای شەهید و ئەنفالکراوان واتە لە ئیمتیازاتی شەهید و ئەنفالکراوان دا هاتووە کە خیزانی شەهیدی خەباتگێڕی یان ئەنفالکراو مافی پێدانی یەکەیەکی نیشتەجێ بوون یانیش پارچەیەك زەوی هەیە بە هەمان شێوە لە یاسای ئیمتیازاتی پێشمەرگەش دا هاتووە کە کار دەکرێ بۆ پێدانی یەکەیەکی نیشتەجێ بوون بەو کەسانەی کەوا نیانە، بۆیە منیش پشتگیری پێدانی ئەو مینحەیە دەکەم، ئەگەریش دەڵێن وەڵڵا ئەمە قورسایی دارایی لەسەر هەرێمی کوردستان و بودجە دروست دەکات لە توانای حکومەت دانیە کە 17 تا 18 هەزار کەس خۆی بە زیندانی سیاسی تۆمار کردووە و لەوانەیە لە داهاتووشدا زیاتر بێ، بۆیە من پێشنیار دەکەم، بۆیە وەکو ئەو دوو یاسایەی دیکەی لێ بێتەوە، وەکو ماف و ئیمتیازاتی شەهیدی خەباتگێڕ و ئەنفالکراوەکان و پێشمەرگەی سەنگەر دەکرێ ئەوانیش یەکەیەکی نیشتەجێ بوون یان پارچەیەك زەویان پێ بدرێ بە تایبەتی ئەوانەی کە نیانە، بەڵام ئەوەی کە موشکیلە لێرەدا ڕێنمایی ئەوانەی کە زەویەکانیان فرۆشتووەتەوە ناتوانن

سوودمەند بن لە پێدانی ئەم مینحەیە یان ئەم پێشینەی کە پێیان دراوە، بۆیە پێویستە وەزارەت پێداچوونەوە بە ڕێنماییەکانی خۆی بکات دا لە دوای پەسەند کردنی ئەم هەموارەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان)؛

کاک حەمە سعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتگیری لیژنەی پێشمەرگە و قوربانیانی جینۆساید دەکەم کە ماددەکە بمێنێتەوە و زیندانیان ئەو ئیمتیازەیان پێ بدرێ، بەڕاستی ژمارەی زیندانیان مەحدودە، یەعنی بارگرانی دروست ناکات، ژمارەیەکی دیاری کراوە، کە هیوادارم کە گەلی کوردستان تووشی زیندانی هیچ زیندانێکی سیاسی نەبێتەوە، سنووردارە و کە هیوادارم ئەم سنووردارییە زیاد نەکرێ بۆ ئیعتباراتی تر، بۆیە انشاءالله ئەو ئیمتیازە حەقی خۆیانە شەهیدی ئێستان و، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان)؛

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتگیری لە پرۆژە پێشنیار کراوەکە دەکەم، کە ئەو 20 ملیۆنە نەبەسترێتەوە بە مەسەلەی پێشینەی خانووبەرەوە، ئەو 20 ملیۆنە بیاندرێتێ وەکو مینحەیەك هەموو زیندانێکی سیاسی بگرێتەوە، هۆکارەکەشی هاوڕێیانم ڕوونیان کردەوە، من دوو بڕگە زیاد دەکەم و داوا دەکەم و پێشنیار دەکەم کە زیاد بکرێ کە کۆمکاری زیندانیە سیاسیەکان پێشنیاریان کردووە، یەکەم/ هەروەکو چۆن بەشێك لە چین و توێژەکان، بۆ نموونە منالی شەهید و کەم ئەندام و خوێندنی زانکۆ ئەهلیەکان حکومەت تەکالیفەکەی دەگرێتە ئەستۆ، منالی زیندانی سیاسی ئەوەی بۆ بکرێ، هەروەها نەخۆشەکانیان لە خەستەخانەی حکومی و ئەهلی تەکالیفەکەی حکومەت بیگرێتە ئەستۆ هەروەك ئەو چین و توێژانەش کە بۆیان کراوە و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان)؛

کاک ئارام فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت (ئارام)؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی لە قسەکانی هاوکارەکانم دەکەم و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان)؛

کاک عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامە بەڕێزەکان من ناچمەوە تەفسیڵی دەوری زیندانی سیاسی، ڕۆڵی شەهیدە سەربەرزەکانیش کەم نانرخێنم، بەڵام ئێمە وەکو ناحیە یاساییەکەی سەیرێکی بکەین، من لە ڕاپۆرتەکەی لیژنەی یاسایی دا ڕەئیەکی موخالفم هەیە تیایدا، ئەسڵەن لە ئەسڵی پڕۆژەکە و ئەسڵی یاسایەکە هاتووە کە لە ماددەی 6 ی دا لە فەقەرەی 1 دا کە دەڵێ قیتعەیەك ئەرز بدرێ بە سەجینی سیاسی و مینحەیەك موساوی (مبلغ مساوی لمبلغ سلفة العقار لبناء وحدة سكنية) هەدەفی موشەریع لێرە دەڵێ (منحة مبلغ مساوي لمبلغ سلفة العقار)، یەعنی (من حيث المبلغ) یەعنی لە بڕەکە موساوی بێ بۆ بڕی قەرزە عەقاریەکە، نەك لە شروتدا موساوی بێ بۆ شروتی دانی قەرزی عەقاری وە هەدەفی موشەریع ئەوەیە وەکو برادەران باسیان لەسەری کرد خزمەتکردنی ئەو چینەیە کە پێی دەوترێ زیندانی سیاسی، ئەگەر نا یاسایەکە خۆی لە ئەسڵدا ئیمتیاز و حقوقی زیندانی سیاسیە، لێرە ئەگەر ئێمە بێین سەیری بکەین، زیندانی سیاسی هەیە 5 ساڵ لەمەوپێش و 10 ساڵ لەمەوپێش، خانوویەکی کردووە و بەهەر شێوەیەك بێ بە قەرز و قۆڵە بێ، بە یارمەتی بێ و بە مەعاش بێ بە هەر شتێ بێ خانوویەکی کردووە، ئێستا خانوو ناتوانێ بکات، کە نەیتوانی خانوو بکات، چونکە بەگوێرەی ئەو یاسایە دەڵێ نابێ موستەفید بووبێ وەکو سەجینی سیاسی لە قیتعە ئەرزەکە، وە مینحەکەش شەرتی بینای وەحدەی سەکەنیە، کەواتە ئەم کەسە کە پێنج ساڵ لەمەوپێش پێش دەرکردنی ئەم یاسایە خانووی کردووە موستەفید نابێ لە مینحە عەقاریەکە کێ موستەفید دەبێ ئەگەر من بێم ئێستا خانوویەك دەکەم و زیندانێکی سیاسی ئەمڕۆ بێ خانوویەك بکات لەو زەویەی کە وەری گرتووە، هەم قەرزی عەقاریەکەش وەردەگرێ و هەم مینحەکەش وەردەگرێ، ئەمە ناعەدالەتیەك دروست دەکات، جیاوازیە لە نێوان زیندانیە سیاسیەکان، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان لە تەعلیماتی ژمارە 10 ی ساڵی 2011 بە نەسی سەریح، ئەنجومەنی وەزیران ئیشارەتی پێیداوە، هیچ مەناعەتێکی نەبووە لە مینحەکە، وەکو ڕاپۆرتەکەی لیژنە هیڵی ئەعبائی مالی دروست دەکات، خۆ ئەگەر ئەعبائی مالی دروست بکردایە یاسایەکە تەسدیق نەدەبوو وەکو تەسدیقی مەجلسی وزەرا ناڕەزامەندی خۆی لەسەر دەربڕی، بە پێچەوانەوە لە ماددەی 6 ی تەعلیمات نیزامی ژمارە 10 ی ساڵی 2011 باس لەوە دەکات دەڵێ وای وردکردووەتەوە و وای حەقەکەی داوەتێ دەڵێ میراتگرەکانیشیان لە فەقەرە یەك و فەقەرە 3 مەشمولن بەم مینحە و بەم ئیمتیازەی کە دەدرێ، لەبەرئەوە من ڕام وایە و بۆ خۆم ڕەئیم لەگەڵ ڕەئی ئەو بەڕێزانەیە کە مینحەی 20 ملیۆنەکەی بدرێتێ، ئەگەر ئێمە ڕەچاوی یاسایەکە لە بەغدا ئیمتیازاتی زیندانی سیاسی زۆر لەوە زیاترە وەکو هەندێ لە برادەران باسیان کرد ئێمە دەیبیستین زۆر کەس چوون لە کەرکووك و لە شوێنەکانی دەرەوەی هەرێم خۆیان دەنووسن ئەمە کارێکی باش نیە، ئەمە کەم کردنەوەیە لە شان و باڵی زیندانیانی سیاسی کوردستان، لەبەرئەوە پێویستە وەك پڕۆژەکە بڕوا بەڕێوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەڕای پشتگیری لە قسەکانی نەسرین خان و کاك نەریمان، من دەمەوێ ڕوونکردنەوەیەکم دەست بکەوێ لەلایەن لیژنەی یاسایی و لیژنەی پێشمەرگە کە لەوێ دانیشتوون، لێرەکە دەوترێ پارچەیەك زەوی پێ دەدرێ بە بێ بەرامبەر، دواتر لە بەشی دووەم دەڵێ ئەگەر هاتو پێشتر سوودمەند نەبووبێ، ئەم بێ بەرامبەرە تا ڕادەیەك مەتاتیە، یەعنی ئەمە ڕوونکردنەوەمان دەوێ کە دەوترێ بێ بەرامبەر ئایا مینحەیە؟، چونکە ئەگەر مینحە بێ لە بەشی دووەمی رستەکە بەتاڵ دەکاتەوە، کەواتە ئەگەر پێشتریش سوودمەند بووبێ جارێکی تر هەر دەتوانێ سوودمەند بێتەوە وەکو زیندانی سیاسی؟، ئەمە لێرە لەم بێ بەرامبەرە پێویستە ڕوون بکرێتەوە، بە نیسبەت بەشی دووەمەوە ڕوونکردنەوەیەکی تر ئەم مینحەیەی کە بلێین لەناو هەموارەکە بوونی هەیە ئایا زیندانیانی سیاسی پێشووتریش، چونکە ئێمە دەزانین یاسایەکە کە دەردەچێ لە ڕۆژی دەرچوونیەوە جێ بەجێ دەکرێ، ئایا ئەوانەی پێشتووتریش هەمان مینحە سوودمەند دەبن لێی؟ چونکە من پێشنیار دەکەم بە هەمان شێوە ئەوانەی پێشووتریش سوودمەند بن لەو مینحەیەی کە ئێمە دواتر دەنگی لەسەر دەدەین، بە نیسبەت هاوسەنگی ڕاگرتن ئەگەر ئێمە بمانەوێ دادپەروەری لە نێوان شەهیدان و زیندانیانی سیاسی دا ڕابگرین، ڕاستە زیندانیانی سیاسی شەهیدی زیندوون و زۆر لەوە زیاتر پێویستە ئێمە خزمەت و ماف و ئیمتیازیان بۆ دابین بکەین، بەڵام ئەگەر بمانەوێ تاڕادەیەك دادپەروەر بین، ئێستا یاسای هەمواری شەهیدان لە پەرلەمانی کوردستانە، ئێمە دەتوانین لە ڕێگەی هەموارەکەوە بتوانین مووچە و هەموو ئیمتیازەکانی کەسوکاری شەهیدانیش بەرزتر بکەینەوە، چونکە ئەمە دەگەڕێتەوە بۆ دەنگی پەرلەمانتارە بەڕێزەکان نەك ئێمە بێین جارێکی تر ماف و ئیمتیازی زیندانیانی سیاسی کەم بکەینەوە، پێویستە بەرزتری بکەینەوە، پشتگیری هەردوو پێشنیارەکەی کوێستان خانیش دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

لیژنەی هاوبەش؟ کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد احمد علی (شارەزووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها کوێستان خان پێشنیارێکی تازەی هێنا، ئێستا من تەئیکد لە جەنابی دەکەمەوە لە یاسایەکە هەیە، ئەو دوو پێشنیارەی کە جەنابی باسی کرد، یەك/ ئەمە قبوڵە دیراساتی عولیا بە بێ ئیستسنای عومر (تتحمل الحكومة نفقات دراسته أو احد أولاده فی احدی الجامعات)(تتحمل الحكومة تكاليف المعالجات فی المستشفيات الحكومية) جا من تەوزیحێکی دیکە بدەم، ئێمە ئەم تەعدیلە کە هاتووە، من چوومەتە کۆمکاری

زیندانیە سیاسیەکان، کاك احمد تەعدیلێکی کردووە، ئەو دوو، سێ ئیزافەی بۆ کردووە، ئەگینا لە یاسایەکە هەیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کوێستان خان فەرمووو.

بەڕێز کوێستان محمد عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ڕوونکردنەوەی ئەوەی یاسایەك ڕاستە، یەك منالە، من دەڵێم منالەکانی، دووەم/ دەڵێ لە خەستەخانەی حکومی خۆی بە خۆڕایی و بێ بەرامبەرە، من دەڵێم لە خەستەخانەی ئەهلی یان ئەگەر بکرێت ئێستا خەستەخانەیەکی تایبەت هەیە بە شەهیدان، زیندانی سیاسیش بگرێتەوە، نەشتەرگەریشیان بۆ دەکرێ، کۆمەڵێك ئەشیعە وئەوانەشیان بۆ دەکرێ، لەبەرئەوەی ئەو حکومی باس دەکات من دەڵێم ئەهلی، حکومی خۆی بەلاشە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك عونی فەرمووو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاری ئەندامانی بەڕێز حەسر کرابوو لەبەرئەوەی بەشێکیان پشتگیری لە پرۆژەی هەموار کردنەکە دەکەن، بەشێکی تریان داوایان کرد ئەسڵی ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە، لێرە پێش ئەوەی سیاغەی ئەو پێشنیارە بکەین، داوا لە سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکەم پێشنیاری یەکەم کە داوا دەکەن پرۆژەکە وەکو ئەوەی کە تەقدیم کراوە وەکو خۆی بمێنێتەوە، چونکە سیاغەکەی موەفەق نیە لەگەڵ ڕێزم بۆ پێشکەشکارانی پێشنیارەکە، هەتا بتوانین سیاغەی بکەین، لەبەرئەوە پێموایە ماددەکە رەفز بکرێتەوە بۆ پێشنیاری یەکەم.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ پرۆژە پێشکەشکراوەکە کە پرۆژەی تەعدیلی پێ دەوترێ، 12 کەس تەئیدی ئەوەی کرد کە ئەوەی لە پرۆژە تەعدیل کراوەکە هەیە بەجێ بگەیەنرێ، سێ کەس داوای کرد بچێتەوە ئەسڵی یاسایەکە، بەواتا مینحەکە کە لە پرۆژەکە هاتووە لەگەڵ ئەرزەکە جیا کراوەتەوە بۆتە دوو فەقەرە ئەوە 12 کەس دەنگی لەسەر داوە، دەڵێ دەنگی بۆ بدرێ، سێ کەس دەڵێ نا با وەکو ئەسڵی یاسایەکە بمێنێتەوە، لەبەرئەوە

پێویستە ئێستا ئەو 12 بەڕێزەی کە داوایان کردووە ڕەئیەکەی لیژنەی یاسایی قبوڵ نەکرێ، ڕەئی پرۆژەکە قەبوڵ بکرێ و بخرێتە دەنگدانەوە و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

ئێستا دوو ڕەئی هەیە، ڕەئیەکیان دەڵێ وەکو خۆی بمێنێتەوە، ڕەئیەکیان دەڵێ هەموار بکرێ ماددەکە، ئێستا ئەوەی کە دوورترە، هەموار کردنەکە دوورترە، نا کاکە وەکو خۆی بمێنێ ئەوە سابتە، کاك فرست فەرمووو.

بەڕێز فرست احمد (سکرتێری پەرلەمان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەموار کردنەکە دەخەینە دەنگدان، ئەگەر دەنگی نەهێنا مەعنای ئەسڵەکە وەکو خۆی دەمێنێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

هاژە خان فەرمووو.

بەڕێز هاژە سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەك مولاحەزە هەیە بەڕاستی لە ئەسڵی یاسایەکە هاتووە بە عەرەبیەکەی دەڵێ لەگەڵ پێشینەیەك، بە کوردیەکەی بە عەرەبیەکەی مینحە، فەرقی هەیە لەگەڵ مینحە، مولاحەزەیەکی تر ئێستا ئەگەر ئێمە ئەو پرۆژە یاسایەی کە لە هەموارکردنەکە هاتووە ئەگەر بیکەین بە دوو فەقەرە، ئێمە ئەو وارسی زیندانی کراوی سیاسی مەحروم دەکەین لە پێشینەکە، چونکە لە ئەسڵی یاسایەکە هاتووە لە 10 دەڵێ ماف و ئیمتیازاتی مردووەکان ئەوانەی کە لە هەردوو بڕگەی یەکەم و سێیەم، واتە ئەگەر ئەوە ئیزافە بکەین ئەوا نایانگرێتەوە، بۆیە دەبێ بکرێت بە یەك بڕگە، بڕگەی تر زیاد نەکرێ، چونکە ئەوانە مەحروم دەبن لە مینحەکە و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

عەرەبیەکە موتەبەعە، ئیعتمادی لەسەر دەکرێ، بە مینحە و بە سلفە هاتووە بە هەردوو بەشەکە، ئەمەی کە لە پرۆژە تەعدیل کراوەکەی ئێستا پێشکەش کرابوو جیاشی کردووەتەوە و برادەران 12 کەس دەنگی لەسەر ئەوە دا لەبەئەوە پێویستە پرۆژە تەعدیل کراوەکە بخەیتە دەنگدانەوە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك عبدالسلام فەرمووو.

بەڕێز عبدالسلام بەرواری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من جارێکی تر دەبێ بگەڕێمەوە عەقلی بچووکی خۆم، من وا تێ گەیشتوومە ئەو سێ ساڵە، یاسایەك هەیە و پێشنیارێکی پێشکەشکردووە بە هەموارکردنی ماددەیەك، واتە مەوزوعی دەنگدان و موناقەشەمان ئەو پێشنیارەی هەموارکردنی ماددەیەکە ئێستا پێشنیار هاتن، دوورترین پێشنیار ئەوەیە کە دەڵێت ئەم ماددەیەی لە پرۆژەکە هاتووە ڕەد بکرێ، واتە یەکەمین شتی کە دەنگی لەسەر دەدەین ئەوەی دوورە لە ئەسڵی پرۆژە یاسایەکە، پرۆژە یاسایەکە دەڵێ ماددەیەك هەموار بکرێ، واتە نابێت ئەو خودی ئەوە ئەوەڵ جار بخرێتە دەنگدان، ڕەئیەك هەیە لە دژی ئەم ماددە ئەسڵیەکەی پرۆژە یاسایەکەیە، ئەو دوورە بەڕەئی من واتێ گەیشتوومە من تەسەور دەکەم.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا پرۆژە تەعدیل کراوەکە ئەوەی کە ناوی (مشروع قانون التعدیل الاول لقانون امتیازات السجناء والمعتقلین السیاسیین) دەبێ ئەمە بخەیتە دەنگدانەوە، ئەگەر ئەمە دەنگی هێنا ئەوە تەعدیلەکە ڕۆیشتووە و دەنگی نەهێنا، ئەوا ئەسڵی ماددەکە لە شوێنی خۆی دەمێنێتەوە وەکو خۆی و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

جەنابی وەزیر فەرمووو.

بەڕێز صباح احمد (ئارام)/ (وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا تەماشاکە ئێمە وەکو وەزارەت ئاگامان لێی نیە لەم تەعدیلە کە نەهاتووە پێمان وایە وەکو خۆی بمێنێتەوە، بەڕێزان لیژنەی یاسایی و لیژنەی پێشمەرگەش هەمان ڕەئیان هەیە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە، بڕگەی ئەساسی لێرە لەم ئامادەییە باوەڕیان وایە ئەگەر پێداویستیەك هەبوو بۆ گۆڕانکاری، ئێمە پێشنیارمان وایە لە داهاتوو دیراسە بکرێ و هەموار بکرێتەوە، بەڵام ئێستا بەم سەرپێیە ئێمە ناتوانین هیچ بکەین.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەوەی تێی گەیشتم تەعدیلەکە لەسەر ئەوەیە کە مینحەکە جیا بکرێتەوە، ئەمە بابەتێکیانە، چۆنیەتی مامەڵە کردنەکەی لەگەڵ ئەم بابەتە بە باوەڕی من دەبێ بەم شێوەیە بێ، ئایا لە ئەسڵدا ئێمە لەگەڵ هەموارین یان نا؟، پاش ئەوە چەند پێنشیارێك هەبوو، پێشنیارەکان بە پێی دووری و نزیکیان بخرێنە دەنگدانەوە، بەو شێوەیە بەڕێوەبچێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی لە ئەسڵی پرۆژەکە هاتووە باس لە دوو بابەت دەکات، لە یەك فەقەرە، پێدانی پارچە زەویەکە لەگەڵ سلفەی عەقار وەکو مینحە، نازانم تەعدیل کردنەکە بە چ مەبەستێك کراوە؟ تەنها ئەوەی لە خاڵی یەکەمی ئەسڵی یاسایەکە هاتووە کردوویەتە دوو بڕگە، پێویست بەو تەعدیلە ناکات، کە ئێمە دەڵێین لەگەڵ ئەسڵی قانونەکە بین، مانای ئەوە نیە دژی ئەوە بین کە پارچە زەوی بدرێتە زیندانی سیاسی، یاخود مینحەکەیان بدرێتێ، لەبەرئەوەی ئەو دوو مافە تەسبیت کراوە لە بڕگەی 1 ی ماددەی 6 ئەسڵی یاسایەکە، تەعدیل کردنەکە تەنها یەك مەفهومە، یەك بڕگەی یەکەمە، کراوەتە دوو بڕگە کە یەکەم و دووەمە، لەبەرئەوە داوامان کردووە کە پێویست بەتەعدیلەکە ناکا و لەسەر ئەسڵی یاسایەکە بمێنینەوە، لەبەرئەوەی هەردوو ماف چەسپێنراوە لە بڕگەی یەکەمی ماددەی 6 بۆ زیندانی سیاسی، هەر ئەوەندەیە و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بۆیە داوای ئەو هەموارکردنەمان کردووە، کە جەخت لەو ئیمتیازاتانە بکەینەوە، یەعنی ئەگەر وەکو یاسایەکەیە ئێمە بۆچی ئەمەمان پێشکەش کردووە و هەموو ئەو ئەندام پەرلەمانە بەڕێزانە تەئیدیان کردووین، یەعنی جەخت کردنەوەیە لە مینحەکە، ئەو مینحەیە ئێستا کاك عمر زۆر جوانی باس کرد، خۆ ئەوەش قانونیە، ئەوە ئێمە هیچ لە قانون نازانین.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

لیژنەی یاسایی، ئەوە بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئەو بڕگەیە بخرێتە دەنگدان سیاغەکە قانونی نیە، دەبێ چاکی بکەینەوە، بەڵام پێش ئەوەی سیاغەکەی بکەینەوە، ....

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

ئێستا كاكە دوو بۆچوون هەیە، هەموار بكرێ، هەندێكیشیان دەڵێن ئەسڵەكەی بمێنێتەوە، دوورەكەی هەموار كردنەكەیە، كێ لەگەڵ ئەوە دایە هەموار بكرێت، تكایە دەست بەرز بكاتەوە، 27 كەس لەگەڵ دایە هەموار بكرێ، كێ لەگەڵ دایە لەگەڵ ئەسڵی ماددەكە بێ، تكایە دەست بەرزبكاتەوە؟ 31 كەس لەگەڵ ئەسڵی ماددەكە دایە، كەواتە بە زۆرینەی دەنگ ئەسڵی ماددەكە وەكو خۆی مایەوە،كاك صباح فەرموو.

بەڕێز صباح بیت الله شكری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مادة مضافة وتقرأ كالاتي:

تشكل مديرية عامة لشؤون السجناء والمعتقلين السياسيين وترتبط بالوزارة يرأسها مدير عام حاصل على شهادة جامعية اولية ومن ذوي الخبرة والاختصاص وتتألف من المديريات التالية:

1/ مديرية الادارة والذاتية.

2/ مديرية الحسابات والتدقيق.

3/ مديرية الاحصاء والتخطيط.

4/ مديرية الخدمات وشؤون السجناء والمعتقلين السياسيين في المحافظات.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

فەرموو.

بەڕێز محمد احمد علی(شارەزووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی 4:

لیژنە پێشنیار دەكات زیاد كردنی ماددەیەك بۆ یاسایەكە و بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

پێكهێنانی بەڕێوبەرایەتیەكی گشتی زیندانی كراو و ڕاگیراوانی سیاسی و بەستنەوەی بە وەزارەتی كاروباری شەهیدان و ئەنفالكراوان، بەڕێوەبەرەكەی هەڵگری بڕوانامەی زانكۆیی بێ و خاوەنی شارەزایی و پسپۆری بێت و لەم بەڕێوبەرایەتیانە پێك دێت:

1/ بەڕێوبەرایەتی بەڕێوەبردن و خۆیەتی.

2/ بەڕێوبەرایەتی ژمێریاری وردبینی.

3/ بەڕێوبەرایەتی ئامار و پلاندانان.

4/ بەڕێوبەرایەتی خزمەتگوزاری و كاروباری زیندانیان و گیراوانی سیاسی لە پارێزگاكانی هەرێم و ئیدارەی گەرمیان.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

لیژنەی یاسایی؟ كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی داوا دەکات ماددەکە ئیلغا بکرێ، لەبەرئەوەی بابەتەکە پەیوەستە بە هەموارکردنی یاسای وەزارەتی شەهید و ئەنفالکراوەکان ژمارە 8 ی ساڵی 2006.

ئەوە لێرە جێگای نابێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

لیژنەی پێشمەرگە؟ فەرموو.

بەڕێز محمد احمد شارەزووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا دیارە دوای ڕوونکردنەوەی لیژنەی یاسایی بۆ ئەوەی کە تەعدیلی ئەوە و عیلاقەی بەو تەعدیلەوە هەیە، ئێمەش پشتگیری دەکەین.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

جەنابی وەزیر؟ فەرموو.

بەڕێز صباح احمد (ئارام)/ وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو ئەرك ئەگەر هەڵی سەنگێنین، ئەم کارە زۆر بووە، پێداویستی بەوە هەیە بەڕێوبەرایەتیەکی گشتی هەبێ، بەڵام لەبەرئەوەی ئەمە لە قانونی وەزارەتی ئێمەدا ئەوە جێگەی نیە، ئەگەر بۆ داهاتوو ئەو یاسایە داڕێژرایەوە و هەموار کرایەوە بۆ ئەو کاتە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك عبدالسلام ئەوانە دەیانەوێ ڕەد بکرێتەوە، ئێمە موناقەشەی چی لەسەر بکەین؟ کێ لەگەڵ ئەوەیە ڕەد بکرێتەوە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ ڕەد کرایەوە بۆ ماددەیەکی تر فەرموو.

بەڕێز صباح بیت الله شکری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادە 5

لمجلس الوزراء اصدارالانظمة والتعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد شارەزووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 5: ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە پەیڕەو و ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکاری جێ بەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

لیژنەی یاسایی؟ فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەرئەوەی ئەمە لە بڕگەی 1 ی ماددەکەدا ئەنجومەنی وەزیرانمان لادا، بۆیە پێویست ناکات لێرە بڵێین ئەنجومەنی وەزیران نیزام دەردەکات، تەنها حەسر بێت بە وەزارەتی شەهیدو ئەنفالکراوان ئەوان تەعلیمات دەربکەن.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

لیژنەی پێشمەرگە؟ فەرموو.

بەڕێز محمد شارەزووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ڕایەکەی لیژنەی یاسایی دەکەین.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

جەنابی وەزیر؟ فەرموو.

بەڕێز بەڕێز صباح احمد (ئارام)/ وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 5 هاوشێوەی یاساکانی تر لەبەرئەوەی ئەمە پابەندە بە وەزارەتەوە ئێمە بە پێویستی دەزانین وەزارەت بۆی هەبێ پەیڕەو ڕێنمایی دەربکات نەك سەرووتر.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کێ تێبینی هەیە ناوی بنووسین، کاك نەژاد نوقتەی نیزامت هەیە؟ باشە د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕێنمایی لە دەسەڵاتی وەزارەتە و وەزیرە ڕێنمایی دەربچوێنی، بەڵام بە نیسبەت ڕێساکان و ئەنزیمە ئەوە پێویستە ئەنجومەنی وەزیران ئەگەر پێویستی کرد ئەوان ئەنزیمەی پێویست و ڕێسای پێویست بۆ جێ بەجێ کردنی ئەو یاسایە دەربچوێنێ، با ئەو دەسەڵاتە لە ئەنجومەنی وەزیرانە نەستێنین، ماددەیەك هەبێ

كە مەجلسی وزەرا ئەنزیمەیەك دەربكات نیزامی پێویست، ماددەیەكیشە بۆ ڕێنمایی كە لە دەسەڵاتی وەزیرە دەربچوێنێ و زۆر ئاساییە لە هەموو یاساییەكان ئەو شێوەیە پەیڕەو كراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان)؛

لیژنەی پێشمەرگە؟ فەرموو.

بەڕێز محمد شارەزووری؛

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من وەكو خۆم قسەم هەیە ئەگەر یارمەتیم بدەی، دیارە یاسا كە لەم پەرلەمانە دەردەكرێ بۆ خزمەتی هاووڵاتیانە، بۆیە منیش لەگەڵ ئەوەم كە وەزیر ڕێنمایی دەربكات، من تەوزیحێك دەدەم ڕێنماییەك دەرچووە پێشتر بۆ جێ بەجێ كردنی ئەم یاسایە بەداخەوە دەڵێم ڕێگر بووە لەبەردەم جێگرتنی ئەم یاسایە، چونكە كۆمەڵێك تەحقیقاتی بۆ سجنی سیاسی دەركردووە زۆر بە زەحمەتە، لەوانە مەسەلەن من یەك نموونە دەهێنمەوە، ئەگەر من لە بەسرە گیرابم خۆم بە تەنها و كەس ئاگادار نەبووبێ كەس نازانێ ئەم یاسایە كە شمولی من ناكات، دەبێ چوار كەس لەگەڵتا بووبێ، دوو كەس مەعاشی سجنی سیاسی هەبێ ئینجا بۆی هەیە، بۆیە من داواكام جەنابی وەزیر و وەزارەت ڕێنمایی دەربكەن و بەو ڕێنماییە بچنەوە بۆ ئاسانكاری جێ بەجێ كردنی ئەم یاسایە، نەك بۆ ئەوەی بێتە بەردەست لەبەردەمی سجنی سیاسی داو وەكو ئێستا سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان)؛

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن؛

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم یاسایە لە ئەسڵدا نیزامی ژمارە 10 ی بۆ دەرچووە كاتێك كە سەر بە ئەنجومەنی وەزیران بووە و یەك لیژنە هەبووە، ئێستا لەم پرۆژە تەعدیل كراوە گۆڕانكاری بەسەر لیژنەكانیان دا هاتووە، لەبەرئەوە ناكرێ پێویستی بە نیزام نەبێ، مەجلسی وزەرا نیزامێكی بۆ دەرنەكات، وەكو باقی یاساكانی تر دەبێ مەجلسی وزەرا ئەم نیزامەی كە دەری كردووە ژمارە 10 ئێستا لەگەڵ ئەم واقعی تەعدیلە ناگونجێ، دەبێ ئەو نیزامە گۆڕانكاری تیا بكرێ، نیزامی تازەی بۆ دەرچێ و بە گوێرەی ئەو تەعدیلەی كە ئێستا كراوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان)؛

كاك شێرزاد فەرموو.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ؛

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئێمە كۆمەڵێ یاسای باشمان بەڕاستی لەم پەرلەمانە دەرچوواندووە، بەڵام بەهۆی ئەو ڕێنماییانەی كە دەردەچێ لە وەزارەتەكانەوە زۆربەی یاساكانمان واڵێ دەكەن كە بەڕاستی ئیشی پێ نەكرێ، یەكێ لەو

کێشانەی کە ئێستا لەم یاسایە هەیە خەڵك هەبووە کە چووە بۆ خۆمی باس کردووە بە شەخسی کە دەڵێ خۆتان دەزانن ئەو ژنانەی کە گیراون کاتی خۆی ژن لەگەڵ پیاودا نەبووە ژنان بە جیا گیراون، ڕەنگە دوو، سێ ژن بەیەکەوە بووبێ، ئێستا داوای ئەوە دەکرێ ئەوەی کاك محمد شارەزووری من تەئکیدی لێ دەکەمەوە کۆمەڵێك ژن هەبووە کە ئێستا داوای دوو شایەتیان لێ دەکەن کە لەگەڵیا بووبێ، لە هەندێ شوێن بەڕاستی کە بەداخەوە باسی ئەوەیان کردووە کە ئەبێ دوو ژن بە شایەتێك بێ داوای 4 ژنیان لێ کردوون، کە ئەمە شتێکە بەڕاستی حەقی وایە لەم پەرلەمانەیە باسی بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان کە نیزامەکە دەرچووە پێش تەعدیل کردنی یاسایەکە بووە، لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەرچووە، ئێستا یاسایەکەمان هەموار کردووە، هەر دەبێ نیزامەکە جارێکی تر هەموار بکرێتەوە، بۆیە دەبێ ئەنجومەنی وەزیران نیزامەکەی خۆی بلێین نیزامەکەی خۆی هەموار دەکاتەوە، دوای ئەوەش خۆمان لە هەموو یاسایەك ئەوە دەڵێین (على الوزاره اصدار التعليمات) وەزیر تەعلیماتی پێویست دەردەکات بۆ جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە، یەعنی هەردوو بابەتەکەی دەبێ تیایدا بێ، هەم نیزامەکەش هەموار بکرێتەوە و هەم ڕێنماییەکەش دەربکرێ لەلایەن وەزارەتەوە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك فرست هەندێ تێبینی هەیە، فەرموو.

بەڕێز فرست احمد (سکرتێری پەرلەمان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قانونی ئەسڵی مافی دەرکردنی نیزام بە مەجلسی وەزیرانمان داوە، نیزامەکەش دەرچووە، ئێستا قانونەکە تەعدیل دەکرێ، مەفروزە مەجلسی وەزیران تەعدیلی نیزامی خۆی دەکات، نە نیزامەکی تازە دەربکات، دوو/ موحتاجی نەسیش ناکات، چونکە مەبدەئێکی قانونی هەیە، دەڵێن (من يملك الكل يملك الجزء) ئەوەی حەقی هەبێ نیزام دەربکات، حەقی تەعدیلی نیزامیشی هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ئەنجامی ئەو گفتوگۆیە سیاغەی ماددەکە بەو شکلە دەبێت:

على وزارة شؤون الشهداء والمؤنفلين فى اقليم كوردستان اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

بەو شێوەيەی كە خوێندرايەوە تكايە كێ لەگەڵ دايە دەستی بەرز بكاتەوە؟ كێ لەگەڵ دانيە؟ بە كۆی دەنگ پەسەند كرا، فەرموون بۆ ماددەيەكی تر، كاك شڤان فەرموو.

بەڕێز صباح بيت الله شكری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة 6

على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگيری ماددەكە دەكەين بەو شێوەيەی كە خوێندرايەوە.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

جەنابی وەزير؟ فەرموو.

بەڕێز بەڕێز صباح احمد (ئارام)/ وەزيری شەهيدان و ئەنفالكراوان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، بەس ڕوونكردنەوەيكم پێويستە، چونكە ئەمە تەبيعەتی ليژنەكە تۆزێ جياوازە، حاكمی تيايە و سەر بە ئەنجومەنی دادوەريە و من نازانم ئەو ئاليەتە چيە؟.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو (جهات ذات العلاقة) ئەوە هەمووی حەل دەكات.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان):

جەنابی وەزير؟ فەرموو.

بەڕێز صباح احمد (ئارام)/ وەزيری شەهيدان و ئەنفالكراوان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەها ئەوە هەمووی دەگرێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر فەرموو.

بەڕێز صباح بیت الله شکری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 7: ایعمل بای نص قانونی أو قرار یتعارض مع احکام هذا القانون.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە ماددەکە دەکەین بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

تێبینیتان هەیە؟ باشە کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دوایی لە پرۆژە یاسایەکە بەو شکلەیە:

ینفذ هذا القانون اعتبارا من تاریخ نشره فی الجریدة الرسمیة (وقائع کوردستان).

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ئەسبابی موجبە.

بەڕێز صباح بیت الله شکری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الاسباب الموجبة

لقد ظهرت من خلال تطبیق قانون امتیازات السجناء والمعتقلین السیاسیین مشاکل ومتاعب متعددة یواجه المشمولین باحکامهم، وجعل عبأ علی کاهلهم خصوصا البعیدین عن العاصمة اربیل، بسبب تواجد لجنة مختصة واحدة فیها وصعوبة احضار شهود اثبات امام تلك اللجنة حصرا بسبب بعد المسافات ومخاطر الطرق

وغلاء كل التنقل والمبيت وخدمة لهؤلاء المناضلين ولتفادى تلك الصعوبات وتسهيلا لتطبيقها فقد شرع هذا القانون.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد شارەزووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچوونی ئەم یاسایە

لە میانەی جێ بەجێ کردنی یاسای ئیمتیازانی زیندانی کراو ڕاگیراوانی سیاسی کوردستان کە چەندین کێشە ڕووبەڕووی ئەو کەسانە بوویەوە کە حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، لەوانە بوونی تەنها لیژنەیەك لە هەولێری پایتەخت ودووری ڕێگا و ئامادە کردنی شایەت و تێچوونی کرێی ڕێگا و مانەوە لە پێناو خزمەتکردنی ئەم تێکۆشەرانە و دوورکەوتنەوە لەو گرفتانە و ئاسانکاری لە جێ بەجێ کردنی دا ئەم یاسایە دەرچوێنرا.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

جەنابی وەزیر تێبینیت هەیە؟ هۆکارەکانی دەرچوونی ئەم یاسایە لەگەڵ هەمووی یاسایەکە کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، دەست خۆشیتان لێ دەکەین، پیرۆزباییش لە زیندانیەکان دەکەین ئەوانەی کە وەکو دەڵێن لە ڕۆژانی سەخت لە زیندانەکان بوون و مقاوەمەتیان کرد لەبەرامبەر دامودەزگا تۆقێنەرەکان و سەرکوتکەرەکانی ڕژێمی عیراقی، ئومێد دەکەین ئەمە ببێتە کار ئاسانیەك و بەسەرکردنەوەیەکی باش بۆیان و بۆ ژیانی خۆیان و منداڵەکانیان، ئێستا بزانین جەنابی وەزیر ئەگەر تێبینی هەیە، قسەیەکی هەیە با بفەرموێ.

بەڕێز صباح احمد (ئارام)/ (وەزیری شەهیدان و ئەنفالکراوان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر زۆر سوپاسی بەڕێزان لە سەرۆکایەتی پەرلەمان و هەموو لیژنەکان و هەموو ئەندامانی بەڕێز دەکەین بۆ ئەو هاوکاریە کە ئەم ئاسانکاریە کرا بۆ ئەم توێژە گرنگەی گەلەکەمان هیوادارین یاسای شەهیدان لە پێشدایە و ئەوەش هەموار بکرێت و زۆر سوپاستان دەکەین بۆ هیمەتتان.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

بەیانی سەعات 10 ی پێشنیوەڕۆ کۆبوونەوەکانمان دەست پێ دەکاتەوە، تا ئەو کاتە بەخواتان دەسپێرم و هەر بژین.